



ION BODUNESCU ION RUSU-ȘIRIANU

**DESCIFRAREA UNEI ISTORII
NECUNOSCUTE**

Lei 4,50



EDITURA
MILITARĂ

ION BODUNESCU
doctor în drept

ION RUSU-ȘIRIANU
profesor

DESCIFRAREA UNEI ISTORII NECUNOSCUTE

Volumul III

EDITURA MILITARĂ — 1975

**Ilustrația copertei:
FL. CREANGĂ**

—

Din nou pe frontul invizibil

Conferința de Pace de la Paris, care a avut loc în anul 1919, a consfințit prin tratate încheierea primului război mondial, nu însă și a războiului invizibil. Perioada postbelică s-a caracterizat prin desfășurarea unor lupte permanente pe arena spionajului. Documentele scoase la iveală în această perioadă au dezvăluit acțiuni de spionaj ce se desfășuraseră în timpul războiului, au explicat căderi de fronturi, înfringeri misterioase, au risipit legende și au făcut să se ridice vălul care acoperea pe unii dintre eroii războiului invizibil. Spionajul era prezent în presă și în literatură, continuând să-și desfășoare forțele în bătălia tainică ce nu a încetat nici atunci când zăngănitul armelor amuțise. Frontul nevăzut nu a ocolit nici teritoriul patriei noastre. Ce dimensiuni a atins războiul secret în România? Cum s-a desfășurat el în perioada dintre cele două războaie mondiale? Iată câteva întrebări ale căror răspunsuri ne-am propus să le descifrăm în paginile ce urmează.

Încă din primii ani ai perioadei postbelice România a pășit pe arena internațională animată de dorința sinceră de a contribui la menținerea securității în Europa, în conformitate cu prevederile tratatului de la Versailles care garanta, printre altele, existența și integritatea statului român.

La 28 iunie 1919 România a devenit membră a Ligii Națiunilor, organizație în care, cîțiva ani mai târziu, marele diplomat român Nicolae Titulescu avea să joace un rol im-

portant în încercările întreprinse de a salva omenirea de la o nouă conflagrație mondială. Până în momentul căderii Franței, în iunie 1940, în politica externă a țării noastre s-a conturat tendința de orientare spre Franța și Anglia, precum și de întreținere a unor relații politice apropiate — facilitate mai ales de interesele comune — cu Cehoslovacia și Iugoslavia, cu care România a format o alianță cunoscută sub numele de Mica Înțelegere sau Mica Antantă. Un tratat de alianță defensiv a fost încheiat și cu Polonia în anul 1921. Mai târziu a luat ființă un alt organism regional de securitate colectivă, Antanta Balcanică, în care au intrat — alături de țara noastră — Grecia, Iugoslavia și Turcia.

Având o industrie slab dezvoltată, dar un teritoriu bogat în resurse naturale, România a devenit în această perioadă ținta expansiunii imperialiste. Numeroase monopoli străine au încercat să-și plaseze capitalurile în economia țării noastre, să acapareze la prețuri derizorii resursele naturale, îndeosebi petrolul, să-și intensifice influența asupra acestui teritoriu atât de bogat. În acțiunile sale, imperialismul străin a făcut de cele mai multe ori apel la arme specifice spionajului. Imediat după război în țara noastră au apărut numeroși emisari care frecventau cele mai diverse cercuri, având de îndeplinit misiuni dubioase. La adăpostul afacerilor cu care se ocupau de ochii lumii, acești emisari desfășurau o intensă activitate de culegere de informații ce lezau, în foarte multe cazuri, interesele țării noastre.

În afară de cele câteva obiective — zăcămintele de petrol și cerealele, precum și Dunărea, ca arteră principală de navigație internațională — care au făcut ca în perioada interbelică să se încrucișeze pe pământul românesc „spadele” spionajului străin, țara noastră a fost confruntată cu unele realități ce aveau să constituie o frână în calea dezvoltării sale sociale. Printre acestea se numărau apariția unor curente extremiste de dreapta, încurajate de anumite cercuri burgheze, falsificarea în țară a monedelor românești sau străine, reflectată în planul economiei naționale prin serioase perturbații.

Imediat după primul război mondial, căutând căi și pretexte pentru a-și asigura penetrația în România, marile

puteri occidentale s-au amestecat în mod grosolan în treburile noastre interne. Acțiunile acestor puteri au fost facilitate și datorită încheierii de către cercurile burgheze autohtone a unor tratate dezavantajoase, chiar înrobitoare pentru țara noastră, în care se stipulau numeroase obligații de ordin politic și financiar. Totodată, marile puteri occidentale și-au rezervat și anumite avantaje de ordin economic : prin manevre de culise a fost facilitată penetrația capitalului străin în economia țării noastre, fiind acaparate tot mai multe întreprinderi, bogățiile solului și ale subsolului. În afară de aceasta, obligațiile financiare ce fuseseră impuse după încheierea ostilităților, precum și datoriile rezultate ca urmare a contractării unor împrumuturi, la care se adaugă interesul companiilor străine de a ține țara la cheremul lor, au constituit o frână în calea dezvoltării industriei autohtone. Nici chiar suveranii nu au fost ocotiți de reprezentanții capitalului străin, care au știut să-i cointereneze în afaceri sau să le forțeze mina. Este suficient să amintim că în anul 1924, cînd Ferdinand intenționa să viziteze o serie de țări din Europa Occidentală, reprezentanții capitalului din aceste țări au cerut să fie achitate în prealabil sumele pe care România le datora băncilor lor. Așa au procedat, de exemplu, creditorii din Italia și din Belgia. Sînt concludente în acest sens rîndurile pe care le insera în paginile sale ziarul *Socialismul* : „Dacă dați banii, puteți trimite pe regele vostru să ne facă vizită. Nu dați, atunci ne lipsim de el“. ¹

An de an capitalul francez, englez, belgian etc. au acaparat poziții tot mai importante în economia românească, pătrunzînd pe calea creditelor, a investițiilor industriale, dar mai ales pe calea împrumuturilor de stat. Creditorii străini cereau ca aceste sume să fie garantate, să fie folosite în scopuri care îi avantajau, să li se acorde dreptul de a controla finanțele statului nostru etc. Experții străini ce soseau în țară odată cu acordarea împrumuturilor se amestecau în treburile noastre interne, își permiteau să dea indicații și „sfaturi“ a căror aplicare contravenea intereselor naționale.

Capitalul străin nu ar fi pătruns însă cu atîta ușurință în economia românească dacă printre experții ce ne-au invadat țara nu s-ar fi aflat și diferiți agenți ai serviciilor de

spionaj, care vizau în activitatea lor în primul rând pe membrii familiei regale, pe miniștri și pe conducătorii unor partide politice.

Cel mai tipic dintre emisarii străini care a desfășurat acțiuni de spionaj în România în această perioadă a fost colonelul canadian Boyle. Aventurier cu multă experiență, el s-a strecurat cu dibăcie în cele mai înalte cercuri de afaceri din țara noastră, reușind să-și culeagă informațiile și să-și rezolve problemele chiar în patul reginei Maria. Manifestând un interes deosebit pentru petrol, pentru industrie în general, dar și pentru alte treburi mai mărunte, și acționând în numele reginei, Boyle a ajuns să dea ordine, fără cea mai mică jenă, miniștrilor și prefecților. Dar amestecul său grosolan în treburile noastre interne a determinat în cele din urmă expulzarea sa din țară. Spionul și afaceristul Boyle, scria Argetoianu, „a plecat cu coada între picioare și n-a mai călcat în România“.²

Printre cei care au găsit audiență și sprijin din partea reginei a fost și englezul Consenz-Hardy, debarcat „la București în 1919 cu ceva franci, câți trebuiau ca să arunce praf în ochii oamenilor, și cu scrisori de recomandatii pentru toată lumea. D-l Consenz-Hardy se interesa în particular de exploatarea subsolului românesc...“³ El acționa în numele firmei Bewick, Moreing & Co. din Londra. Căștigând-o pe regină de partea sa și intrând astfel în posesia unor importante informații cu privire la starea economică a țării, el urmărea să înființeze o societate, controlată de firma engleză menționată, care să se ocupe cu exploatarea pădurilor, a minelor de aur, de bauxită, a gazului metan etc.

Regina Maria reprezenta în țară și interesele banche-
rului grec Jean Chrissoveloni. Pe lângă legăturile directe — pe tărîmul afacerilor sau al culegerii informațiilor — acesta beneficia de serviciile unui reprezentant permanent la București, în persoana Simonei Lahovary, prietenă din copilărie și confidentă a reginei Maria.

Un alt emisar străin, Brumond Wolf, a găsit sprijin și „înțelegere“ la principele Nicolae. Consenz-Hardy și Brumond Wolf au fost caracterizați de Argetoianu ca fiind

„doi mari cnevaliers d'industrie, doi mari şmecheri, cu alură într-adevăr impresionantă“.⁴

Dar spionajul străin nu şi-a desfăşurat activitatea numai printre reprezentanţii cercurilor sus-puse şi nu s-a limitat doar la satisfacerea unor interese pur economice. Dunărea, ca principală arteră de navigaţie internaţională, s-a aflat în permanenţă în atenţia puterilor străine. În anul 1921, prin intrarea în vigoare a „Statutului definitiv al Dunării“, Anglia, Franţa şi Italia, deşi neriverane, au devenit membre ale organismelor care reglementau navigaţia pe marele fluviu. Ele şi-au asigurat astfel posibilitatea de a exercita un control efectiv asupra întregului curs al Dunării şi de a desfăşura în porturi, pe lângă activitatea oficială, o intensă activitate de spionaj.

Un interes deosebit au suscitât pentru reprezentanţii spionajului străin stadiul de pregătire al armatei, dotarea cu armament a acesteia, poziţia politicianilor români în diferite probleme internaţionale care continuau să frământa Europa după primul război mondial.

Spionajul străin a reuşit, prin urmare, să-şi întindă treptat tentaculele în aproape toate sectoarele de activitate din ţara noastră. Ce atitudine au adoptat în această situaţie organele contrainformative române? Ar fi fost firesc să fi luat măsuri pentru zădărnicierea acţiunilor de spionaj, să fi intensificat activitatea contrainformativă. Dar, în mod paradoxal, în anii postbelici activitatea informativă şi contrainformativă a cunoscut o stare de latenţă.

Restrângându-şi activitatea la domeniul militar, organele contrainformative române au neglijat îndeosebi spionajul economic, pentru a cărui contracarare nu exista nici pregătirea necesară şi nici convingerea că acesta ar fi putut juca un rol nefast în viaţa ţării noastre.

În această perioadă în Occident se acorda o atenţie deosebită activităţii de pregătire informativă şi contrainformativă. Au văzut lumina tiparului câteva lucrări în care erau prezentate numeroase acţiuni de spionaj din anii războiului, a fost dezvăluit rolul pe care l-au jucat unii agenţi ai spionajului. Statul major general al armatei franceze a tipărit mai multe lucrări de spionaj în colecţia „Luciette“, iar în Anglia au fost publicate memoriile colonelului Lawrence din serviciul de informaţii britanic.

Colonelul Röder și von Nicolai, conducători ai unor servicii de informații străine, au publicat, de asemenea, lucrări în care erau descrise momente interesante ale activității de spionaj, iar mai târziu Max Ronge, fostul șef al contraspionajului Austro-Ungariei, a dat în vileag unele acțiuni secrete din timpul primului război mondial.

Din dorința de a oferi cititorilor săi materiale senzaționale, dar și în scopul pregătirii populației pe linie contrainformativă, presa din România a rezervat un spațiu larg literaturii consacrate spionajului și contraspionajului.

Odată cu trecerea timpului a crescut și importanța acordată activității de informații și contrainformații. Astfel, în școlile de jandarmi au fost organizate cursuri de informații, a căror programă analitică cuprindea următoarele capitole : „Despre spionaj ; Spionii ; Modul cum se împart și modul cum acționează pe teritoriul nostru ; Organizațiile de spionaj ale țărilor înconjurătoare ; Propaganda subversivă ; Criptografie ; Contrainformații ; Secte religioase și propaganda lor ; Cum trebuie organizat serviciul de informații la un post (de jandarmi — n.a.) ; Alegerea informatorilor etc.“⁵

În anul 1927 Marele Stat Major a elaborat noi instrucțiuni, cu caracter provizoriu, privind activitatea de informații.

Nu putem trece cu vederea contribuția pe care a adus-o în acest domeniu maiorul Chiriță Atanase, autorul unui curs de informații, precum și al broșurii *Tactica informațiilor în micile unități*, editată la Sibiu. Ultima lucrare se referea la randamentul informațiilor, la organizarea activității de informații în cadrul regimentelor și al marilor comandamente. Iată, de pildă, cum considera autorul că trebuie organizată activitatea de informații la marile comandamente : un birou 2 — după modelul francez — un centru înaintat de informații, un centru de informații și organe speciale de informații. Potrivit aceluiași autor, ofițerul însărcinat să desfășoare activități de informații trebuia să facă dovada următoarelor calități : „conștiinciozitate, hotărâre și caracter, judecată rapidă, sigură și clară într-un spirit critic și obiectiv. Mai cere ofițerului de informații să fie metodic, cu răbdare și calm, pasionat după

informații noi, dotat cu imaginație și plin de curiozitate și, în același timp, un bun psiholog, discret și nerăutăcios.“⁶

În anul 1928 a fost editat un curs de informații intitulat *Poliția de siguranță — Serviciul de informații și contra-informații*. Autorii acestui curs — generalul Miron Șerb, comandantul școlilor de jandarmi, locotenent-colonelul Mihai Ion, maiorul Belloiu Gheorghe și maiorul Constantinescu Alexandru — prezentau modul de organizare al serviciului de informații, de culegere a informațiilor, procedeele folosite pentru controlul populației și al străinilor, calitățile pe care trebuiau să le posede agenții, modul de acțiune al spionilor și complicilor lor, precum și câteva date despre unele servicii de spionaj străine. Cele 11 capitole ale cursului cuprindeau și noțiuni de contrainformații, de criptografie, de transmitere a informațiilor etc.

Un rol important în pregătirea informativă și contrainformativă a populației l-a avut lucrarea *Pericolul spionajului*, cu subtitlul *Ce trebuie să știe și de ce trebuie să se ferească orice bun român*.⁷ Această lucrare cuprindea câteva date biografice ale unor spioni celebri ce și-au desfășurat activitatea după primul război mondial, sublinia pericolul deosebit pe care îl prezentau diverse secte religioase, conținea unele considerații privind activitatea de informații și contrainformații. Autorii erau de părere că „la noi poliția generală a statului are atribuții de poliție administrativă, judiciară și de poliție de siguranță sau informații“ și, în această ultimă calitate, îi revine misiunea de a culege, a instrumenta și a aduce la cunoștința forurilor superioare toate informațiile privitoare la fapte ce contravin ordinii publice și siguranței statului. În continuare se sublinia că poliția de siguranță, ca organ informativ al statului burghezo-moșieresc, trebuia să fie călăuzită de următoarea deviză : „să știe tot, să fie pretutindeni, dar să nu apară niciodată.“⁸

În afara preocupărilor de a pregăti populația pentru activitatea de informații și contrainformații, nu lipsite de importanță au fost încercările de a organiza și lărgi cercetarea în acest domeniu, de a forma cadre proprii care să poată face față ofensivei spionajului internațional. Astfel, numeroși specialiști au fost trimiși la studii în străinătate sau au activat în cadrul unor servicii secrete ale unor țări

prietene, printre care se numărau Franța, Cehoslovacia, Iugoslavia etc., iar în școlile militare din țară au fost organizate cursuri speciale de informații. Specialiștii români manifestau un interes deosebit pentru însușirea procedurilor folosite în activitatea de spionaj și contraspionaj, pentru cunoașterea diverselor cifruri și sisteme de scriere, pentru folosirea aparaturii destinate acestui scop. Unul dintre specialiștii români, chimistul Ion I. Rădulescu, profesor la Școala de poliție științifică, a catalogat peste 70 de sisteme de scriere cu cerneluri simpatice, clasificându-le în funcție de procedeul folosit pentru obținerea lor : cu ajutorul grăsimilor, prin înțepătură, prin filigramare, cu ajutorul apei, laptelui, salivei, urinei etc., sau cu ajutorul reactivilor chimici.⁹

Perioada postbelică s-a caracterizat și prin căutări de ordin organizatoric. În anul 1919, în cadrul Biroului 2 de pe lângă Marele Stat Major a fost înființat Serviciul secret al armatei, încadrat în exclusivitate cu personal militar. Până în anul 1924 activitatea desfășurată de acest serviciu s-a limitat la problemele apărării, fiind neglijate celelalte domenii. Serviciul secret s-a bucurat de simpatia și de sprijinul forurilor conducătoare ale țării; însuși regele Ferdinand se interesa de activitatea desfășurată de acesta, dar rezultatele nu au fost pe măsura așteptărilor. Considerăm că una din cauzele principale ale situației nesatisfăcătoare în care s-a aflat serviciul secret creat pentru a servi interesele cercurilor conducătoare ale României burghezo-moșierești din perioada interbelică a constat în lipsa unor cadre special pregătite pentru a desfășura o activitate atât de anevoioasă, în care se cere inteligență, perspicacitate, iscusință, operativitate etc.

Un reviriment în activitatea Serviciului secret român s-a produs începând din anul 1925, când acesta a fost reorganizat pe noi baze, iar în fruntea sa a fost numit Mihail Moruzov.

Cine ești dumneata, domnule Moruzov ?

Este destul de dificil să răspundem la această întrebare, deoarece omul pe care intenționăm să-l definim a acționat întotdeauna din umbră în domeniul tainic al informațiilor și contrainformațiilor, iar legile nescrise ce guvernează din cele mai vechi timpuri munca în acest domeniu nu permit să fie lăsate nici un fel de urme sau mărturii. Tocmai de aceea Mihail Moruzov s-a străduit să lase cît mai puține urme, ba mai mult, a avut grijă să distrugă, înainte de a dispăre, tot ce exista scris : cea mai mare parte a arhivelor Serviciului secret.

În rîndurile următoare vom încerca să reconstituim activitatea de informații și contrainformații desfășurată în țara noastră în perioada în care Mihail Moruzov s-a aflat la conducerea Serviciului secret român.

Colaboratorii apropiați ai lui Mihail Moruzov nu au fost unanimi în aprecierile făcute la adresa acestuia : unii i-au exagerat deficiențele, alții l-au așezat în rîndul unor oameni excepționali. Deși nu-l agreea pe Moruzov, Eugen Cristescu care i-a urmat la conducerea Serviciului secret nu a ezitat să aprecieze, în memoriile sale, calitățile deosebite ale acestuia în domeniul muncii informative. Dar există și alte păreri.

În perioada dintre cele două războaie mondiale Mihail Moruzov — omul din umbră, cum i se mai spunea — a ocupat un loc deosebit de important în viața politică a țării. Se spunea că n-ar fi fost străin nici de demiterea unor

guverne, de schimbarea unor miniștri sau de promovarea unor oameni politici. Cert este însă că, ori de câte ori aveau loc asemenea evenimente, Moruzov îi făcea pe toți să înțeleagă că el fusese factorul hotărîtor și că de el depindeau multe lucruri.

În anul 1924, în urma constatării unor deficiențe în activitatea de informații și contrainformații, precum și a asaltului la care țara noastră fusese supusă din partea spionajului străin, s-a procedat la reorganizarea Serviciului secret, ca organ de informare aflat la dispoziția Marelui Stat Major, dar încadrat cu personal civil.

În anul următor, la recomandarea militarilor, îndeosebi a generalului Dragu, în fruntea acestui serviciu a fost numit Mihail Moruzov.

În referatul prezentat de Marele Stat Major al armatei în vederea numirii sale în această funcție se menționau următoarele: „D-l M. Moruzov este un specialist recunoscut în materie de informații, pe care a dovedit-o în timpul campaniei, fiind decorat cu ord. Coroana României, pentru modul cum și-a îndeplinit greul său serviciu în perioada războiului și mai ales s-a distins în ziua de 17 ianuarie 1918, salvînd viața a doi ofițeri superiori români și a unui ofițer francez... Acest funcționar a avut cea mai mare activitate la M. S. Major, în timp de pace și în campanie, aducînd reale servicii oștirei“¹.

În favoarea numirii lui Moruzov în fruntea Serviciului secret a pledat activitatea desfășurată de acesta în primul război mondial, cînd s-a remarcat prin iscusința și felul în care culegea informațiile, cînd a făcut dovada unor calități de organizator și a unui curaj deosebit. Acționînd cu multă fantezie, el a reușit să se strecoare printre agenții spionajului Puterilor Centrale, de la care a procurat informații utile.

În anul 1917, cînd armata română se afla în curs de refacere, au fost luate măsuri și pentru reorganizarea organelor informative, pentru înființarea unor servicii „care să se ocupe cu adunarea știrilor de care se resimțea o nevoie imperioasă și să combată spionajul străin“. Printre aceste măsuri s-a numărat și înființarea, în Delta Dunării, a Serviciului special de siguranță al Deltei, aflat la dispo-

ziția Marelui Cartier General. Sarcina de a organiza și a conduce acest serviciu i-a revenit lui Mihail Moruzov, căruia i s-au acordat puteri depline și libertate de acțiune. În iarna anului 1917—1918 Moruzov s-a avîntat în tabăra inamicului, pentru a stabili ce intenții aveau trupele germane, bulgare și turcești, staționate pe frontul din Dobrogea. Asemenea informații ar fi prezentat o deosebită importanță pentru Marele Cartier General, în măsura în care ar fi fost exacte. Dar Serviciul special de siguranță nu dispunea încă de agenți cu largi posibilități de acțiune, ceea ce l-a determinat pe Moruzov să găsească o cale îndrăzneată și plină de riscuri pentru a smulge informațiile necesare chiar de la agenții spionajului german din zonă. În acest scop, invocînd un pretext verosimil — luarea unor măsuri comune în vederea ușurării situației prizonierilor de război și a facilitării reciproce a repatrierii refugiaților — el a căutat să intre în contact direct cu șeful serviciului de spionaj al Puterilor Centrale din zona Dobrogei.

În spatele acestui pretext se ascundea însă adevăratul scop al misiunii riscante încredințate agentului Fomino, cunoscător al limbilor bulgară și germană, care, la 23 decembrie 1917, îmbrăcat în uniformă de ofițer al armatei române, a trecut Dunărea, pe teritoriul ocupat de trupele germano-turco-bulgare. Ca urmare a acestei acțiuni îndrăznețe, întreprinsă cu asentimentul comandorului Coandă, agentul Fomino a reușit să fixeze o întâlnire pe teren neutru între Moruzov și șeful serviciului de spionaj al Puterilor Centrale din această zonă.

Sfîrșit de decembrie. O zi de adevărată iarnă, cu ger aspru și vînt pătrunzător care biciuia fără cruțare. Două bărci se avîntau din direcții opuse, una spre alta, apropiindu-se de mijlocul fluviului. Dacă pe mal mai puteai găsi vreun adăpost, aici, la o palmă de apele involburate, crivățul sufla năpraznic, neîntîlnind în calea sa nici un obstacol. Bărcile — simple jucării aflate în voia vîntului — își croiau cu greu drum printre valuri. Treptat-treptat, cu prețul unor eforturi supraomenești, vislașii se apropiau tot mai mult de mijlocul apei. Într-o barcă se afla Mihail Moruzov, șeful Serviciului special de siguranță al Deltei, împreună cu agenții săi, iar în cealaltă, von Rieger, șeful spionajului german din zona Dobrogei, Balef, ofițer bulgar

însărcinat cu probleme de informații, și Hans Helling, subșef al serviciului de spionaj al Puterilor Centrale din această zonă. Pe malul drept se întindeau pozițiile forțelor armate ale Puterilor Centrale, pe malul stîng se afla armata română — două tabere vrăjmașe. Iar aici, la mijlocul Dunării, în zona neutră, focul încetase, conform unei înțelegeri prealabile. De o parte și de alta, de pe maluri, privirile erau ațintite asupra bărcilor, urmărindu-i cu înfrigurare pe temerarii porniți să înfrunte natura dezlănțuită. Din cauza timpului nefavorabil tratativele păreau sortite eșecului. Se făceau invitații pentru a se trece pe un mal sau pe celălalt. Moruzov nu era un simplu agent ; de aceea capturarea sa de către spionajul Puterilor Centrale — dacă ar fi acceptat să treacă pe malul ocupat de trupele acestora — ar fi însemnat un mare succes pentru inamic. Putea oare Moruzov să aibă încredere în cuvîntul lui Rieger ? Dîndu-și seama de importanța pasului pe care intenționa să-l facă, Moruzov a jucat ultima carte : a trecut pe malul opus al Dunării, în Dobrogea. El a pășit cu emoție pe meleagurile unde copilărise și care se aflau acum sub stăpînire străină. La Tulcea, în tabăra dușmanului, Moruzov a început tratativele cu reprezentanții spionajului Puterilor Centrale. Intrarea în contact direct cu spionajul german și cu cel bulgar a reprezentat pentru acest om, plin de inteligență și dotat cu calități deosebite, asigurarea unei importante surse de informații, pe care a știut să o exploateze cu multă abilitate. Discuțiile purtate în problema prizonierilor i-au permis să tragă o serie de concluzii cu privire la situația din teritoriul vremelnice ocupat de dușman, iar vizitarea orașului Tulcea și a împrejurimilor i-a oferit posibilitatea să observe dispozitivul pe care inamicul îl adoptase în acest sector. În timpul vizitei, sesizînd faptul că tabăra adversă ducea lipsă de alimente, Moruzov a obținut, în schimbul a trei pachete de ceai și al cîtorva kilograme de cașcaval, mai multe numere din ziarul „Lumina” și „Gazeta Bucureștiului”, editate de propaganda Puterilor Centrale, din a căror lectură a putut desprinde numeroase informații utile.

Riscul pe care Moruzov și-l asumase în acea zi friguroasă de sfîrșit de decembrie n-a fost inutil. Cunoscîndu-și

adversarii, el a reușit să infiltreze în rîndurile acestora cîțiva agenți — procedeu ce avea să devină, începînd din această perioadă, o practică curentă a șefului Serviciului secret român. Dealtfel, în anul 1917, fratele său, Afanase Moruzov, „s-a lăsat recrutat“ de căpitanul Alexandr Escholtz, reprezentant al contraspionajului țarist din această zonă, reușind să culeagă numeroase informații ce interesau armata română, iar un alt frate, pictorul Ioan Moruzov, a fost „recrutat“, ceva mai tirziu, de către spionajul bulgar.

Printre succesele remarcabile repurtate de Moruzov s-a numărat și acela de a-l fi determinat pe Hans Helling să-i furnizeze informațiile necesare. Metodele folosite de Moruzov pentru a-l atrage de partea sa pe subșeful Serviciului de spionaj al Puterilor Centrale în zona Dobrogei nu au fost date în vileag; ele constituie una din numeroasele taine care au fost duse în mormint. Relațiile stabilite în această perioadă cu ofițerul german vor fi de lungă durată, colaborarea dintre cei doi continuînd pînă la moartea lui Moruzov.

Rezultate remarcabile au fost obținute și ca urmare a înființării unei vaste rețele alcătuite din oameni capabili ce fuseseră selectați cu grijă, îndeosebi dintre localnici, care au luat înlățișarea unor pescari și contrabandiști „nevinovați“. Această rețea a acționat în special în bazinul Mării Negre, dar ramificațiile sale se întindeau pînă la Constantinopol. „Pescarii“ lui Moruzov puteau fi întîlniți în cele mai neașteptate locuri, culegînd informații cu privire la mișcarea trupelor Puterilor Centrale, la activitățile desfășurate de serviciile de spionaj ale acestora. Ba mai mult decît alit, unii dintre ei, lăsîndu-se recrutați, au reușit să se infiltreze adînc în dispozitivul spionajului advers, ceea ce le-a permis să-i identifice pe spionii străini ce fuseseră strecurați în rîndurile armatei române. Evident, pentru „pescarii“ și „negustorii“ lui Moruzov această activitate nu era lipsită de riscuri. Cu toate că de cele mai multe ori ei reușeau să înșele vigilența contraspionajului străin, pericolul de a fi descoperiți și de a-și pierde viața îi pîndea la fiecare pas, iar dacă au existat totuși unele pierderi, ele s-au datorat îndeosebi slabei preocupări de a lua toate măsurile de precauție. Astfel, într-un raport al

Marelui Cartier General se menționa situația celor zece agenți trimiși în spatele liniei frontului, în anul 1917 : patru dintre aceștia s-au înapoiat reușind să culeagă informații utile, doi au fost prinși și spânzurați, doi au fost omoriți la întoarcere în timp ce încercau să treacă linia frontului, iar doi erau dispăruți.²

În toamna anului 1918, când armata română a reluat ofensiva, Serviciul special de siguranță al Deltei a pus din nou la dispoziția Marelui Cartier General numeroase informații utile care au stat la baza elaborării planurilor operațiilor. În această perioadă s-au făcut încercări pentru capturarea ofițerului german von Mayer din serviciul de spionaj maritim, cotelat ca un spion extrem de capabil. Atras în cursă de unul dintre oamenii lui Moruzov, ofițerul german a opus rezistență și a fost omorât în urma schimbului de focuri. Douăzeci de ani mai târziu, amiralul Canaris, căruia activitatea lui von Mayer nu-i era străină, avea să-i reproșeze lui Moruzov această pierdere.

Cu toate că serviciile aduse de Mihail Moruzov în anii primului război mondial — ca organizator excelent al activității de informații — au fost de un real folos Marelui Stat Major în ducerea acțiunilor militare, se pare că, încă din această perioadă, persoana sa nu era agreată de unele cadre din Siguranța generală. Ca urmare, Moruzov a fost învinuit de „trădare“ și în cele din urmă destituit din funcție, dar intervenția militarilor s-a dovedit salvatoare, șeful Serviciului de siguranță fiind scos de sub orice învinuire.

După război, Serviciul de siguranță al Deltei s-a transformat în Serviciul special de siguranță al Dobrogei, la conducerea căruia a fost numit Moruzov, cu toată opoziția unor conducători ai Siguranței generale și ai poliției ce nu vedeau cu ochi buni succesele repurtate de acesta.

Înainte de a ne referi la consecințele ofensivei Siguranței generale împotriva lui Moruzov și, implicit, împotriva Serviciului de siguranță din Dobrogea, vom trece succint în revistă câteva acțiuni mai importante ale acestui serviciu din perioada anilor 1919—1920.

După încheierea păcii, în perioada plină de frământări ce a urmat, Mihail Moruzov a continuat să acționeze în

Dobrogea care rămânea pe mai departe o importantă zonă strategică.

În această zonă își întindea tentaculele spionajul turc, bulgar, german, francez etc. Încetarea războiului nu a însemnat în același timp și instaurarea păcii pe țărimul spionajului și al contraspionajului.

Lucrînd și de această dată cu multă abilitate, Moruzov a reușit să trimită numeroși agenți în alte țări pentru a-și desfășura activitatea în cadrul serviciilor de spionaj străine și a culege astfel informații ce interesau statul român. El a reactivat și a lărgit rețeaua „pescarilor” și a „negustorilor”, dar nu a renunțat nici la calea lesnicioasă a contrabandei. Lipsa unor mărfuri și produse de primă necesitate în perioada postbelică a făcut din contrabandă o meserie rentabilă. „Negustorii” săi, trimiși în misiune la Constantinopol, au prins firele unei bande de falsificatori, care intenționa să plaseze în România suma de 12 000 000 ruble false, ceea ce ar fi dus la subminarea economiei naționale, și așa șubrezită de pe urma războiului. Constantin Chirițescu, unul dintre agenții trimiși la Constantinopol cu îndelețniciri de contrabandă, a intrat în contact cu traficanții de valută, a reușit să le cîștige încrederea și să preia de la ei sarcina de a plasa rublele false în țară.

În scopul identificării unor locuri de plasare sigură care să nu periclitizeze întreaga acțiune, primul stoc, suma de un milion, nu erau ruble false. Constantin Chirițescu s-a întors în țară și a predat această sumă lui Moruzov, care, dată fiind importanța cazului, a raportat amănunțit întreaga afacere lui Alexandru Ghica, directorul Siguranței generale, înminîndu-i în același timp rublele obținute prin contrabandă. Ghica a dat ordin să fie continuate investigațiile pentru descoperirea bandei de falsificatori și pentru zădărnicierea invadării pieței românești cu ruble false. Deoarece pentru ducerea la îndeplinire a acestei acțiuni Serviciul special de siguranță al Dobrogei a solicitat să i se pună la dispoziție mijloace financiare, directorul siguranței a încuviințat să fie folosită întreaga sumă adusă de la Constantinopol în vederea descoperirii celorlalte ruble false. Mai tirziu, Moruzov va fi acuzat de adversarii săi că s-a ocupat de contrabandă, că și-a însușit o parte din banii publici etc.

Rivalitatea dintre Moruzov și unele cadre ale Siguranței generale — de fapt, un vechi conflict între siguranță și armată — a dus la dizolvarea Serviciului special de siguranță al Dobrogei. Acest lucru s-a datorat îndeosebi lui Romulus Voinescu, dușman înverșunat al lui Moruzov, care fusese numit între timp în locul lui Al. Ghica la conducerea Siguranței generale. Dar Romulus Voinescu nu s-a rezumat numai la atât : după ce l-a înlăturat pe Moruzov din funcție, acestuia i-a fost întocmit un dosar de peste o mie de file, prin care era acuzat de trădare, contrabandă, însușirea unui milion de ruble, colaborare cu serviciile de informații străine. În total, douăsprezece capete de acuzare, ceea ce a determinat arestarea lui Moruzov. A fost necesară o nouă intervenție a militarilor, a generalului Dragu personal, pentru ca Moruzov să fie eliberat, iar dosarul, clasat. Totuși, acuzațiile din timpul cercetărilor și al procesului au planat patru ani de zile asupra lui Moruzov, care a lucrat în această perioadă ca funcționar comunal la primăria din orașul Constanța.

Incidentul din anul 1920 a dus la destrămarea rețelei de informații alcătuite de Mihail Moruzov în condițiile anevoioase ale primului război mondial, ceea ce a creat serioase lacune în activitatea de informare a armatei și a statului român.

Până în anul 1925, Biroul 2 de pe lângă Marele Stat Major al armatei a încercat să desfășoare unele activități informative prin Serviciul secret înființat în acest scop, dar rezultatele obținute au fost mediocre. Maiorul Țăranu, șeful Biroului 2, și chiar maiorul Bursan care conducea Serviciul secret, recunoscând meritele și calitățile lui Moruzov, încercaseră încă în anul 1921 să-l aducă pe acesta la conducerea Serviciului secret. Dar conflictul dintre armată și Siguranța generală nu a permis realizarea dorinței celor doi ofițeri, ci, dimpotrivă, a contribuit la inactivizarea, pentru o perioadă de aproape 5 ani, a lui Moruzov. Deși a avut de suferit de pe urma acestui conflict, el a păstrat totuși un secret desăvârșit asupra oamenilor cu care a colaborat, din care cauză nici Biroul 2, nici Siguranța generală nu au avut posibilitatea să-i folosească. Poziția adoptată de Moruzov de a nu ceda rețeaua urma un prin-

cipiu mai vechi al spionajului, și anume, acela al legăturii personale, secrete și netransmisibile cu agenții.

Abia la 1 iunie 1925, în urma intervențiilor repetate ale Marelui Stat Major, Mihail Moruzov a fost însărcinat cu reorganizarea activității de informații și contrainformații. Acționînd cu multă abilitate, el a reușit să reinnoade în scurt timp firul întrerupt și să recruteze în Serviciul secret noi cadre — oameni apropiați pe care i-a introdus în tainele acestei activități pline de riscuri. Dar Moruzov nu a fost numit în noua funcție numai datorită intervențiilor exclusive ale militarilor : guvernele ce s-au perindat la cîrma țării, partidele burghezo-moșierești considerau necesară existența unui serviciu de informații cu caracter secret, încadrat cu oameni pregătiți, buni specialiști în materie, capabili să le apere interesele.

Începuturile „noului” Serviciu secret — după reorganizarea sa — au fost modeste, datorită în primul rînd dificultăților care-i stăteau în cale : lipsa unor specialiști, alocarea de fonduri financiare derizorii, suspiciunea cu care continua să fie întîmpinat de unele cadre din Siguranța generală etc.

În timp ce Marele Stat Major nu dispunea de mijloace financiare pentru desfășurarea activității de informații, din fondurile secrete ale Ministerului de Interne destinate acestui scop — după cum mărturisește C. Argetoianu în memoriile sale — era onorată plata diferitelor cadouri pentru familia regală : obiecte de podoabă, îndeosebi bijuterii din aur masiv.

În funcția pe care a ocupat-o Mihail Moruzov a reușit să creeze un puternic organ informativ, aflat la dispoziția burgheziei românești și a familiei regale, pentru a le apăra interesele ; în același timp acest organism informativ și-a adus o contribuție de seamă și pe plan statal.

Originar dintr-un sat de lîngă Tulcea, Moruzov a urmat mai întîi cursurile școlii normale, pregătindu-se să îmbrățișeze cariera didactică. Cunoștea bine limbile rusă și bulgară, precum și dialectele vorbite de lipoveni. Gheorghe Cristescu, unul dintre colaboratorii săi apropiați, fost director al compartimentului fotoidentificări din cadrul Serviciului secret, considera că șeful său era „ambitios pînă la orgoliu, poseda un spirit de dominare despo-

tică, neadmițind replici sau corecturi“. Succesorul său la conducerea Serviciului secret, Eugen Cristescu, îl aprecia ca pe „un tip temerar, cu calități native și bun polițist.“

În întreaga perioadă în care s-a aflat la conducerea Serviciului secret Mihail Moruzov a dat dovadă de reale calități organizatorice, de o mare putere de muncă și de multă îndrăzneală în acțiunile operative. El a înțeles foarte bine că activitatea operativă de informații trebuie să se desfășoare cu cea mai mare discreție, în deplină conspirativitate. Orgolios din fire, Moruzov simțea o deosebită plăcere să domine în discuții. De cele mai multe ori îi pune pe specialiști să-i întocmească studii asupra problemelor pe care urma să le discute. După ce examina cu atenție asemenea studii, memorându-le chiar parțial, Moruzov purta discuțiile de așa manieră, încît să le abată pe făgașul cunoscut, reușind să-și etaleze cunoștințele cu dezinvoltura unui mare erudit. Succesorul său, Eugen Cristescu, nota că „lui Moruzov nu-i făcea plăcere să citească și nici nu avea timp pentru așa ceva, dar această lacună era suplinită prin cunoștințele practice, printr-o memorie excepțională care îl ajuta să prindă foarte multe lucruri din zbor.“ Privit superficial, șeful Serviciului secret apărea ca un om bine informat, cu bogate cunoștințe în cele mai diverse domenii, dar această impresie se spulbera ori de cîte ori el părăsea cadrul cunoscut, șabloanele pe care și le însușise și cu care jongla. Desigur, părerea lui Eugen Cristescu conține și o doză de răutate. El l-a cunoscut bine pe Moruzov, mai ales din perioada în care acesta i-a fost șef, dar între cei doi a existat și o anumită stare de tensiune.

Prin abilitatea-i unanim recunoscută Mihail Moruzov a făcut totdeauna față discuțiilor pe care adeseori le purta cu fruntași ai partidelor politice, profesori universitari, militari, dar mai ales cu membrii familiei regale, cu care, în anumite perioade, se afla în cele mai bune relații. La toate acestea se adăugau și relațiile cu șefii unor servicii de informații străine, cu diplomați, ziariști etc.

Moruzov s-a menținut timp îndelungat la conducerea Serviciului secret, dedicîndu-se în exclusivitate activității informative. Era un om care nu căuta societatea, ci mai curînd fugea de ea, ducea o viață pe care nu o cunoșteau bine nici cei mai apropiați colaboratori ai săi. Tot timpul

cît s-a aflat în fruntea Serviciului secret, Moruzov a luptat în permanență pentru a se menține la putere. Nu era politician, dar intuia desfășurarea evenimentelor, prevedea cu o precizie uimitoare căderea unor guverne și aducerea la putere a altora. Interpretînd și fructificînd informațiile culese din cele mai diverse domenii, el reușea să cunoască desfășurarea evenimentelor cu un ceas mai devreme. Apoi avea grijă să-l anunțe pe viitorul șef de cabinet ministerial că va fi chemat la rege pentru a i se încredința să formeze un nou guvern, făcîndu-l astfel să înțeleagă că serviciul pe care-l conducea jucase în toată această afacere un rol nu lipsit de importanță. Bineînțeles, noul prim-ministru avea să țină seamă de acest amănunt, de serviciile pe care i le făcuse Moruzov. În mod asemănător proceda și atunci cînd era vorba de promovarea în funcții importante sau de înaintarea în grad a unor ofițeri superiori. Nici chiar regele nu a fost scutit de asemenea manevre. Folosindu-se din plin de posibilitățile pe care i le oferea funcția, Moruzov a supravegheat îndeaproape activitatea regelui Carol al II-lea, făcîndu-i servicii ce depășeau uneori limitele „legale” — iar regii „noștri” acceptau cu plăcere asemenea servicii — și întreținînd în același timp legături strînse cu anumite cercuri ostile camarilei regale. Dacă Moruzov era totdeauna bine informat, acest lucru se datora și faptului că reușea să obțină numeroase informații direct de la membrii familiei regale, exploatînd cu abilitate fricțiunile și contradicțiile existente între aceștia.

După cum am arătat, Moruzov nu a fost un politician cu toate că a încercat să facă politică. În primul rînd, el nu a avut convingeri politice, nu a aderat la nici unul dintre numeroasele partide politice și nu a avut preferințe pentru politicienii care s-au remarcat în perioada dintre cele două războaie mondiale. Contemporanii săi l-au numit „cameleon politic”, poreclă care îl definea pe deplin. Asemenea unui cameleon, el se adapta imediat la situație, străduindu-se să nu depindă de capriciile unor politicieni, iar activitatea sa să nu fie influențată de frecvențele schimbări de cabinete care au caracterizat această perioadă. De aceea el nu s-a aflat în slujba unui guvern sau altuia, ci a apărut în permanență înteresele cercurilor burghezo-moșierești, acționînd fără scrupule. El a știut să

recruteze oșteri capabili, îndeosebi dintre cei care activaseră anterior în cadrul Biroului 2 și al Siguranței generale, oferindu-le avantaje substanțiale (înaștări în grad, salarii mai mari etc.), ceea ce a avut darul să reactiveze vechiul conflict ce nu a putut fi aplanat decît în urma intervenției regelui. O atenție deosebită a fost acordată și formării de cadre proprii fie prin Marele Stat Major, fie prin cursuri organizate de Serviciul secret. În timp ce unii agenți își desfășurau activitatea practică și de documentare pe lângă serviciile secrete ale unor țări europene. Printre aceștia se număra și Gheorghe Cristescu, fratele directorului Siguranței generale, care a fost trimis în Franța cu „misiunea precisă de a se specializa în anumite domenii și mai cu seamă în latura unei raționale organizări moderne; tehnico-științifice a unui serviciu de informații”. La recomandarea expresă a generalului Berthelot, fostul conducător al Misiunii Aliate de pe frontul din Moldova în anul 1917, Gheorghe Cristescu s-a perfecționat sub îndrumarea competentă a unor remarcabili specialiști ai Biroului 2 și ai siguranței franceze în probleme de expertiză grafică, expertiză scripturală a textelor vizibile și invizibile, microfotografie, laborator, tehnică criminologică, identificări judiciare etc. La reîntoarcere, Gheorghe Cristescu a fost numit director al serviciului foto-identificări, pe care l-a organizat după modelul francez.

Nu mai puțin importantă a fost strădania lui Moruzov de a găsi căi de pătrundere în activitatea desfășurată de serviciile de spionaj străine. Prin aceasta el urmărea, pe de o parte, să cunoască modul de organizare și de lucru, precum și tehnica folosită, iar pe de altă parte, să obțină din surse directe informațiile necesare statului și armatei române. În acest scop a folosit o serie de procedee, începînd cu colaborarea legală în acțiunile ce interesau ambele părți și terminînd cu infiltrarea agenților proprii sau recrutarea pentru serviciul său a agenților străini ce activau în țara noastră sau în alte țări. Astfel, ca urmare a legăturilor de prietenie statornicite între România, Cehoslovacia, Iugoslavia și Polonia, Moruzov a stabilit cu serviciile secrete din statele vecine și o colaborare pe tărîm informativ, în problemele ce prezentau interes comun. El întreținea legături de colaborare și făcea schimb de

informații și cu alte servicii secrete, iar mai târziu a intrat în contact cu Abwehrrul german condus de Canaris. Totodată, Moruzov s-a străduit să asigure un cadru legal activității pe care o desfășura: legea spionajului din 1913 fiind depășită, în anul 1930 a fost votată *Legea contraspionajului și trădării în timp de pace*.³

Înainte de a ne referi la aspectele principale privind activitatea informativă și contrainformativă desfășurată în deceniul al 4-lea al secolului nostru, în care, într-un fel sau altul, a fost implicat și Mihail Moruzov, să ne aruncăm o privire asupra modului de viață a șefului Serviciului secret, după ce acesta a reușit să-și pună treburile la punct.

Un birou deosebit de elegant, în clădirea centrală a Serviciului secret, îi permitea să primească vizitele unor oficialități, demnitari, șefi de partide, politicieni de diverse categorii, ofițeri superiori etc. Fiind dotat cu aparatură modernă, biroul îi servea și pentru desfășurarea activității informative: discuțiile erau în general supravegheate, iar în unele cazuri ele erau chiar înregistrate. Automobilul său, un Mercedes-Benz confortabil, era prevăzut cu o instalație de imprimat pe discuri și cu un post de emisie-recepție în radiotelefonie. Poate că cititorii obișnuiți cu filmele și literatura polițistă actuală vor considera această aparatură ca fiind un lucru normal, dar să nu uităm că este vorba de epoca de început a radiofoniei, de perioada în care magnetofonul nu exista decât ca idee.

Pătruns în înalta societate a burgheziei bucureștene, Moruzov a căutat să-i copieze pe cei cu care venea adeseori în contact, să-și schimbe felul de viață: „În această postură — scrie Eugen Cristescu — nu-i mai plăce să vină la birou decât foarte rar, la luni de zile, lucrările fiind lăsate în seama subalternilor. Locuiește în case din ce în ce mai luxoase. Cumpără mobilă străină, covoare, tablouri și lucruri de valoare, întreține relații cu sculptori, pictori și pozează să-și facă tablouri. Am găsit și în statele de serviciu asemenea artiști, care au încasat lefuri ani de zile, fără să presteze nici un serviciu. Din 1930, observînd că alți polițiști se duc regulat în străinătate pentru studii, îi imită și, înarmat cu un pașaport diplomatic pe numele ing. Ștefănescu, pleacă însoțit de o grupă de traducători

ca să ia aer apusean. Arhivele serviciului nu conțin nici o urmă a activității lui în străinătate, deși cred că a avut unele legături informative personale.“

Moruzov s-a mai folosit și de alte nume conspirative. Astfel, în unele documente el apărea sub numele de M. Ștefan sau cel de Mateescu.

Potrivit părerii lui Eugen Cristescu — evident, subiective — Mihail Moruzov era un om „în care trăiau două temperamente deosebite : unul bun, blind și înclinat spre acte de dăruire sufletească și omenie ; altul complet diferit. Atunci când interesul lui intra în joc, Moruzov abandona orice fel de scrupule și devenea o fiară care sfișia fără milă, uzînd de orice mijloace, permise sau nepermise.“ Așadar, Moruzov n-a pregetat nici o clipă să-și apere poziția pe care o ocupa, slujindu-l în acest scop pe Carol al II-lea, în care vedea și propria-i stabilitate. Așa se explică faptul că — deși se afla la conducerea resortului care se ocupa cu combaterea spionajului străin — el s-a ridicat împotriva lui Antonescu pe care îl considera un rival de temut, a luptat și împotriva legionarilor, când regele i-a cerut-o, dar i-a și ocrotit în anumite perioade.

Lupta dusă de Moruzov pe plan intern a reprezentat o permanentă cursă cu obstacole care avea să-i fie fatală. Referindu-se la drumul parcurs de Moruzov, același Eugen Cristescu scria — și pe bună dreptate — în memoriile sale că „linia în zig-zag pe care mergea, dintr-o extremă în alta, trebuia să se frîngă și firele pe care le minuia trebuiau să se încurce.“

Legionarii, sprijiniți de Moruzov în perioada în care au pus mîna pe putere, i-au rezervat acestuia celula nr. 1 din fortul Jilava, iar mai tirziu, în noaptea de 26 spre 27 noiembrie, un număr de opt gloante

Pe urmele prințului „Caraiman”

Incurcăturile amoroase ale prințului Carol au pricinuit multe necazuri familiei regale și nu de puține ori au angrenat pe unii oameni politici de vază din țara noastră. Încercările de „a spăla rușinea” s-au soldat cu urmări spectaculoase în care au fost antrenați detectivi versați, cadre militare, politicieni sau chiar reprezentanți ai serviciilor de spionaj autohton și străine.

După cum se știe, încă în anii primului război mondial, colonelul Carol de Hohenzollern, „comandant” al unui regiment de vânători de pe frontul din Moldova, deghizat în ofițer țarist, a fugit la Odessa, împreună cu Jeana (Zizi) Lambrino. În orașul de pe țărmul mării, prințul Carol s-a căsătorit cu Zizi. Comandamentul trupelor germane din Odessa a comunicat familiei regale că prințul dezertor se afla în acest oraș și că se căsătorise. Actul de căsătorie cu nr. 444 din 31 august 1918, copilul care a urmat, nenumăratele scrisori de dragoste și renunțarea la tron a principelui au dat multă bătaie de cap nu numai familiei regale, ci și politicienilor.

Cazul Zizi Lambrino s-a soldat, într-o primă fază, cu izolarea lui Carol la moșia din localitatea Mănăstirea, nu departe de București, apoi la Bistrița, și cu trimiterea viitorului rege într-o călătorie în jurul pământului, în timp ce soția sa, Zizi, a primit de la statul român — în schimbul renunțării la prinț — o rentă de 100 000 franci franzezi, la care s-au mai adăugat 100 000 de franci în schim-

bul scrisorilor. Cunoaștem, de asemenea, că Zizi Lambrino a restituit doar o parte din scrisori, folosindu-se mai târziu de cele pe care le oprise. În anul 1926 a avut loc la Paris procesul intentat de Zizi — nemulțumită de renta plătită — lui Carol, fostul ei soț, iar mai târziu, în perioada postbelică, după moartea lui Carol, fiul acestora, Mircea Lambrino, odraslă regală, s-a judecat la Madrid cu fratele său vitreg, Mihai, ex-rege al României, pentru a-și adju-deca drepturile de moștenire.

Abia se mușamalizase afacerea amoroasă a lui Carol cu Zizi, abia se căsătorise prințul cu o odraslă regală — principesa Elena a Greciei, abia reușise să-i facă pe unii dintre bătrînii politicieni ai țării să creadă că își va lua rolul în serios spre a-l urma la tron pe Ferdinand, cînd a fost dezvăluită o nouă aventură amoroasă.

La sfîrșitul lunii decembrie 1925 prințul Carol a fost trimis la Londra ca reprezentant al regelui Ferdinand la funeraliile reginei Alexandra, mătușa reginei Maria. După ce a participat la funeralii, el nu s-a mai întors în țară, ci s-a stabilit la Paris, unde a fost urmat și de Elena Tempeanu-Lupescu, roșcovana de care se va lega pentru totdeauna. Pentru Elena Lupescu va renunța „irevocabil la toate drepturile, titlurile și prerogativele de care, în virtutea Constituției și a statutului familiei regale, se bucura ca principe moștenitor al României și ca membru al familiei domnitoare.“ Renunța la fiul său, la toată averea și se angaja să nu se întoarcă în țară timp de zece ani. Scandalul declanșat la București a fost imens, dar plecarea sa a convenit unor cercuri politice, îndeosebi liberalilor. În memoriile sale C. Argetoianu nota că : „Părăsi-rea tronului numai pentru plăcerea unei împerecheri cu o tîrfă era atît de neexplicabilă pentru un om în toată firea și misterul de care era înconjurată această plecare atît de nepătruns, încît legendele au început să-și facă drum ... “¹

La început prințul Carol nu s-a ocupat decît de dragoste, făcînd din cînd în cînd călătorii la Roma sau la Londra, dar mai târziu, după moartea tatălui său, Ferdinand, și după instaurarea regenței, el a hotărît să se reîn-toarcă în țară pentru a ocupa tronul, în care scop a început

să se pregătească intens, făcînd rost, printre altele, și de un pașaport fals, pe numele de „Caraiman“.

În țară, îndeosebi printre țărăniștii lui Iuliu Maniu, aflat în opoziție, a luat naștere un curent favorabil reîntoarcerii ex-prințului, ceea ce nu era pe placul brătienilor. Astfel, în anul 1928 țărăniștii au organizat la Alba Iulia o adunare care trebuia să coincidă cu reîntoarcerea lui Carol și proclamarea sa ca rege al României. Alarmăți de această situație guvernării liberali au luat măsuri de rigoare „pentru eventualitatea unei sosiri neașteptate.“ Duca, pe atunci ministru de interne, a dat ordine peste ordine ca, în cazul sosirii sale inopinate, „prințul să fie arestat pe loc împreună cu însoțitorii săi și predat celui mai apropiat comandament de jandarmerie“². El a luat totodată legătura cu guvernele din Franța, Belgia, Olanda, Anglia și Germania, pentru ca prințul Caraiman să fie supravegheat cu atenție și mai ales pentru a-l împiedica să decoleze de pe aeroporturile din aceste țări.

Temerile liberalilor nu erau neîntemciate. Adunarea de la Alba Iulia a avut loc la 6 mai, iar în aceeași zi, pe un aeroport din apropierea Londrei, era pregătit un avion pentru a-l aduce pe Carol în țară.

Agenții români însărcinați cu supravegherea fugarului observaseră că atît în Franța, cît și în Belgia, se făceau, începînd de la sfîrșitul lunii aprilie, unele pregătiri, iar în jurul prințului domnea o atmosferă neobișnuită. Totodată, se întreprindeau fel de fel de manevre pentru a-i înșela pe agenții trimiși pe urmele sale. Prințul petrecea „cu toată banda“ și se plimba prin Belgia, în timp ce omul său de încredere, Barbu Ionescu, pregătea, în cel mai desăvîrșit secret, în apropierea Londrei, un avion care să-l poarte spre țară. Plictisiți de petrecerea care nu mai contenea, agenții români n-au prins de veste că prințul părăsise Belgia, îndreptîndu-se spre Londra. Tentativa ar fi fost încununată de succes, dacă n-ar fi intervenit autoritățile engleze, care, dîndu-și seama despre ce este vorba, au sechestrat avionul, obligîndu-l apoi pe Carol să părăsească Anglia. Dar mai tîrziu, tot Anglia va fi aceea care, apelînd la serviciile lui Meige, un agent al Intelligence Service-ului, îl va ajuta pe Carol să se întoarcă în România. În încercarea sa de a facilita întoarcerea lui Carol,

Meige s-a informat asupra atmosferei ce domnea în cercurile conducătoare, culegînd impresii și păreri.

Eșecul de la Londra nu l-a determinat însă pe Carol să renunțe la planurile sale, dar el a trebuit să ia toate măsurile de precauție, cunoscînd că, după cum remarcă Argetoianu, pe urmele sale se afla „un întreg serviciu de spionaj românesc.”

Prințul Carol s-a reîntors în țară la începutul verii anului 1930, asigurîndu-și mai întîi sprijinul fratelui său, prințul Nicolae, și al unor militari. După o escală la Cluj, avionul condus de căpitanul Opriș a aterizat pe aeroportul Pipera, iar a doua zi, cu sprijinul unor elemente din cadrul armatei, Carol s-a instalat în fruntea țării. Printre cei care se pronunțau în favoarea reîntoarcerii lui Carol în țară se aflau colonelul Paul Teodorescu și Gavril Marinescu din București, precum și atașatul militar la Paris, colonelul Tătăranu. În timp ce colonelul Paul Teodorescu a pus la dispoziția prințului Carol Regimentul 6 „Mihai Viteazul”, iar Gavril Marinescu i-a asigurat concursul poliției, atașatului militar i-a revenit sarcina de „mare însemnătate” de a o păzi la Paris pe Lupeasca — pe Duduia, cum i se mai spunea. Cerberul Duduii a fost înșelat de Gavril Marinescu, care i-a suflat-o de sub pază, i-a făcut rost de un pașaport fals și a purtat-o spre București.

Ajuns rege al României, Carol, care cunoștea din propria-i experiență importanța serviciului secret, a informațiilor în general, a încercat să înființeze pe lângă Palat un asemenea serviciu, dar pînă la urmă a renunțat. La recomandarea lui Al. Vaida-Voievod, regele a acceptat ca de aceste probleme ale palatului să se ocupe Mihail Moruzov. Pînă la căderea lui Carol între acesta și Moruzov a existat o strînsă colaborare fie direct, fie prin intermediul mareșalului palatului, colonelul Urdăreanu. Serviciul secret condus de Moruzov a fost acela care a contribuit substanțial la dezbinarea și înlăturarea partidelor istorice, la instaurarea dictaturii regale. Moruzov a început să primească misiuni „strict confidentiale”, iar Palatul a subvenționat Serviciul secret cu fonduri speciale, destinate

exclusiv procurării informațiilor care-l interesau pe rege. Prin urmare, dacă pînă în anul 1930 Serviciul secret și Siguranța generală au pășit pe urmele prințului „Caraiman“ cu ostilitate, lucrurile s-au schimbat în mod radical după ce acesta s-a instalat la conducerea țării. Moruzov avea să-l slujească cu credință pe Carol al II-lea și să-i facă jocul în fel de fel de combinații menite să-i netezească drumul spre dictatură. De aceea multe dintre acțiunile întreprinse de Serviciul secret în această perioadă nu pot fi explicate decît în strînsă legătură cu acest joc al lui Carol.

Ca personaj de seamă al frontului secret, Mihail Moruzov ni se înfățișează sub diferite ipostaze extrem de contradictorii, manifestînd în același timp înclinații spre complicațiile jocului dublu. Această vocație de a se angrena în diferite combinații subtile și de a țese numeroase intrigi constituie, dacă nu motivul principal, cel puțin unul dintre motivele care l-au determinat pe șeful Serviciului secret de informații să fie pe de o parte un slujitor credincios al monarhiei, al dinastiei de Hohenzollern, îndeosebi al regelui Carol al II-lea, iar pe de altă parte să-și asume rolul de a-l supraveghea îndeaproape pe suveran. S-ar putea ca regele Carol să-și fi dat seama de toate aceste manevre ale lui Moruzov, dar se pare că a acceptat ca palatul să fie supravegheat de Serviciul secret, considerînd că astfel îi va fi asigurată propria-i securitate. Cert este că, în afară de schimbul reciproc de informații cu mareșalul palatului, Moruzov a beneficiat și de serviciile unui informator. Familia regală era supravegheată și prin prințesa Caragea, care a fost determinată să lucreze pentru Serviciul secret. Trecută în statele Serviciului secret sub numele de Doamna A, prințesa Caragea era o spioană cu experiență bogată pe care o cîștigase ca agentă a Intelligence Service-ului și a Biroului 2 francez. Fiind descoperită, ea nu a fost arestată, ci a continuat să lucreze și pentru Serviciul secret român, care a intrat astfel în posesia unor informații valoroase privind înalta societate românească și metodele de lucru ale serviciilor de spionaj englez și francez. Dar întrucît Doamna A se număra prin-

tre prietenele reginei Maria, cele mai importante informații erau culese din anturajul familiei regale. Tocmai datorită acestei prietenii a reușit șeful Serviciului secret să intre în grațiile reginei Maria.

Timp de zece ani frământările din viața politică și social-economică a țării noastre au contribuit la scindarea partidelor politice burgheze, la măcinarea forței și autorității lor. La aceasta se adaugă și acțiunile întreprinse de regele Carol al II-lea, care urmărea să slăbească cât mai mult partidele politice, pentru ca în cele din urmă să le dizolve și să-și instaureze propria-i dictatură. Pentru a-și atinge scopul, suveranul a dat la început friu liber organizațiilor fasciste, căutînd să le subordoneze și să le folosească în cele din urmă ca forță de șoc îndeosebi împotriva mișcării comuniste și muncitorești din țară. Este foarte probabil că, în acțiunile sale îndreptate împotriva partidelor politice, regele să se fi folosit și de informațiile furnizate de Serviciul secret cu privire la activitatea și atitudinea diferiților oameni politici, la situația internă a acestor partide.

O luptă acerbă, desfășurată surd, a avut loc între regele Carol al II-lea și cunoscutul om de stat Nicolae Titulescu. Deși nu a părăsit niciodată concepțiile burgheziei, eminentul diplomat român, animat de dragostea de patrie, a promovat în politica noastră externă idei înaintate care au slujit intereselor naționale ale României și cauzei păcii între popoare. Datorită acțiunilor întreprinse de Nicolae Titulescu au fost consolidate vechile relații ale țării noastre, s-au statornicit noi legături pe plan internațional. În remarcabilele sale eforturi de a promova o politică externă care să nu contravină intereselor naționale, Nicolae Titulescu nu s-a sfiit să acționeze împotriva oamenilor de încredere ai regelui, inclusiv împotriva rudelor sale mai apropiate sau mai îndepărtate. Astfel, la intervenția diplomatului român au fost expulzați din Franța și din Elveția Alfred Hefter, care stătuse în închisoare pentru activitatea de spionaj desfășurată în țara noastră în favoarea Puterilor Centrale în anii primului război mondial, și secretarul său, prințul Friedl Hohenlohe, vărul lui Carol.

După expulzare, Hefter și-a continuat afacerile sub oblăduirea regelui Carol al II-lea și a acoliților săi.

Suveranul a început să-l suspecteze pe Titulescu și a dispus să fie urmărit pas cu pas. Atitudinea dușmănoasă adoptată de Moruzov împotriva lui Titulescu era generată și de strădaniile eminentului nostru diplomat de a stabili raporturi de prietenie cu Uniunea Sovietică. De aceea atât în țară cât și în străinătate Nicolae Titulescu era supravegheat în permanență de agenți ai Serviciului secret, invocându-se „necesitatea” păzirii unor documente importante și a efectuării unor operații de către specialiștii acestui serviciu. Sub pretextul asigurării pazei „materialului documentar” trimis la Geneva, pe urmele lui Titulescu a fost pusă o întreagă echipă de detectivi condusă de Niki Șefănescu. Cu toate protestele împotriva încălcării uzanțelor diplomatice, Nicolae Titulescu nu a reușit să determine nici pe rege, nici pe Moruzov să renunțe la asemenea măsuri.

Prin supravegherea insistentă a lui Titulescu Serviciul secret român urmărea să zădărnicească negocierile pe care acesta le purta cu comisarul poporului pentru afacerile externe M. Litvinov în vederea încheierii unui pact de asistență mutuală româno-sovietic. Deși aceste negocieri nu s-au încheiat decât cu consemnarea rezultatelor în protocolul parafat la 21 iulie 1936, care conținea bazele de asistență mutuală între cele două țări vecine, desfășurarea lor nu a fost văzută cu ochi buni de Mihail Moruzov. Considerându-se înfrint, el se va număra printre cei care au contribuit la înlăturarea lui Nicolae Titulescu din viața politică a țării, ca urmare a intrigilor țesute cu grijă, a informațiilor denaturate prezentate regelui și guvernului.

Nu lipsit de importanță și de semnificație a fost și conflictul izbucnit între rege și Moruzov, pe de o parte, și Antonescu pe de altă parte. Acest conflict a fost generat de amestecul lui Moruzov în numirea unor generali în funcții superioare și s-a accentuat după ce Antonescu a ajuns la conducerea Marelui Stat Major, forul tutelar al Serviciului secret.

Pentru a-l evita pe general, Moruzov a trecut împreună cu serviciul său secret la Ministerul Apărării Naționale, dar nu după mult timp Antonescu a ajuns ministru, iar Moruzov a fost nevoit să revină la Marele Stat Major. Disputa dintre Antonescu și Moruzov a fost aprigă. Antonescu a propus ca șeful Serviciului secret să fie înlocuit printr-un general în activitate, dar regele a refuzat. În această situație Moruzov a trecut la acțiune: el a scormonit viața personală a generalului, îndeosebi a soției acestuia, alcătuind un dosar voluminos pe care l-a prezentat regelui. Dosarul cuprindea documente care atestau legăturile dintre Antonescu și Garda de fier. Regelui i-au fost prezentate fotografii și chiar un film, în care Antonescu era surprins în tovărășia lui Corneliu Zelea Codreanu, la Predeal, la ski, sau în alte împrejurări. Dosarul întocmit de Serviciul secret era compromițător. Piese sale se refereau nu numai la legăturile generalului cu legionarii, ci și la unele probleme de familie. Astfel, Antonescu era învinuit de bigamie, fără a fi însă trecute sub tăcere nici legăturile extraconjugale ale soției sale. Carol al II-lea se va folosi de piesele aflate la dosar pentru a-l demite pe Antonescu și a-l interna la Bistrița.

Conflictul dintre Moruzov și Antonescu era generat, în primul rînd, de același nemăsurat orgoliu al șefului Serviciului secret care nu voia să se lase controlat și dominat de acel ce avea să devină mai târziu dictatorul țării, iar în al doilea rînd, de dorința generalului de a-l înlătura pe Moruzov de la conducerea Serviciului secret și de a-l înlocui cu unul dintre generalii săi. În același timp, Mihail Moruzov a întrezărit cu mult timp înainte setea de putere a generalului și a reușit să-i pună temporar stavilă. De ce însă nu a acționat cu aceeași convingere împotriva lui Antonescu și în toamna anului 1940? Venirea la putere a lui Antonescu și a legionarilor, la 6 septembrie 1940, a depășit previziunile lui Moruzov, care a fost complet surprins de evenimente.

Un rol important și-a asumat Moruzov și în relațiile dintre rege și legionari. El a luptat împotriva legionarilor în momentul în care interesele regelui dictau acest lucru,

iar cînd Carol al II-lea, încurcât în haosul politic pe care singur îl crease, a trebuit să apeleze la legionari, Moruzov a netezit drumul lui Horia Sima spre palatul regal.

Dindu-și seama că situația sa — ca dealtfel și cea a tuturor salariaților cu funcții de răspundere din acea perioadă — nu depindea de guverne, ci de politică și de politicieni, Moruzov s-a străduit și a reușit să se numere printre „piesele“ de mare importanță pe care regele Carol al II-lea le manevra în politica sa internă și externă. Așadar, Moruzov l-a urmat îndeaproape pe Carol al II-lea, a călcat pe urmele sale și s-a prăbușit odată cu el, în toamna anului 1940.

Agenți dubli în acțiune

Folosirea spionilor sau agenților dubli era o practică veche, la care recurgeau adeseori serviciile secrete de informații, mai ales în timp de război, obținând efecte spectaculoase. Această metodă a fost și este practică atât în activitatea de spionaj, cit și în cea de contraspionaj, în scopul dezinformării dușmanului și al obținerii mai lesnicioase a informațiilor necesare.

Dar ce înseamnă un agent sau un spion dublu ?

Fără a intra în detalii, menționăm doar că un agent sau un spion dublu are această calitate atunci cînd lucrează pentru două sau mai multe servicii de spionaj, furnizînd tuturor acestora informațiile culese.

Un spion sau un agent poate deveni dublu ca urmare a depistării și capturării sale de către organele de contraspionaj ale țării pe teritoriul căruia acesta își desfășoară activitatea, fiind apoi determinat să acționeze împotriva serviciului căruia îi aparține sau și pentru acest serviciu, dacă între cele două țări nu există divergențe, iar informațiile, culese dintr-o terță țară, sînt utile ambelor servicii. Au existat frecvent cazuri în care agenții dubli au făcut jocul ambelor părți în același timp, furnizîndu-le informații identice, precum și cazuri în care cele două părți au fost înșelate.

În alte situații, cînd spionul sau agentul era prins, interogat și întemnițat, sau chiar executat, mesajele sale continuau să fie transmise serviciului secret căruia acesta îi aparținea. Evident, asemenea mesaje prin care se ur-

mărea dezinformarea adversarului erau transmise de cei care reușiseră să-l captureze.

Și în practica Serviciului secret român au existat cazuri de folosire a agenților sau a spionilor dubli, prin intermediul cărora puteau fi obținute cu mai multă ușurință informațiile necesare. Astfel, prințesa Caragea, „faimoasa“ Doamnă A, era un agent dublu. După cum am mai arătat, ea lucrase o anumită perioadă pentru serviciile secrete britanic și francez. Descoperită de Serviciul secret român, prințesa Caragea a furnizat informații utile cu privire la activitatea desfășurată de serviciile străine cu care ea colaborase, precum și la „înalta“ societate a Capitalei. După cum mărturisea unul dintre colaboratorii lui Moruzov, pentru serviciile aduse prințesa a fost răsplătită prin subvenții „princiare“, atât timp cât s-a dovedit a fi utilă. Mai târziu însă, cînd nu mai prezenta nici un interes pentru Serviciul secret român, ea a fost obligată să părăsească țara.

Printre rezultatele importante obținute de Serviciul secret român în perioada de început s-a numărat și atragerea unui versat spion englez, Victor Bogomolet, reprezentant al Intelligence Service-ului în țara noastră, fost ofițer în armata țaristă. După victoria Marei Revoluții Socialiste din Octombrie, acesta se refugiasse la Londra, fiind cooptat de serviciul secret britanic care l-a trimis în misiune în România. Agentul „B“ — nume conspirativ sub care lucra pentru Serviciul secret britanic — a fost urmărit îndeaproape de organele contrainformative române, care au adunat un bogat material cu privire la activitatea sa de spionaj. Pus în fața unor documente de necontestat — mărturii evidente ale activității sale îndreptate împotriva țării noastre — agentul englez a fost determinat să lucreze pentru Serviciul secret român, de data aceasta sub numele conspirativ de „Doctorul“. Toate informațiile transmise de „Doctor“ pentru Intelligence Service erau controlate, fotocopyate și traduse de Serviciul secret român. În acest fel canalul de informații al Serviciului secret englez a devenit, fără prea multe investiții, și un canal de informații al Serviciului secret român. Dar activitatea dublă a agentului „B“ nu a rămas neobservată pentru serviciul secret britanic, motiv pentru care

„Doctorul“ a fost mutat într-o altă țară. Activitatea de agent dublu fiind dovedită, Intelligence Service-ul s-a dispensat de serviciile lui Victor Bogomolet. Nu după mult timp agentul „B“ sau „Doctorul“ a continuat să lucreze doar pentru Serviciul secret român, stabilindu-se la Paris sub acoperirea de achizitor de antichități și de tablouri pentru Statele Unite. Pentru pasiunea cu care a lucrat, Victor Bogomolet a primit din partea Serviciului secret român importante sume de bani, activitatea sa fiind mult apreciată de Mihail Moruzov.

Din rîndurile emigranților ruși au mai activat în țara noastră ca agenți dubli G. Porohovski, fost locotenent-colonel în armata țaristă și angajat al serviciului de informații în funcția de translator, Alexandru Mojaiski și alții. Ultimul, purtînd numele conspirativ de „Amărăscu“, a fost atașat militar al guvernului țarist pe lângă legația din București, iar după revoluție a rămas în România cu emigrant. Condițiile materiale în care se afla la un moment dat l-au determinat să accepte să lucreze pentru Serviciul secret român. El a fost acela care a prins firele rețelei „Doctorului“, atrăgînd atenția Serviciului secret român.

Și în unele servicii străine au activat agenți dubli ce fuseseră determinați să furnizeze informații pentru Serviciul secret român. Astfel, după ce Hitler a pus mina pe putere, la sfîrșitul lunii ianuarie 1933, fascismul german începuse să se ridice tot mai amenințător, făcînd pregătiri pentru a-și lua revanșa pe calea agresiunii, pentru a cuceri cît mai mult „spațiu vital“. În aceste condiții Mihail Moruzov și-a adus aminte de unul dintre vechii săi colaboratori din perioada primului război mondial, de ofițerul de informații Hans Helling, care se afla la Regensburg. După ce a fost contactat în anul 1933 printr-un intermediar, Helling a vizitat în anul următor România unde s-a întîlnit cu Moruzov. Nu se cunosc cu precizie motivele pentru care Helling a fost de acord — într-o perioadă cînd în Germania se declanșase o adevărată vînațoare împotriva spionilor — să lucreze pentru Moruzov. Probabil că el a acceptat o colaborare identică cu cea din iarna anului 1917—1918, adică un schimb de informații ; ba mai mult, sîntem înclinați să credem că Moruzov gă-

sise mijloace mai substanțiale pentru cointeresarea lui Helling. Cert este că, începînd cu această dată, Moruzov a reușit să-l determine să lucreze pentru el pe unul dintre agenții de seamă ai Serviciului secret al armatei germane — ai Abwehrului —, care i-a furnizat date precise privind acțiunile Germaniei fasciste îndreptate împotriva țării noastre, informații valoroase cu privire la organizarea în detaliu a serviciilor informative și de poliție germane. Printre informațiile furnizate de Helling se aflau și cele cu privire la programul pe care căpeteniile naziste — Rosenberg, Hess, Himmler și Heydrich — îl pregăteau în scopul subjugației țării noastre. Tot Helling a fost acela care l-a informat pe Moruzov asupra fricțiunilor ce existau între diferite servicii de informații germane și Gestapo. Șeful Serviciului secret român s-a folosit de aceste informații în momentul în care agenți ai Gestapoului, ajutați de elemente legionare, au început să se infiltreze în țară.

Arestarea lui Moruzov și, mai tîrziu, moartea sa au constituit motive de mare panică pentru Hans Helling. În toamna anului 1940, după ce Moruzov fusese arestat, Helling a sosit în România, sub pretextul verificării activității desfășurate de rezidența Abwehrului, dar cu scopul evident de a para eventualele indiscreții pe care le-ar fi făcut Moruzov și pentru a pune mîna pe documentele ce l-ar fi putut compromite, desconspirînd activitatea sa de agent dublu. În lunile septembrie și octombrie 1940 Helling a locuit în București, vădînd în permanență neliniște, iar în noiembrie și decembrie, în Ploiești. Orașul de pe valea Prahovei a constituit un punct strategic de mare importanță pentru Abwehr prin petrolul care alimenta mașina de război germană. Aici, apelînd la serviciile lui Kurt Drögssler — pe nume conspirativ Luptar Victor —, Abwehrul crease o puternică rezidență. Agentul Serviciului de informații al armatei germane, acționînd clandestin pînă în luna ianuarie 1940, a organizat o puternică rețea informativă cu ramificații în principalele centre ale industriei petroliere românești. După realizarea înțelegerii dintre Moruzov și Canaris a ieșit la iveală adevărata identitate a lui Luptar, aceea de slujbaș al spionajului german. Prin urmare, nu întim-

plarea l-a făcut pe Helling să se stabilească la Ploiești. În toamna anului 1940, după instaurarea dictaturii militarolegionare, aflată în cîrdășie cu hitleriștii, treburile rezidenței de spionaj germane de la Ploiești nu mai necesitau un control atît de meticulos din partea ofițerului venit de la Berlin, dar Helling și-a prelungit șederea în acest oraș, așteptînd cu teamă deznodămîntul, iar teama nu l-a părăsit nici după ce Moruzov fusese omorît de legionari. Momentele de tensiune prin care a trecut la sfîrșit de toamnă și la începutul iernii anului 1940, generate de frica de a nu fi descoperit de legionari și predat Gestapoului, au fost atît de puternice încît l-au scos din minți. Helling nu-și dăduse seama că ar fi putut conta pe discreția lui Moruzov, care a avut grijă să distrugă toate documentele cu cîteva ore înainte de a fi fost arestat de Antonescu. ¹

Afacerea „Skoda”

Timp de mai bine de un an, începînd din primăvara lui 1933, presa din țara noastră a publicat cu lux de amănunte numeroase materiale cu privire la scandalul izbucnit în jurul reprezentantului Uzinelor Skoda la București, Bruno Seletzki. Afacerea Skoda — cum a fost numită în presa vremii — a fost una dintre afacerile tipice din acele timpuri, prin care unii politicieni români își rotunjeau averile fără scrupule, subminînd interesele țării. Referindu-se la această situație deplorabilă, generalul Gheorghe Rujinski nu se sfaia să afirme într-o ședință a Senatului, la începutul lunii aprilie 1933, că „...oriunde există comandă există un samsar, oriunde există un samsar există un șperț, oriunde există șperț, sînt și oameni slabi care pot fi la îndemîna acestui șperțar.”

În cazul afacerii Skoda „oamenii slabi” erau cei din Partidul național-țărănist, și nu numai ei, iar slăbiciunea acestora se manifesta doar atunci cînd era vorba de banii statului, nu de propriul lor buzunar. Printre aceștia mișunau fel de fel de șperțari, mai mari și mai mici, care au furnizat numeroase informații cu caracter economic și militar, au ignorat interesele industriei naționale românești și — cel mai important lucru — interesele legate de apărarea țării. Evident, se pune întrebarea: cum a fost posibil acest lucru și ce a urmărit Seletzki, reprezentantul Uzinelor Skoda?

Uzinele Skoda aveau în capitala țării noastre o reprezentanță economică, în fruntea căreia fusese numit, încă

la sfârșitul anului 1922, Bruno Seletzki. Întreprinzător din fire, acesta s-a străduit să culeagă cât mai multe informații, pe care a știut să le fructifice cu succes atunci cînd guvernul român contracta comenzi la uzinele Skoda. El a reușit să obțină prețuri exagerat de mari, să impună tipuri de armament mai puțin căutate aiurea sau refuzate de alte țări. La prima vedere s-ar părea că n-a fost vorba decît de o tipică afacere comercială, de spionaj economic evident. Dar oare așa au stat lucrurile ?

Încă de la venirea sa în țară, Bruno Seletzki a atras atenția organelor contrainformative române. Născut în Polonia, la Zakopane, Bruno Seletzki — reprezentant al Skodei, importantă uzină de armament din Plzen (Cehoslovacia) — era cetățean austriac. El a refuzat cetățenia statului cehoslovac, iar mai tîrziu a lăsat să se înțeleagă că ar dori să devină cetățean român. În cercurile politice și militare din București Bruno Seletzki s-a impus repede, căutînd să se facă util, a lăsat în permanență impresia că nu contravine intereselor economice și militare românești, că este un bun cunoscător al tehnicii militare. În scurt timp el a devenit indispensabil pentru autoritățile militare în acțiunea de recondiționare a tipurilor vechi de armament sau în contractarea unor tipuri noi. După ce și-a creat numeroase relații printre ofițeri, Bruno Seletzki a fost invitat de aceștia să viziteze depozite de armament, Pirotehnia și Arsenalul armatei, oferindu-i-se astfel posibilitatea să afle tot ce dorea, inclusiv unele secrete legate de înzestrarea armatei române. Cu abilitatea-i cunoscută, el a reușit să-și ascundă adevăratele sentimente, să-și camufleze intențiile. În aceste condiții reprezentantul Skodei s-a lansat în importante afaceri vicioase, încălcînd adeseori legile statului român și cauzînd, în cele din urmă, țării noastre pagube de seamă. Încrederea de care se bucura printre delegații guvernului român, printre reprezentanții Marelui Stat Major sau ai Ministerului Apărării Naționale, printre unii politicieni de vază ai acelor timpuri i-a facilitat nu numai culegerea a numeroase date cu privire la dotarea armatei române și la nevoile curente ale acesteia, ci și a unor informații precise privind „toate demersurile care se făceau pentru satisfac-

cerea acestor nevoi". Pe timpul anchetei s-a stabilit că „scopul mărturisit al acestor proceduri era crearea unui monopol în favoarea Skodei, a furniturilor de armament, prin înlăturarea oricărei concurențe din partea industriei interne și a altor firme de afară.”¹ Pentru a-și atinge scopul, Seletzki s-a interesat îndeaproape despre necesarul în armament greu și în muniții, despre nevoile de reparații, străduindu-se să pareze orice încercare de concurență din partea industriei românești.

Cum au reacționat însă reprezentanții armatei în momentul în care au aflat adevărul cu privire la Seletzki? Același general Rujinski recunoștea, în plină ședință a Senatului, că „la Seletzki s-au găsit date foarte complete asupra nevoilor armatei noastre, dar aceste date le aveau și alții (...) care cunoșteau tot așa de bine nevoile de materiale ale armatei noastre.” Interesantă optică pentru un general al armatei române. Dar acest mod de a privi lucrurile — inclusiv în cazul afacerii Skoda — era caracteristic și pentru alți militari și politicieni români.

Cu toate că spionajul desfășurat de reprezentantul uzinelor Skoda era evident, cauzând grave prejudicii economiei noastre naționale și subminând capacitatea de apărare a țării, ancheta în cazul afacerii Skoda s-a desfășurat cu o încetineală condamabilă, iar inculpatul principal, Seletzki, a primit o pedeapsă deosebit de blândă. Ceilalți colaboratori apropiați ai lui Seletzki, care trădaseră interesele țării în schimbul unor șperțuri substanțiale, s-au ales doar cu blamul opiniei publice, fără a primi nici o pedeapsă. Acest lucru a fost posibil, întrucât reprezentantul uzinelor Skoda a împărțit comisioane nu numai funcționarilor și tehnicienilor civili și militari însărcinați cu urmărirea contractelor încheiate cu uzinele Skoda, ci și altor persoane care ocupau funcții importante în aparatul de stat sau în organele de conducere ale unor partide politice. Iar în această perioadă cu uzinele Skoda au fost încheiate numeroase contracte: în 1922, 1925, 1927 (un număr de patru comenzi), 1929, 1930. La încheierea fiecărei comenzi s-au găsit și profitori care nu s-au sfiit să-și ro-tunjească averile pe seama statului român.

Prin contractul nr. 6 102 din 17 martie 1930 uzinele Skoda se angajau să furnizeze armatei române tunuri de câmp și tunuri antiaeriene de 75 mm, obuziere de 100 mm model 1928 și obuziere de 150 mm, precum și 181 138 proiectile. La toate acestea se mai adăugau 444 chesoane, 688 care de transport, 180 căruțe portțeavă etc. Acest contract — unul dintre numeroasele contracte încheiate în anii din perioada interbelică — a adus statului român un prejudiciu de 900 milioane lei, în comparație cu valoarea unui alt contract similar încheiat de Uzinele Skoda cu Iugoslavia în aceeași perioadă sau ținând seama de însăși oferta inițială făcută statului român cu opt luni înainte. În comparație cu contractul iugoslav, furniturile de armament pentru armata română erau cu 18—20% mai scumpe. Acest lucru a fost posibil, deoarece Seletzki „știa“, iar „Palaelibus“ — nume codificat sub care erau trecute sumele acordate drept mituire — accepta. Seletzki cunoștea nevoile de armament, demersurile ce se făceau, discuțiile ultrasecrete purtate la Marele Stat Major și avea, în același timp, acceptul unui mare număr de „Palaelibus“. Din actele întocmite de Seletzki rezulta că numele de „Palaelibus“ înghițise 19 219 335 lei, sumă cu mult inferioară celei reale, dacă ținem seama că de la reprezentanța Skoda au fost ridicate doar o parte din aceste acte, celelalte fiind distruse sau dosite.

Prejudiciile aduse statului român nu se datorau lipsei de interes sau ignoranței. Semnificativ în acest sens este documentul compromițător publicat de ziarul „Dimineața“ din 22 septembrie 1933 sub titlul *Un document în afacerea Skoda*, de fapt, o scrisoare adresată de Seletzki conducerii uzinelor Skoda la 1 septembrie 1931, în care se arăta că : „Ministrul de război s-a convins că subsemnatul este în-sufletit de cele mai bune intențiuni și nu va face nimic în chestiunea armamentului pentru armată și marină, precum și pentru aviație, fără a cere sfatul meu.“ În această scrisoare se repetau adeseori cuvintele „romiman“ (comision), ministrul de finanțe apărea sub numele de „reprezentant al cauciucului“, iar ministrul Apărării Naționale era menționat ca „reprezentant al lemnului“. Ultimul era convins că Seletzki — după cum relata în scrisoare — *era însufle-*

fit de cele mai bune intențiuni. Epistola mai cuprindea și termenul „Akyfxcsyafsyxhe“, nume atribuit colonelului C. Georgescu care fusese delegat de Ministerul Apărării Naționale pe lângă reprezentanța Skoda. După cum se menționa în articolul publicat în ziarul „Dimineața“, acesta a beneficiat de un comision de peste 100 000 lei drept recompensă pentru activitatea desfășurată în defavoarea statului român, adică aceea de a informa „despre intențiile Ministerului Apărării Naționale în legătură cu comenzile, astfel încît să fim întotdeauna la curent cu comenzile de material pentru armată.“ Semnificativ este și faptul că în perioada în care Seletzki era închis la Jilava, colonelul Georgescu nu a ezitat să-l viziteze.

Un alt colonel, Aristide Tănăsescu, care lucra la Direcția armamentului, sustrăgea în permanență acte de la această instituție, iar după ce a fost transferat în altă parte a continuat să procure documente secrete prin intermediul domnișoarei Doiu, dactilografa direcției, care avea grijă să-i pună la dispoziție cite o copie după documentele cele mai importante. În cele din urmă, pentru a nu fi divulgat, colonelul Tănăsescu a fost nevoit să o ia de soție pe „servabila“ dactilografă.

Scandalul în jurul reprezentantului Skoda a izbucnit în perioada guvernării Partidului național-țărănist, ceea ce nu este de mirare, pentru că tot atunci s-au făcut unele afaceri ce au stîrnit multă vîlvă. Este suficient să arătăm că în perioada crizei economice, cînd muncitorilor nu li se plăteau salariile și fuseră introduse așa-numitele curbe de sacrificiu, cînd numeroși funcționari nu-și primeau salariile cuvenite, fruntașii național-țărăniști și-au rotunjit averile în numai șase luni. Romulus Boilă, unul din fruntașii P.N.Ț. și omul de încredere și de afaceri al lui Iuliu Maniu, era în anul 1929 posesorul unei averi neînsemnate și avea datorii ce se ridicau la circa 42 milioane de lei. În anii de criză Romulus Boilă și-a achitat datoriile, și-a rotunjit averea pînă la 10 milioane de lei, iar în ziua de 5 septembrie 1930 a încasat de la un oarecare Wilhelm Radermacher, delegat al unui grup financiar fantomatic, colosala sumă de 71 milioane de lei. Cercetat de comisia pentru controlul averilor care funcționa pe lângă Curtea

de apel din Cluj. Romulus Boilă nu a putut justifica îmbogățirea sa ultrarapidă și nici banii pe care-i opera prin conturi fictive, iar Radermacher, audiat în această problemă de Comisia rogatorie de pe lângă Tribunalul din Weisbaden, a refuzat să divulge „grupul secret” în numele căruia pretindea că a lucrat și care îi oferise lui Boilă, fără acoperire, suma de 71 milioane de lei. Pe bună dreptate, liberalii, aflați pe atunci în opoziție, se întrebau dacă nu cumva Romulus Boilă era și el un „Palaelibus”, și încă unul dintre cei mari, dar totuși un intermediar.²

La procesul celor implicați în afacerea Skoda, care a avut loc în Capitală, a fost adeseori pronunțat și numele lui Iuliu Maniu, dar s-a vorbit și despre alți demnitari care purtau, într-un fel sau altul, vina celor întâmplate : Mihai Popovici, ministrul justiției, generalul Cihoschi, ministrul Apărării Naționale, generalul Ștefănescu Amza, care i-a urmat la conducerea ministerului etc.

Afacerea Skoda a intrat pe rol în zorii zilei de 10 martie 1933, când, la reprezentanța uzinelor din București, agenți ai Ministerului de Finanțe, sesizați de unele nereguli fiscale, de faptul că Seletzki se sustrăgea în mod sistematic de la plata impozitelor care la sfârșitul anului 1932 se ridicau la circa 69 milioane de lei, au efectuat o descindere. Cercetările întreprinse de organele financiare la sediul din strada Batiștei nr. 6 au relevat numeroase nereguli fiscale, dar, pe lângă aceasta, studiul minuțios al dosarelor a scos în evidență și activitatea de spionaj desfășurată de Seletzki. Chiar de la început atenția celor de la Ministerul de Finanțe a fost atrasă de sumele cu care jongla reprezentantul Skodei, mult mai mari decât veniturile sale. Este suficient să menționăm că la salariul de 20 000 de lei pe care Seletzki îl primea pe lună numai chiria plătită de el se ridica la 300 000 de lei anual. De unde atîția bani ? — s-au întrebat organele financiare și au început să răscolească prin dosare, prin actele păstrate în casele de fier. Intrucît în urma studierii acestor acte a fost dovedită, fără putință de tăgadă, activitatea antistatală a lui Seletzki, inspectorii fiscali au sesizat Siguranța generală, Prefectura poliției și Parchetul militar. Ei au fost înlocuiți cu ofițeri de poliție, jandarmi și comisari regali ; aceștia au extins

cercetările și la locuința lui Seletzki, în jurul căreia fuseseră instalate forțe de pază. Ancheta scotea treptat la iveală fapte uluitoare. Pe măsură ce răscoleau actele adunate de Seletzki, cei peste 20 de anchetatori descopereau afacerile veroase făptuite de reprezentantul Skodei, spionajul practicat cu abilitate împotriva intereselor țării noastre. În fața anchetatorilor se aflau acte și documente strict secrete, sustrase în copie de la Ministerul Apărării Naționale, de la Marele Stat Major, de la Direcția armamentului. Vinovăția lui Seletzki, precum și a celor care îl sprijiniseră și îi furnizaseră informații era evidentă. Anchetatorii au comis însă o gravă greșeală : l-au neglijat pe cel anchetat. Seletzki în persoană a apărut la locuința sa, s-a strecurat pînă la fereastră, de unde și-a aruncat o privire la spectacolul pe care i-l oferea ancheta, iar după aceea s-a făcut nevăzut. La puțin timp după dispariția lui Seletzki, comisarul regal a fost chemat la telefon de Mihai Popovici, ministrul justiției, care, pretextînd un înalt ordin, a dispus să înceteze cercetările și să fie ridicate santinelele, amenințîndu-i totodată pe cei care declanșaseră ancheta. Un asemenea ordin nu putea fi dat decît de rege sau de primul ministru, Vaida-Voievod. Mai tirziu, Vaida-Voievod avea să nege orice intervenție, avînd chiar un alibi : în acel moment se afla împreună cu Titulescu la doctorul Angelescu.

Anchetatorii au renunțat cu greu la efectuarea cercetărilor. În cele din urmă ei s-au retras, nu înainte de a sigila casele de bani și arhivele, de a asigura birourile. Aceleași măsuri au fost luate și la locuința lui Seletzki. Dar în noaptea următoare, sfidînd cu nerușinare pe anchetatori, acesta a rupt sigiliile, a distrus și a dosit o parte dintre actele compromițătoare. În această acțiune nesăbuită Seletzki a mizat pe sprijinul celor pe care-i acoperea prin fapta sa, fiind conștient de importanța actelor sustrase, deosebit de compromițătoare nu numai pentru el, pentru uzinele pe care le reprezenta, ci și pentru numeroșii „Paelaelibus“ cu care lucrase, unii dintre ei îndeajuns de puternici ca să-l poată salva. Nu lipsit de semnificație este și faptul că în seara zilei de 10 martie, după întreruperea cercetărilor, cînd anchetatorii s-au îndreptat spre clădirea

Corpului 2 armată, pentru a prezenta generalului Uică o parte din documentele ridicate de la Seletzki, precum și protestul lor împotriva ordinului de încetare a cercetărilor, l-au întâlnit la intrare pe Seletzki care tocmai părăsea comandamentul. Acesta i-a privit cu multă impertinență, iar fața sa a schițat un zîmbet sfidător.

În ziua următoare, după discuții interminabile purtate între Parchetul militar, comandamentul Corpului 2 armată și membrii guvernului, a fost dată autorizația pentru reluarea percheziției. Mult prea tirziu însă. Continuându-și cercetările în ziua de 12 martie, comisia de anchetă a constatat dispariția unor documente importante, dispariția principalelor probe.

Dacă în dimineața zilei de 10 martie anchetatorii își începuseră lucrările cu mult zel și se părea că vor fi descoperite toate firele agenției de spionaj, după reluarea anchetei cercetările s-au desfășurat greoi, iar principalii vinovați nu au fost sau nu au putut fi descoperiți. Generalului N. Samsonovici, pe atunci ministru al Apărării Naționale, nu-i rămânea decît să recunoască, într-o ședință a senatului, că „este foarte regretabil, că diferite acte, găsite la acest domn Seletzki au putut fi sustrate de la Ministerul Apărării Naționale.” Sustragerea actelor a fost facilitată de frecventele schimbări ce au avut loc la acest minister (numai în intervalul 1927—1932 la conducerea Ministerului Apărării Naționale s-au perindat șase miniștri), de ușurința cu care ofițeri din conducerea diferitelor departamente au furnizat numeroase informații, cedînd tentației de a primi sume importante, oferite cu dărnicie de Seletzki. Ancheta în cazul Seletzki a scos în evidență tocmai acest proces de corupție și de descompunere morală existent la unii fruntași ai burgheziei românești din acele vremuri, a relevat carențele de ordin contrainformativ existente în însăși conducerea Ministerului Apărării Naționale.

Probele concludente pe care le-a administrat comisia de anchetă au determinat arestarea lui Seletzki, care a fost apoi deferit justiției. Dar înainte de arestarea sa au fost luate toate măsurile pentru a preîntîmpina izbucnirea unui conflict diplomatic cu Cehoslovacia, țară în care își aveau

sediul uzinele Skoda. În acest scop, ministrul de externe al României, Nicolae Titulescu, s-a consultat cu ambasadorul Cehoslovaciei la București și cu Eduard Beneș, omologul său, explicându-le situația în detaliu. În fața probelor evidente prezentate de ministrul român de externe, aceștia au fost de acord ca reprezentantul Skodei să fie arestat și deferit justiției.

Seletzki nu și-a pierdut însă speranțele, nu a deznădăduit. El spera să fie salvat în primul rînd de persoanele sus-puse cu care venise în contact și cu care făcuse afaceri. De aceea pe timpul desfășurării anchetei el a refuzat să dea orice relații despre aceste persoane. Totodată Seletzki spera să poată împărți în continuare sume importante pentru a-și salva pielea. Dealtfel, în timp ce se afla închis la Jilava, el a încercat să-l mituiască pe comisarul regal, căruia i-a promis nu mai puțin de un milion de lei, și pe generalul Uică, comandantul Corpului 2 de armată, căruia îi rezervase suma de 20 milioane de lei. În schimbul sumelor oferite Seletzki nu le cerea decît să-l scoată de sub invinuire, să-l elibereze. Dar de data aceasta el s-a înșelat.

Cercetările și-au urmat cursul, fiind constituită și o comisie de anchetă din partea Camerei deputaților și a Senatului. Această comisie parlamentară, din care făceau parte reprezentanți ai tuturor partidelor politice, și-a desfășurat activitatea timp de o jumătate de an, reușind să adune cu minuțiozitate numeroase dovezi, să culeagă probe și informații, să audieze un număr mare de martori. Totodată, comisia a procedat la verificarea provenienței averilor unor persoane implicate în această afacere. Dosarele întocmite de comisia parlamentară de anchetă numărau peste 6 000 de file, iar cele opt dosare ridicate de la Seletzki cuprindeau, de asemenea, mii de pagini, dovezi de necontestat ale activității antistatale desfășurate de reprezentantul uzinelor Skoda. Este suficient să amintim că printre documentele de dosar se aflau tabele cu calibrele tunurilor din înzestrarea armatei române, copii după contractele Ministerului Apărării Naționale încheiate cu uzinele furnizoare de armament și muniții din țară și din străinătate, copii după foile calitative ale ministrului Apărării Naționale și ale unor generali și ofițeri superiori,

copie raportului secret nr. 38 al șefului Marelui Stat Major și alte rapoarte cu caracter secret, care interesau apărarea țării. Prin urmare, Seletzki a investit sume importante în scopul procurării actelor necesare desfășurării acțiunilor de spionaj, pentru a putea impune apoi statului român prețuri exagerate, atunci când era vorba de contractarea comenzilor cu uzinele Skoda.

O problemă importantă, cu implicații în domeniul relațiilor internaționale, a fost aceea a scoaterii din cauză a uzinelor Skoda. Implicarea uzinelor Skoda în procesul intentat lui Seletzki ar fi afectat nu numai relațiile noastre cu Cehoslovacia, aliata României în cadrul Micii Înțelegeri, ci și cu Franța, deoarece 60% din acțiuni erau deținute de capitalul francez. Prin urmare, politicienii vremii aveau tot interesul să scoată din culpă Uzinele Skoda și să treacă întreaga vină pe seama lui Seletzki. Semnificativă este în acest sens părerea primului ministru Al. Vaida Voievod, care spunea : „Casa Skoda nu este în chestiune și trebuie să vorbim despre afacerea Seletzki, despre scandalul Seletzki, dar nu este permis să confundăm un om cu casa Skoda, căreia îi datorăm recunoștință pentru trecut și a cărei reputație trebuie să fie ridicată peste orice suspecție.“³ Potrivit părerii aceluiasi prim-ministru, singura culpă a uzinelor Skoda a constat în faptul că nu a știut „să-și aleagă omul“. Dar, după cum putem constata, uzinele și-au ales bine omul, care, potrivit părerii unui alt deputat, „a reușit să înfrățească reprezentanța în ordine economică cu reprezentanța în ordine de spionaj“, în timp ce peștele cel mare revenea uzinelor, din care se înfrupta și Seletzki. Ceilalți — „Paelibus“, „Grias“, „Arias“, cum erau trecuți în registre — își primeau „romimanul“ (comisionul) în raport cu poziția sau funcția ocupată, cu gradul de trădare, cu cantitatea de informații furnizate reprezentantului uzinelor Skoda. Dar nu numai uzinele Skoda, ci și complicii lui Seletzki — militari și civili — au fost scoși din culpă. Nu a rămas decît Seletzki, care s-a ales doar cu o pedeapsă de 5 ani.

Afacerea Skoda a relevat totodată faptul că Seletzki, prin manevre iscusite, dar și cu concursul generalului Henry Cihoschi, ministrul Apărării Naționale, și al altor

politicieni și militari, care s-au pretat la comisioane substanțiale, a urmărit nu numai să înlăture concurența străină, ci și să lovească fără cruțare în uzinele românești producătoare de armament, care se aflau la primele lor începuturi.

Opinia publică din țara noastră a condamnat cu vehemență actul de trădare și a cerut cu hotărîre ca toți vinovații să fie pedepsiți exemplar. Numai datorită faptului că în această afacere au fost implicați reprezentanți ai unor cercuri influente din țară, vinovații — cu excepția lui Seletzki — au fost găsiți nevinovați.

Spionaj horthyst

Este cunoscut faptul că cercurile conducătoare horthyste au desfășurat în toată această perioadă o intensă campanie împotriva Tratatului de la Versailles și, implicit, împotriva unor state vecine, printre care se număra Cehoslovacia, Iugoslavia și România. Politica revizionistă a fost promovată, în primul rînd, de regentul și dictatorul Miclos Horthy, principalul factor politic din Ungaria anilor 1920—1944, care în deceniul al patrulea al veacului nostru a fost un colaborator apropiat al fascismului. El a găsit sprijin în rîndurile elementelor de orientare fascistă și a dat frîu liber activității unor organizații extremiste de dreapta.

Protejate de însuși dictatorul Miclos Horthy, elementele iredente și revizioniste au lansat numeroase atacuri împotriva unor state vecine. Una dintre căile folosite pentru desfășurarea activităților de spionaj și a sabotajelor a fost și aceea de a utiliza spioni și sabotori sub masca de slujitori ai cultelor. Propaganda desfășurată de revizionisti a folosit aceeași cale, editînd unele lucrări, ca *Biblia de la Debrețin* și *Catehismul național unguresc*, cu vădit caracter naționalist-șovin, care conțineau insulte grosolane la adresa popoarelor vecine. Cărțile bisericești cuprindeau cîntece cu conținut revanșard și șovin, iar unii preoți țineau de la înălțimea amvonului discursuri incendiare îndreptate împotriva ordinii publice, împotriva legilor statelor respective.

Activitatea elementelor naționaliste îndreptată împotriva României în perioada dintre cele două războaie mondiale s-a desfășurat adeseori în mod organizat, fie prin partidele și organizațiile extremiste, fie prin aparatul de stat horthyst. Astfel, imediat după terminarea războiului, în anul 1920, au fost înființate două organizații extremiste cu caracter terorist, „Uniunea maghiarilor treziți” și „Uniunea apărării puterii din Ungaria”, care au avut însă o viață scurtă. După instaurarea fascismului în Italia și în Germania, în deceniul al 4-lea în Ungaria au luat ființă câteva organizații fasciste reacționare. După Partidul național socialist țărănesc și muncitoresc, în anul 1936 maiorul în rezervă Szalasy Francisc a pus bazele partidului „Voința națiunii”, din care, în anul 1939, va fi constituit partidul „Crucea cu săgeți”, organizație de factură fascistă. Organizațiile de extremă dreapta au alimentat campania revanșardă și revizionistă, dar alături de ele au activat și unele organisme de stat — îndeosebi serviciul secret maghiar — care urmăreau înfăptuirea aceluiași planuri revizioniste. Astfel, începând din anul 1927, în Ungaria au fost înființate servicii speciale de spionaj, a căror activitate era îndreptată împotriva României. La Seghedin și Debrețin au luat ființă centre speciale menite să culeagă informații cu privire la țara noastră. Dar și Societatea de navigație pe Dunăre — M.F.T.R. — desfășura acțiuni de spionaj, reprezentând un canal de infiltrare a spionilor horthyști în România, fără a mai aminti despre transmiterea informațiilor prin curierii diplomatici. Asemenea acțiuni erau sprijinite de unii demnitari din Ungaria horthystă, care acordau sume uriașe procurate pe căi ilicite. O mare vîlvă a stîrnit descoperirea în anul 1926 a unei bande de falsificatori la Budapesta, din care făceau parte, printre alții, prințul Windischgratz, generalul Haitis, Nadossy, șeful poliției din Budapesta, Iosif Töröcsy, directorul general al asociațiilor patriotice, precum și alți funcționari și ofițeri superiori. Aceștia au pus în circulație franci francezi ce fuseseră falsificați la Institutul maghiar de cartografie. Bancnotele false au fost întrebuințate pentru alimentarea propagandei revizioniste îndreptate împotriva statelor vecine. Dealtfel, în această perioadă a fost descoperită și la Brașov o bandă de falsificatori, for-

mată din cetățeni de naționalitate maghiară, care se specializaseră în falsificarea de coroane cehoslovace.

Activitatea revizionistă a fost impulsionată în anii premergători celui de-al doilea război mondial de Serviciul special de informații al regentului Horthy. Marele Stat Major al Armatei române consemna în acea perioadă că Ungaria horthystă a organizat „una din cele mai formidabile campanii revizioniste ce a cunoscut vreodată istoria politică în toate statele din apusul Europei, devenind astfel un factor tulburător al situației politice.”¹

După încheierea în luna septembrie 1938 a pactului de la München, organele contrainformative române au constatat că guvernul lui Horthy trecuse la pregătirea fățișă a acțiunilor menite să contribuie la atingerea unor scopuri revizioniste, șovine. Acesta și-a îndreptat atenția asupra unor preoți, studenți și învățători maghiari din Cehoslovacia și din România, în special din Transilvania, intenționând să-i folosească pentru culegerea de informații cu caracter de spionaj, pentru organizarea de sabotaje și acte de diversiune, pentru slăbirea rezistenței statelor care urmau să constituie obiecte ale agresiunii. Actele teroriste și de spionaj erau patronate de Serviciul special de informații maghiar, fiind conduse direct de cancelaria regentului Horthy. Acestui serviciu i se datorește înființarea, pe baza ordinului Ministerului Apărării Naționale maghiar, a organizației teroriste de tip fascist „Rongyos gárda” (Garda zdrențăroșilor), ca viitoare avangardă a armatei operative maghiare pe teritoriul Cehoslovaciei și al României, căreia i-a fost încredințată sarcina de a declanșa, prin orice mijloace, un conflict armat între România și Ungaria, concomitent cu un conflict armat între România și Germania nazistă. Pentru realizarea celui de-al doilea obiectiv se preconiza dezlănțuirea unor acțiuni de terorizare și de masacrare a minorității germane din România, acțiune ce urma să fie trecută pe seama românilor. Totodată, garda zdrențăroșilor primise misiunea de a organiza sabotaje în Transilvania, de a întrerupe căile de comunicație prin aruncarea în aer a podurilor sau prin blocarea trecătorilor din munți, de-a otrăvi apele, de a lansa zvonuri menite să ducă la instaurarea în rindurile populației a unui climat de groază și teroare.

La sfârșitul anului 1938 în Transilvania, indeosebi în localitățile de-a lungul graniței cu Ungaria, au fost constituite cele dintii organizații teroriste clandestine. Prima filială a gărzii zdrențăroșilor a fost înființată în orașul Satu-Mare. Activitatea filialei de la Satu-Mare era condusă din Budapesta prin intermediul locotenent-colonelului Csuros, delegat al Marelui Stat Major al Armatei maghiare horthyste. În scopul asigurării desfășurării activității de spionaj serviciul secret maghiar horthyst a pus la dispoziția acestei filiale bani, armament, exploziv și aparate de radioemisie și radiorecepție. Pentru atragerea unui număr cât mai mare de aderenți, conducătorii filialei au recurs la ațîțarea sentimentelor șovine, naționaliste ale unor maghiari din România, la corupție și la mituire sau chiar la amenințări cu moartea, împărțind cu dărnicie și promisiuni de a-i numi pe cei „merituoși” în funcții importante. Treptat garda zdrențăroșilor și-a extins activitatea și în alte orașe din Transilvania. După Satu-Mare, a sosit rîndul orașului Oradea. „Rongyos gárda” (Garda zdrențăroșilor) nu cuprindea printre membrii săi — după cum ne-ar putea face să credem denumirea pe care o purta — nici un zdrențăros. Din această organizație de spioni și sabotori făceau parte preoți, avocați, învățători, profesori, medici etc., iar filialele sale erau răspândite în cîteva orașe ale Transilvaniei².

Organizațiile teroriste, aflate în anul 1938 în pragul activității lor, au început să devină din ce în ce mai agresive în anul următor, după ocuparea Cehoslovaciei de către Germania hitleristă, cînd un atac combinat al trupelor Wehrmachtului și al Ungariei horthyste asupra României era la ordinea zilei. După cum se știe, horthystii i-au secondat pe hitleriști în atacul îndreptat împotriva Cehoslovaciei, ocupînd, cu acordul lor, o parte a teritoriului acestei țări. Este cunoscut, de asemenea, faptul că naziștii, au afișat din greșeală pe străzile Pragăi proclamații în limba română, care fuseseră, evident, pregătite pentru a servi mai tirziu trupelor germano-fasciste ce urmau să ocupe teritoriul țării noastre. După ce a pășit pe calea agresiunii în cîrdășie cu Germania fascistă, Ungaria horthystă a decretat la 14 martie 1939 mobilizarea generală, masînd apoi trupe la granița cu România și cu

Cehoslovacia.³ Agresiunea părea iminentă. Dealtfel, încă la începutul anului 1939 agenții naziști, la care s-au asociat și cei aflați în slujba lui Horthy, au răspândit zvonuri potrivit cărora România urma să fie atacată de unități speciale germane, de unități horthyste și de o formațiune a Gărzii de fier, constituită în Germania. Lansînd astfel de zvonuri, cercurile conducătoare din cele două țări urmăreau să exercite presiuni pentru ca România să treacă de partea Germaniei hitleriste.⁴

Pentru a-și atinge scopurile, Ungaria horthystă a intrat în cîrdășie cu Germania, aprobînd sau participînd direct la actele de agresiune ale acesteia. În ianuarie 1939 ea a aderat la pactul anticomintern, ceea ce a contribuit la întărirea blocului statelor fasciste și la așijarea spiritelor în favoarea înlăptuirii unor pretenții revizioniste, în favoarea războiului cu România. Ca urmare, în primăvara anului 1939 au început să fie concentrate importante trupe maghiare la granița de vest a țării noastre.

Organizațiile teroriste din România nu au stat în acest timp cu brațele încrucișate. Ele au trecut peste graniță importante cantități de arme, muniție, exploziv, dinamită, aparate de radioemisie și de radiorecepție. Nu se aștepta decît semnalul de începere a acțiunii. Cantități considerabile de armament și exploziv au fost depozitate în diferite locuri; pînă și în spatele cărților sfinte se aflau dosite arme și dinamită. Garda zdrențăroșilor plănuia să întreprindă acțiuni teroriste și de sabotaj care vizau uzinele, depozitele de muniții, comunicațiile și aeroporturile, pentru a izola armata română în momentul în care trupele germano-horthyste ar fi dezlănțuit agresiunea.

În primăvara și în vara anului 1939 a fost intensificată legătura cu centrala din Budapesta, spre care își îndreptau tot mai mult pașii curieri speciali ce purtau informații prețioase cu privire la dispozitivul de apărare al armatei române.

Teroriștii așteptau cu nerăbdare ca postul de radio Budapesta să transmită dintr-un moment în altul un text convențional care să constituie semnalul pentru începerea operațiunilor. Așteptarea provocase printre ei o stare de neliniște, de nervozitate, de neastîmpăr, făcîndu-i să

treacă frecvent granița, ceea ce a trezit bănuielile autorităților române, care și așa își sporiseră vigilența, ca urmare a încordării situației internaționale în acea perioadă.

Se pare că în vara anului 1939 organizațiile teroriste erau pregătite de asalt. Încă la 8 mai 1939, generalul Werth Henrik, șeful Marelui Stat Major al Armatei ungare, prezentase un proiect de plan pentru invadarea țării noastre în care un loc central îl ocupa „pregătirea unor acțiuni de sabotaj în România în domeniul căilor de comunicație și al industriei de război; crearea unor organizații înarmate în Transilvania; pregătirea răscoalei populației de naționalitate ungară din apropierea graniței...”⁵. Proiectul fiind acceptat, s-a trecut imediat la aplicarea sa în practică. În unele chilii ale mănăstirilor, în unele cabinete ale episcopilor romano-catolice se făcea agitație în favoarea războiului. Dinamita și otrava fuseseră puse la îndemână, erau pregătite pentru luptă și armele necesare. Agitația a crescut și mai mult în toamna anului 1939, când Germania hitleristă a atacat Polonia. În aceste momente Ungaria horthystă era gata să atace România. La sediile organizațiilor teroriste din Transilvania aparatele de radioemisie și de radiorecepție erau extrem de solicitate. Se aștepta semnalul de trecere la acțiune, pentru a putea pune în aplicare planurile criminale îndreptate împotriva statului român.

În acele momente grele autoritățile române au reușit să prindă firele complotului pus la cale de teroriști: în luna octombrie 1939 a fost descoperită și apoi lichidată organizația teroristă din Transilvania. Astfel garda zdrențăroșilor, de fapt, garda teroriștilor a fost reprimată. În prima etapă, în luna octombrie, au fost arestați 123 de membri ai acestei organizații teroriste. Arestarea conspiratorilor — teroriști și agenți ai spionajului străin — a dus la descoperirea armelor și explozivului, a aparatului radio și a tuturor celorlalte materiale pe care autoritățile horthyste le puseseră la dispoziție.

La începutul lunii iulie 1940, după o instruire riguroasă în cazărmlle din Budapesta, autoritățile horthyste au trimis în România alți agenți pentru a lua locul celor a căror activitate criminală eșuase în toamna anului 1939. Aceștia au întreprins noi încercări de a organiza centre

teroriste, mai întâi la Oradea, apoi și în alte orașe (Huedin, Alba-Iulia, Brașov, Timișoara).

Ascunse în tapițeria vagoanelor, armele și explozivul expediate din Budapesta ajungeau în siguranță la destinație. Unul dintre teroriști avea să declare mai târziu, în fața organelor de anchetă, că tavanul fiecărui compartiment în care se transporta exploziv era însemnat cu o cruce, iar dinamita și celelalte materiale — arme și muniții — erau plasate numai în vagoanele de clasa a II-a, sub canapea. În continuare, același terorist a declarat : „În ziua de 10 august 1940 la orele 13,30 m-am dus în gara Oradea singur și m-am urcat în tren. În primul compartiment de clasa a II-a al trenului maghiar care era garat la linia a 5-a, cam aproape de podul peste calea ferată în spatele terenului sportiv C.F.R., conform indicațiilor pe care le-am primit de la dl. Kuba Agoston, am ridicat masa și am scos pernita ca să pot trage mai ușor canapeaua de o parte ; trăgând canapeaua am rămas surprins văzînd pachetul chiar așa după cum mi s-a spus.“ Alți teroriști făceau naveta între Episcopia Bihorului și Oradea, intrînd în posesia materialelor pe care autoritățile vamale nu reușeau să le descopere.

Și de data aceasta noii emisari ai spionajului maghiar desfășurau o intensă activitate de culegere a informațiilor. Aparatele T.F.F., cernelurile simpatice și celelalte materiale descoperite de organele de siguranță române asupra lor sau la domiciliul unor persoane particulare — elemente șovine maghiare — reprezentau mărturii evidente ale activității lor criminale.

Dar și această nouă încercare a spionajului horthyst îndreptată împotriva României a fost zădărnicită încă din fașă. Înainte ca spionii și teroriștii să fi reușit să treacă la acțiune — misiunile fuseseră repartizate de la bun început, fiecare dintre agenți cunoscîndu-și cu precizie rolul și sarcinile ce le reveneau — autoritățile române au descoperit noua organizație teroristă, arestînd în cursul lunii august 1940, în cîteva zile, pe cei mai mulți dintre membrii săi.

Spionajul maghiar horthyst a suferit astfel o nouă înfrîngere.

Serviciul secret român, acționînd cu promptitudine, a zădărnicit uneltirile puse la cale de organizațiile spionajului străin. Pericolul a venit însă din cu totul altă parte. Granița țării a fost sfîrtecă la Viena, prin odiosul dictat al fasciștilor germani și italieni, prin dictatul lui Ribbentrop și Ciano, miniștrii de externe ai celor două state fasciste, care au hotărît ca o parte a teritoriului țării noastre, locuită în majoritate de români, să fie cedată Ungariei horthyste, așa cum poruncise Hitler.

Se părea că după intrarea în vigoare a dictatului de la Viena spiritele se vor liniști, mai ales că pretențiile anexioniste ale cercurilor conducătoare horthyste fuseseră satisfăcute. Cu toate acestea, spionajul maghiar, în alianță cu cel hitlerist și bucurîndu-se de sprijinul material al Gestapoului, a continuat să acționeze împotriva României. În anul 1946, în fața instanțelor populare din Budapesta, Bakasy Laszlo, fost funcționar principal în Ministerul de Interne maghiar, declara că „între Gestapo și Poliția politică maghiară a existat o legătură atît de strînsă încît adesea nici eu nu am știut care dintre ele au inițiat arestările.” Deosebit de asemănătoare era și colaborarea dintre hitleriști și horthyști în acțiunile îndreptate împotriva României.

După eșecul suferit în anii 1939—1940, acțiunile spionajului maghiar au fost purtate pe noi baze. În general, în timpul războiului organele sale au acționat împotriva României mai ales prin grupuri restrinse sau prin persoane izolate. S.S.I. a reușit să descopere un număr de 16 aparate de radioemisie și de radiorecepție, de proveniență germană, care transmiteau informații pentru serviciile de spionaj maghiar. Unii dintre acești agenți au fost determinați să lucreze pentru serviciul secret român, transmițînd centralei de la Budapesta informații false, date fabricate de S.S.I. În această perioadă Ungaria horthystă începuse să retragă o parte din trupele sale de pe frontul de est, concentrîndu-le la granița cu România, cu intenția vădită de a intra pe teritoriul nostru în cazul în care s-ar fi ivit vreo „defecțiune” în rîndurile armatei române. Pentru a obține informații veridice asupra situației, agenții spionajului horthyst puteau fi întîlniți în diferite

regiuni ale țării. Documente capturate de organele contrainformative române atestă că în timpul războiului în România au activat 42 de organizații de spionaj horthyste, dintre care 26 au fost făcute inofensive.

O luptă aprigă s-a desfășurat între serviciul român de contrainformații și spionajul maghiar în anii premergători celui de-al doilea război mondial; această luptă s-a încheiat de cele mai multe ori în favoarea organelor noastre. Dar toate strădaniile serviciului român de contrainformații au fost în mare parte zadarnice, deoarece odată cu venirea la putere a legionarilor în cîrdășie cu Antonescu, teroriștii și spionii ce fuseseră pedepsiți cu ani grei de temniță au fost grațiați.

Și diplomați italieni...

La 5 mai 1932 a fost arestat Luigi Werding, ofițer mecanic pe vasul italian „Alfredo Fasini”, pe cînd încerca să sustragă opt hărți ale orașelor Brăila și Galați pe care se aflau însemnări speciale cu privire la unele obiective militare și economice. Pe timpul cercetărilor s-a stabilit că hărțile fuseseră întocmite de Guido Tamacci, secretarul Consulatului italian din Brăila, cu care marinarul întreținea strînse legături.

Spionajul italian a acționat în România prin intermediul diplomației, îndeosebi după anul 1930, cînd Italia fascistă începuse să facă pregătiri, alături de Germania, pentru dezlănțuirea războiului.

Un obiectiv de seamă pe care îl urmărea spionajul italian consta în atragerea de partea fascismului a unor personalități din țara noastră, în crearea unei opinii care să se pronunțe în favoarea acțiunilor războinice plănuite de Mussolini. Începînd din anul 1933 Ugo Sola, ministrul Italiei la București, a desfășurat o activitate susținută, înființînd în acest scop Institutul de cultură italiană și acordînd burse unor tineri care doreau să studieze în Italia sau organizînd excursii în această țară. Este semnificativ faptul că la o asemenea excursie — subvenționată de italieni — au participat 1 600 de persoane, majoritatea fiind legionari. În anii

din preajma celui de-al doilea război mondial, fasciștii italieni, aidoma celor germani, i-au sprijinit pe legionarii din România, acordându-le chiar subvenții pentru ca aceștia să-și poată desfășura activitatea propagandistică în favoarea fascismului.

În anul 1938 Ugo Sola a fost înlocuit cu Pelegrino Ghigi, creație tipică a fascismului italian, care, nefiind diplomat de carieră, s-a preocupat mai mult de spionaj. Odată cu constituirea Axei, Pelegrino Ghigi și întregul aparat al spionajului italian din România s-a transformat într-o anexă a spionajului german, acționând pe un front comun. După cum se știe, Italia a acordat un sprijin substanțial revizionismului maghiar, ale cărui săgeți erau îndreptate îndeosebi împotriva României.

În această perioadă în țara noastră a luat ființă o secție O.V.R.A. (serviciul secret italian), la conducerea căreia se aflau persoane cu statut diplomatic. Efectivele legației au crescut, iar noii diplomați se ocupau exclusiv de spionaj. Dintre excursioniștii trimiși să viziteze Italia și dintre cursanții care se perfecționau în însușirea limbii italiene au fost recrutați agenți ai serviciului secret fascist. Informațiile culese erau transmise în Italia fie cu ajutorul valizei diplomatice, fie pe calea undelor.

În anul 1941 a fost numit un nou ministru al Italiei la București, Renato Bova-Scoppa care a continuat activitatea de culegere a informațiilor începută de predecesorii săi. Fiind mai dibaci decât aceștia, noul ambasador a știut să se apropie de cercurile conducătoare din țara noastră de unde a reușit să culeagă direct informațiile care îl interesau. Pentru a-și atinge scopul el nu a ezitat să-și arunce soția în brațele lui Mihai Antonescu. Ca urmare a acestor relații, în anul 1943 avea să se petreacă una din ciudățeniile diplomatice ale perioadei celui de-al doilea război mondial. După ce Mussolini a fost înlăturat de la conducerea Italiei, mareșalul Badoglio, care a constituit un nou guvern, a încheiat armistițiu cu Comandamentul trupelor aliate. În acest timp Mussolini, fiind eliberat de hitleriști, a constituit și el un guvern în nordul Italiei, răminând fi-

del Germaniei hitleriste și pronunțându-se pentru continuarea războiului alături de hitleriști. În noua situație diplomații italieni de la București s-au scindat în două tabere, iar Renato Bova-Scoppa a trecut de partea lui Badoglio. Dînd ascultare, printre altele, și sentimentelor care-l legau de soția ambasadorului, Mihai Antonescu a recunoscut guvernul lui Pietro Badoglio, dar pentru a nu-i supăra pe germani el a recunoscut și noul guvern constituit de Mussolini. O curiozitate a diplomației ! ?

O nouă ofensivă a spionajului german

După ce a mistuit ca o flacără uriașă principalele forțe militare și economice ale unui mare număr de țări, primul război mondial s-a încheiat prin capitularea necondiționată a Puterilor Centrale, printre care se număra și Germania. Dar nu reușiseră încă să se risipească bine norii apăsători, când Germania înfrintă și-a reluat contra-ofensiva, de data aceasta pe arena războiului secret. Spionajul german și-a extins încet-încet activitatea în majoritatea statelor europene, reluând, în cele mai multe cazuri, vechile legături, reactivând „posturile” pe care le folosisese în anii războiului, strecurând noi agenți acolo unde și când era posibil.

Acțiunile întreprinse de spionajul german vizau mai ales acele state către care gravitau interesele economice ale Germaniei.

Antenele spionajului german s-au îndreptat, evident, și spre România, țară bogată în materii prime, dintre care cerealele și petrolul ocupau primul loc în calculele cercurilor de afaceri fasciste.

După cum era de așteptat, activitatea desfășurată de spionajul german în țara noastră nu a putut rămâne neobservată. Organele contrainformative române au reacționat cu promptitudine, reușind să contracareze multe dintre manevrele agenților germani prin care erau afectate interesele românești.

Astfel, încă în anul 1926, organele contrainformative române au stabilit cu precizie că serviciile spionajului german, maghiar și bulgar ținuseră o conferință „secretă” la Viena, unde hotărâseră să intensifice activitatea de culegere a informațiilor în statele Micii Înțelegeri din care făcea parte și România. În același an Siguranța română a aflat că spionajul german și austriac trecuseră la restabilirea vechilor posturi de spionaj în mai toate statele Europei, dar mai ales în Balcani. Aparatul contrainformativ român a primit, de asemenea, informații cu privire la acțiunile lui von Nicolai îndreptate împotriva României, în care acesta colabora strâns cu spionajul austriac condus de generalul de brigadă Hans Witas.

Lupta desfășurată de organele contrainformative române împotriva spionajului german a început să-și arate roadele. Rînd pe rînd au fost depistați reprezentanții comerciali de naționalitate germană sau austriacă — foști ofițeri de stat major — care, sub masca unor oameni de afaceri, se ocupau de spionaj pe teritoriul României. Materialele de arhivă rămase de la organele contrainformative române din acea perioadă atestă că țara noastră a constituit o țintă permanentă a spionajului german, care a folosit toate căile și mijloacele pentru a-și atinge scopurile. Astfel, Casa de import „Berhaus et Comp.” din Berlin a înființat o serie de abatoare în mai multe orașe ale țării noastre la conducerea cărora au fost strecurați — la solicitarea serviciului de informații german — ofițeri-spioni, care sub pretextul contractării de vite, ouă și fructe, cutreierau întreaga zonă de nord a țării, adunînd informațiile solicitate de centrala germană de spionaj.

Un caz interesant l-a prezentat, în materie de spionaj, agentul Ignas Schmerz care a fost recrutat în anul 1926 de un consilier al legației germane. Ziarist de profesie, acesta și-a lărgit rețeaua, recrutîndu-și agenții mai cu seamă din rîndurile confrăților săi de profesie. Cu timpul el a reușit să-i determine pe unii ziariști de la „Dimineața”, „Lupta” și „Adevărul”, precum și pe unii funcționari de la firmele „Bancara”, „Pelican” etc. să lucreze pentru hitleriști, furnizînd acestora informațiile cerute,

Profesia de ziarist i-a permis să se informeze asupra celor mai diverse domenii. „Activitatea mea de spionaj — avea să recunoască el la anchetă — a cuprins toate sectoarele și domeniile. Domeniul economic : industria grea, ușoară, industria extractivă, în special petrolul ; comerțul : import-export ; agricultura : producția la hectar, calitatea, necesarul de mașini agricole ; bancare : importul de capital străin în România ; valutare : situația leului și cursul de schimb, acoperirea ; culturale : școli germane, cursurile universitare de la Sibiu, raportul procentului de alfabetizare și culturalizare ; sociale : problema țărănească, problema muncitorească, sindicatele.“¹

După cum putem observa, agentul spionajului german s-a străduit să ofere stăpînilor săi informații din cele mai diverse sectoare. O anumită perioadă Ignas Schmerz a lucrat sub directa îndrumare a lui Fabricius, ceea ce ne face să credem că se bucura de o deosebită încredere din partea stăpînilor săi. Ministrul german la București l-a obligat să se angajeze, ca salariat, la Centrala evreilor, pentru a putea informa „despre problemele ivite în acest sector.“ Cu toată politica antisemită promovată de Germania hitleristă, Ignas Schmerz, evreu de origine, nu-și va face probleme de conștiință, acționînd cu mult zel în favoarea spionajului german. Explicația acestui paradox o vom afla din propria-i declarație, făcută în fața organelor de anchetă române : „Am făcut spionaj numai pentru a cîștiga bani mulți, fără a presta o muncă mai grea. În afară de aceasta nici un alt sentiment nu m-a determinat să fac spionaj.“²

Dat fiind că singurul scop pe care-l urmărea era acela de a cîștiga cît mai mulți bani, Ignas Schmerz nu a ezitat, atunci cînd s-a ivit prilejul, să vîndă marfa de care dispunea — informațiile — și altor agenții de spionaj străine. Dealtfel, el a declarat la anchetă că încă din anul 1927 începuse să furnizeze informații spionajului englez, fiind contactat în anul următor și de un emisar al spionajului american, iar cu spionajul francez a intrat în legătură abia în anul 1938.

Am insistat asupra activității desfășurate de Ignas Schmerz, deoarece acesta a furnizat informații și a înca-

sat bani de la spionajul german și de la alte servicii — fără scrupule sau probleme de conștiință — timp de aproape două decenii, reușind să scape atenției organelor contra-informative române. Prin informațiile furnizate serviciilor de spionaj străine, îndeosebi celui german, el a cauzat imense prejudicii statului nostru.

După instaurarea fascismului în Germania, legația germană din București s-a transformat într-un focar de spionaj. Printre funcționarii legației se aflau foști polițiști sau ofițeri de informații, deghizați în diplomați, care se foloseau de valiza diplomatică pentru a scoate din țară — via centrala berlineză — informațiile solicitate. Lăsînd adeseori pe un plan secundar problemele diplomatice, legația germană din București se ocupa mai mult de spionaj. Este semnificativ cazul contelui Rudiger Adelman, consilier al legației în anii premergători celui de-al doilea război mondial, o veche cunoștință a locuitorilor capitalei : în perioada ocupației din 1917-1918, acesta îndeplinea funcția de șef al poliției secrete germane din București. Mai tîrziu, în anii cînd Germania hitleristă pregătea un nou măcel mondial, fostul șef al poliției secrete a devenit „diplomat“³.

Cu cît ne apropiam mai mult de momentul dezlănțuirii celui de-al doilea război mondial, cu atît mai numeros devenea personalul reprezentanței germane în România, cunoscător al problemelor legate de activitatea secretă. În cele din urmă majoritatea personalului legației germane din București a ajuns să fie format din reprezentanți ai Gestapoului, Abwehrului, N.S.D.A.P. (partidul nazist) etc., ca agenți camuflați în diplomați.

În activitatea de spionaj îndreptată împotriva României, naziștii au folosit și unele reprezentanțe comerciale, înlesnind infiltrarea în țară a propriilor lor agenți. Dintre numeroasele firme germane, care înființaseră sucursale în România și se îndeletniceau, pe lîngă activitatea economică, cu spionajul, vom aminti doar cîteva : „I. G. Farbenindustrie“, „Allgemeine Electricität Gesellschaft“, Societatea „Trei inele“ — sucursală a firmei Krupp din Essen — și „Hansa Danubiană“. Pentru a masca activitatea spionilor infiltrați la conducerea firmei și pentru a preveni eventualele suspiciuni, în Consiliul de administrație al

Societății „Hansa Danubiană“, de pildă, au fost numiți și unii reprezentanți de orientare pronazistă ai capitalului din țara noastră care au intrat gratuit în posesia unor pachete de acțiuni.

Un rol aparte în activitatea de spionaj l-a avut N.S.D.A.P. care, prin secția sa pentru străinătate ce a acționat în rindurile minorității germane, primea periodic rapoarte cu privire la situația politică și economică, la starea de spirit și, nu de puține ori, informații cu caracter militar. Secția N.S.D.A.P. a germanilor din România a înființat birouri de informații la Brașov și Timișoara care își desfășurau activitatea sub directa conducere a centralei berlineze, unde erau trimise toate aceste informații. Mizând pe sentimentele profasciste ale unor germani din România, naștii au recrutat numeroși agenți pe care au căutat apoi să-i infiltreze în rindurile armatei române pentru a culege informații cu privire la capacitatea ei de luptă. Semnificativ în acest sens ni se pare cazul ofițerului Iosif Ertel. Căpitan de rezervă în armata română, el a fost concentrat în anul 1939, când a fost contactat de spionajul hitlerist și „convins“ să lucreze pentru Germania, fiind avansat la gradul de maior în armata germană. Activitatea sa a fost întreruptă de organele contrainformative române care au stabilit printre altele că Ertel primise aparatul necesar de la serviciul de spionaj al Ungariei horthyste — încă o dovadă a colaborării acestuia cu serviciul de spionaj nazist.

Nu ne-am oprit decît asupra unui singur caz, dar secția N.S.D.A.P. din România și legația germană de la București au angrenat în activitatea de informații circa 1 500 de persoane de naționalitate germană. Nu poate fi trecut cu vederea nici faptul că șeful secției române a N.S.D.A.P.-ului era Arthur Konradi, atașat comercial la legația germană, important cadru al Gestapoului, pe care Ernst Bohle îl considera „cel mai bun informator al național-socialismului în străinătate“. Prin cele două calități ale sale — cea de atașat comercial și de șef al secției N.S.D.A.P.-ului în țara noastră — Konradi urmărea de fapt un singur scop : spionajul.

După cum rezultă din faptele prezentate mai sus, na-
ziștii au împărtășit teoria spionajului total elaborată de
von Nicolai, antrenând în activitatea de informații cit
mai multe persoane, fără a neglija nici o posibilitate, nici
o cale. Dar în acțiunile lor îndreptate împotriva intere-
selor poporului român, organele de spionaj fasciste au în-
timpinat o rezistență acerbă, cu toate că, pentru înlătu-
rarea obstacolelor ce le stăteau în cale, ele au recurs de
multe ori la acte de terorism, atât de cunoscute pe plan
european, suprimându-i direct sau indirect pe toți cei care
îndrăzneau să infrunte fascismul.

Un rol important în săvârșirea acestor atentate l-a
avut organizația legionară — coloana a V-a a hitlerismului
în România. Ridicându-se împotriva intereselor naționale,
legionarii s-au dat ei înșiși la acte de terorism ale căror
victime au căzut oamenii politici ce stăteau în calea pă-
trunderii fascismului în țara noastră. Ascultând de ordi-
nele Berlinului, legionarii au făcut totul pentru ca România
să devină un instrument docil care să contribuie la înfăp-
tuirea planurilor expansioniste ale fascismului.

Anul 1940 a marcat punctul culminant al războiului
nevăzut pe care Germania hitleristă îl ducea de multă
vreme împotriva României. În țara noastră au fost trimiși
cei mai versați spioni, pentru a tranșa problema petrolului
românesc în favoarea Germaniei. Numeroși agenți hitle-
riști au ieșit din clandestinitate și au început să-și desfă-
șoare activitatea fățiș, fără a se sinchisi de organele de si-
guranță române ; tot în această perioadă a fost oficializată
activitatea pe teritoriul României a unor servicii secrete
germane. Abwehrul este primul care stabilește contactul
direct și oficial cu organele de informații și contrainfor-
mații române, activitatea acestei organizații de spionaj
fiind recunoscută și permisă.

Deosebit de semnificativă pentru activitatea desfășu-
rată de organele de spionaj germane fasciste în România
este declarația făcută de Eugen Cristescu, în calitatea sa
de martor la procesul din anul 1946, în care arăta că în
anii războiului în țara noastră „au existat mai multe ser-
vicii secrete germane. După informațiile și verificările
mele, în România au existat 11 servicii secrete de infor-

mații germane, din care două servicii au fost autorizate și recunoscute de statul român..."⁴

Existența pe teritoriul țării noastre a celor 11 servicii secrete de informații germane fasciste este deosebit de concludentă în ceea ce privește amploarea pe care o luase în ajunul războiului activitatea de spionaj în favoarea Germaniei hitleriste ce încerca să cunoască totul despre români și despre România.

Agenți naziști în cămașă verde

Nu ne propunem să ne oprim asupra crimelor săvârșite de legionari — începînd cu cele din anul 1924, cînd conducătorul acestora, Corneliu Zelinsky Codreanu, l-a împuscat pe scările judecătorei din Iași pe Constantin Manciu, prefectul poliției orașului, și terminînd cu cele din noiembrie 1940, cînd bandele dezlănțuite i-au asasinat pe Iorga și pe Madgearu, precum și pe alți demnitari aflați fără apărare în celulele de la Jilava, sau cu cele ale căror victime au căzut unii militari transformați în torțe în timpul rebeliunii. Faptele sînt, în general, cunoscute și de aceea ne propunem doar să relevăm o trăsătură importantă a mișcării legionare, aceea de slujitoare fidelă a intereselor străine, de simbriașă a unor oficine de spionaj.

Astăzi nu poate fi contestat faptul că mișcarea legionară a fost finanțată de Germania nazistă, că a promovat o politică dictată de hitleriști și că numeroase cadre de conducere ale acestei mișcări au făcut parte din serviciile de spionaj germane, intrînd după război în slujba altor oficine de spionaj și desfășurînd o activitate ostilă țării noastre.

A. C. Cuza, șeful „Ligii Apărării Naționale Creștine” (L.A.N.C.), organizație în care și-a făcut ucenicia căpitănul legionarilor, s-a preocupat îndeaproape și de orientarea politicii externe pe care o promova mișcarea legionară. El a fost un partizan al revizuirii tratatului de la

Versailles, al apropierei de Germania lui Hitler și de revizionistii maghiari și italieni. În același timp A. C. Cuza a rostit în Parlament discursuri vehemente la adresa Societății Națiunilor și a lui Titulescu.

Iată spre edificare câteva fragmente din discursurile rostite de A. C. Cuza în Parlament sau în Senat în anul 1930, când Hitler nu ajunsese încă la putere în Germania, dar ideile sale revizioniste începuseră să circule. La 12 decembrie 1930, A. C. Cuza spunea : „Revizuirea tratatelor în această privință este o necesitate pentru menținerea păcii în Europa și trebuie să luptăm cu toții ca aceasta să devină o realitate.“¹ Nici în zilele următoare tonul discursurilor rostite de A. C. Cuza nu s-a schimbat : el cerea ca România să intervină pentru „a se restitui curînd Germaniei coloniile“, precum și pentru a mijloci între Franța și Germania o înțelegere în vederea „restabilirii păcii“². Discursul lui A. C. Cuza a produs o vie reacție printre deputați care l-au dezaprobat în unanimitate. Astfel, Virgil Madgearu a declarat că opiniile lui Cuza sînt „cu totul singuratece“, iar M. Ralea l-a calificat ca fiind „o curiozitate de muzeu“. În zilele următoare, după ce aberațiile lui A. C. Cuza au dat naștere unui scandal în Parlament, deputatul Petre Andrei, adresîndu-se șefului L.A.N.C., i-a spus : „Să vorbești cuviincios, pentru că nu ești între copiii a căror capete le zăpăcești d-ta. Nu-ți este permis să spui aberațiuni de asemenea natură, care sînt demne de un creier obosit și ajuns la adînci bătrînețe.“³ Același Madgearu a declarat că discursul lui A. C. Cuza a fost „ridicol de la început pînă la sfîrșit“, acuzîndu-l pe vorbitor ca fiind un diplomat al intereselor străine. La replica „Nu vrem să mai auzim numele lui Hitler în acest Parlament“, A. C. Cuza ripostează : „Dumneata mîine vei fi înregistrat la Berlin că ai spus în Parlamentul României că nu permiți să se rostească numele lui Hitler“.⁴ Și A. C. Cuza nu se înșelase : Virgil Madgearu a fost înregistrat la Berlin, iar zece ani mai tîrziu a fost asasinat de legionari.

Susținător înverșunat al intereselor germane, A. C. Cuza a militat în permanență pentru o alianță cu Hitler și cu Germania. Astfel, la 20 martie 1933 el avea să

afirme în Camera Deputaților că „statul german se găsește astăzi sub conducerea cunoscutului mare om politic Adolf Hitler și acesta își aplică programul său”⁵, iar la 28 noiembrie 1936 a avut impertinența să declare : „Trimit de la această tribună a Senatului României salutul meu de admirație deplină, ca vechi luptător, mai vechi decît dînsul cu mult, lui Adolf Hitler” și lui Alfred Rosenberg, pe care-l numește „distins conducător al politicii externe germane”.⁶ Totodată, el mărturisea că „Alianța României cu Germania, în situația de astăzi, este pentru mine o dogmă”⁷.

A. C. Cuza a întreținut strînse relații cu naziștii încă înainte ca aceștia să se fi instalat la putere în Germania. Pe Alfred Rosenberg îl cunoștea încă din anul 1925, cînd îl întîlnise la Budapesta, împreună cu alte elemente naționaliste maghiare, iar în anul 1931, a participat la un congres hitlerist, care a avut loc la Nürnberg.

Corneliu Zelinsky Codreanu a fost un adept mai înverșunat al politicii promovate de fascismul german. El preconiza — în cazul în care ar fi ajuns la putere — să intre în alianță cu Germania în decurs de 48 de ore.

După ce și-a făcut ucenicia pe lîngă organizația lui A. C. Cuza, Corneliu Zelinsky Codreanu și-a creat în anul 1927 propria-i organizație, „Liga Arhanghelului Mihai”, căreia, pe lîngă caracterul naționalist-șovin, i-a imprimat și un caracter reacționar, fascist. Schimbîndu-și din cînd în cînd denumirea („Garda de fier”, „Totul pentru țară”), această organizație a activat clandestin sau legal în favoarea reacțiunii și împotriva clasei muncitoare, mai ales în perioada crizei mondiale din anii 1929-1933, împotriva comuniștilor. Semnificativ este faptul că s-au găsit unii care să propună ca această organizație să poarte denumirea de „falanga anticomunistă”.

Subvenționați de cîțiva dintre cei mai mari capitaliști români, iar mai tîrziu, după anul 1933, de însuși guvernul Germaniei hitleriste, legionarii nu s-au sfiit să trădeze interesele poporului român, să comită tot felul de crime și de nelegiuiri, cărora le-au căzut victime oameni nevinovați. Totodată, organele de represiune hitleriste, îndeosebi Gestapoul, au condus nemijlocit organizația legionară,

ajutînd-o să se organizeze, după modelul partidului nazist, în unități paramilitare, să se înarmeze. Conducătorul legionarilor, C. Z. Codreanu, a urmat studiile universitare în Germania, dar nu a reușit să le termine, în schimb și-a însușit ideologia și a deprins metodele teroriste ale fascismului.

Legăturile dintre conducătorii legionarilor și cei ai Partidului național-socialist din Germania s-au întărit continuu. Încă în anul 1934 o delegație legionară a participat la congresul fascist de la Montreaux, iar în anul următor o altă delegație a fost trimisă să se instruiască într-o tabără a fasciștilor polonezi ; în anul 1936 a fost trimis în Spania un grup de legionari în frunte cu Moța și Marin, pentru a lupta alături de fasciști împotriva Republicii Spaniole. La înmormîntarea lui Moța și Marin, organizată după rit legionar cu mare fast, au participat și diplomați ai unor țări fasciste, acreditați la București (Germania, Italia, Japonia, Portugalia).

După cum se știe, organizația legionară s-a bucurat de un sprijin material substanțial din partea hitleriștilor. Eugen Cristescu, care în acea perioadă lucra în Siguranța generală, a stabilit fără putință de tăgadă că legionarii fuseseră finanțați de Germania hitleristă în campania electorală din anul 1937. El avea să declare la proces : „din modul cum s-au desfășurat alegerile din 1937, din profunzimea propagandei, din tot utilajul de care au dispus, se vedea că au fost finanțați de către o țară străină. Noi știam foarte precis că legionarii nu dispun decît de 300 mii lei, așa că restul l-a suportat partidul nazist german”⁸. Cu același prilej Eugen Cristescu a declarat că Gestapoul a fost amestecat în toate atentatele săvîrșite de legionari. Nu este întîmplător faptul că mai tîrziu ei și-au găsit adăpost în Germania, bucurîndu-se de ocrotirea serviciilor de spionaj fasciste, sub a căror baghetă săvîrșiseră atîtea crime. Este suficient să amintim că asasinarea lui Duca, iar mai tîrziu asasinarea lui Armand Călinescu, au fost ordonate și pregătite în Germania, după model hitlerist, fiind executate de legionari. Guraliv din fire, A. C. Cuza, după vizita pe care a făcut-o în Austria în anul 1933, declara : „Noi, organizația cuzistă din România, vom depinde

de organizația hitleristă de la Viena... Hitler ne-a dat toate instrucțiunile pentru organizarea batalioanelor de asalt..."⁹ Astfel de instrucțiuni pentru organizarea bandelor de asasini au primit și legionarii. Ei nu le-au mărturisit, dar le-au pus în practică, le-au aplicat, comițând numeroase crime. Tot prin crimă proiectau să-l înlăture, ca urmare a unei lovituri de stat, pe Carol al II-lea, pe primul ministru Armand Călinescu și... pe Elena Lupescu. Arestarea lui C. Z. Codreanu a zădărnicit pentru un moment complotul pus la cale de legionari, care însă nu au renunțat nici o clipă la gândul înlăturării lui Carol, la ideea asasinatelor, a suprimării celor care le stăteau în cale. În cartea sa intitulată *Sub trei dictaturi*, Lucrețiu Pătrășcanu a relevat printre altele resortul asasinării lui Armand Călinescu, interesele pe care le urmărea Germania fascistă punând la cale această crimă. Organele române de siguranță și de informații au ajuns la concluzia că asasinarea primului ministru român a fost condusă din umbră de Horia Sima, sosit în acest scop din Germania. În momentul în care gloanțele ucigașe îl răpuneau pe Armand Călinescu, Horia Sima se afla în apropiere fiind deghizat în cerșetore, iar după săvârșirea acestei crime el a plecat din nou în Germania pentru a-și ridica simbria de ucigaș. Eugen Cristescu ținea să afirme la proces că „atunci când Armand Călinescu a fost suprimat, Horia Sima se găsea în țară... și privea dacă mașina își execută bine misiunea“ (este vorba de mașina asasinilor — n.a.).

Și ideea suprimării lui Corneliu Zelinsky Codreanu a luat naștere tot în Germania. Deși nu fusese condamnat nici în anul 1924, când l-a asasinat pe Constantin Manciuc, nici zece ani mai târziu, pentru complicitate la crima a cărei victimă fusese primul ministru Duca, cu toate că dovezile erau concludente, C. Z. Codreanu a fost condamnat la moarte în anul 1938, fără a fi judecat. Într-un anumit fel sentința i-a fost semnată de Hitler care i-a cerut lui Carol al II-lea să-l scoată pe protejatul Germaniei din pușcărie și să-i ofere un fotoliu de ministru. Doi ani mai târziu, schimbându-și atitudinea față de legionari, suveranul va oferi un fotoliu de ministru unui alt pușcărias, lui Horia Sima, dar atunci, în anul 1938, când din dis-

cuția purtată cu Hitler și-a dat seama de rolul legionarilor, n-a mai avut răbdare să ajungă mai întâi în țară, ci a dat imediat ordin, în timp ce se afla la Viena, să fie suprimate căpeteniile legionare.

Odată cu instaurarea lui Hitler la putere organizația legionară a fost subvenționată de diverse servicii secrete germane care i-au rezervat rolul de coloană a V-a a hitlerismului. Ascensiunea Gărzii de fier poate fi explicată numai prin sprijinul substanțial primit din partea Germaniei fasciste. Astfel, reprezentantul guvernului Antonescu la Berlin scria că „fără sprijinul obținut din partea fascismului și național-socialismului, sub emanația căreia fragila mișcare legionară și-a dobândit vitalitatea, nu ar fi fost posibil un asemenea avânt.“ Într-o consfătuire secretă ce a avut loc la Berlin în luna iunie 1934, și la care au participat printre alții Rosenberg, Hess și Himmler, se menționa că fuseseră „alocate pentru problemele interne din România și organizarea Gărzii de fier“ numai pînă la mijlocul anului respectiv suma de peste 750 000 mărci, iar în anul 1933 bugetul alocat mișcării prohitleriste din România se ridica la suma de 7 milioane de mărci. Odată cu consolidarea fascismului au crescut substanțial și sumele alocate legionarilor. Astfel, după ce C. Z. Codreanu a declarat că „în cazul venirii la putere a Legiunii, în 48 de ore România se va alătura Germaniei“, Germania a alocat pentru organizația legionară colosala sumă de 45 000 000 lei. Dar nu numai declarația lui Codreanu a fost bine plătită, ci și acțiunile întreprinse de legionari în favoarea fascismului. Toate aceste sume ajungeau la destinație prin intermediul unor firme comerciale, al unor societăți anonime sau al băncilor în care pătrunsese capitalul german. Printre acestea se numărau reprezentanțele firmelor „I. G. Farbenindustrie“, „Romanil“, „Bayer“, „Societatea Bancară Română“ — sucursală a băncii germane „Dresdner Bank“ — și altele. Dar sumele destinate Gărzii de fier erau încasate uneori și direct. Astfel C. Z. Codreanu intrase încă în anul 1934 în strinsă legătură cu agentul hitlerist Ernest Cristoph Schepky, de la care primea nu numai bani, ci și instrucțiuni.

A. C. Cuza nu a făcut decît mărturisiri în Parlament privind simpatia pe care o nutrea faţă de Hitler şi de Germania, în timp ce ucenicul acestuia, Corneliu Zelinsky Codreanu, care se înfruptase din banii primiţi de la stăpînii săi, a fost mai categoric în precizarea poziţiei pe care se situa. Dacă A. C. Cuza lupta împotriva progresului realizat în politica europeană, iar alianţa cu Germania reprezenta pentru el „singura dogmă”, C. Z. Codreanu avea să afirme fără echivoc : „Eu sînt contra marilor democraţii ale Occidentului, eu sînt contra Micii Înţelegeri, eu sînt contra Înţelegerii Balcanice şi n-am nici un ataşament pentru Societatea Naţiunilor, în care nu cred. Eu sînt pentru o politică externă alături de Roma şi Berlin”. Declaraţia lui Codreanu era îndreptată împotriva politicii externe promovate de România, împotriva independenţei ţării.

Ataşamentul faţă de hitlerism a fost clar exprimat de un alt reprezentant al organizaţiei fasciste a legionarilor, de Horia Sima, care avea să spună : „Chiar dacă Germania ne va fi piatră de mormînt, trebuie să mergem alături de ea.” Numărîndu-se printre agenţii apreciaţi ai Gestapoului, Horia Sima şi-a subordonat întreaga activitate intereselor Germaniei hitleriste şi spionajului german. El a întreţinut strînse legături cu Gesler, şeful grupului pe care Gestapoul l-a infiltrat în ţara noastră, cu Andreas Schmidt, conducătorul saşilor hitlerişti şi unealtă a lui Himmler în România, cu Edith von Coler, cunoscută spioană hitleristă, precum şi cu alţi emisari ai spionajului german, iar în Bucureşti, îşi găsea adeseori adăpost la legaţia germană sau la domiciliile unor fascişti cu care menţinea legături strînse. Horia Sima era înconjurat de tot felul de spioni aflaţi în slujba Gestapoului. Printre aceştia se număra şi „locotenentul” său — participant activ la săvîrşirea asasinatelor din noiembrie 1940 şi la rebeliune. Ilie Stîngă, un alt asasin de profesie, avea să declare mai tîrziu că Horia Sima a fost „vîndut cu totul nemţilor”, trădîndu-i chiar şi pe legionari.

Numeroşi legionari au fost recrutaţi de serviciile de spionaj fasciste, aducîndu-şi cu mult zel la îndeplinire misiunile primite. Astfel, Alexandru Constant şi Ion Victor,

Vojen primeau o soldă lunară de 300 de mărci prin „I. G. Farbenindustrie“. Lista simbriașilor care au adus servicii spionajului german poate fi completată cu Petru Ponta, Gheorghe Ciorogaru, Ion Gogonea, Vasile Băncilă, Vladimir Dumitrescu și alții de teapa lor.

După cel de-al doilea război mondial membrii fostei coloane a V-a a spionajului fascist și-au schimbat stăpîinii. Îndrumați de Horia Sima, legionarii fugiți în străinătate și-au oferit imediat serviciile altor oficine de spionaj, continuînd să desfășoare o activitate criminală împotriva țării noastre.

De ce a fost ucis Nicolae Iorga ?

De la asasinarea lui I. G. Duca pe peronul gării din Sinaia pînă la sîngeroasa noapte din noiembrie de la Jilava, pînă la asasinarea lui Iorga și Madgearu s-au scurs șapte ani — aproape un deceniu — la sfîrșitul căruia legionarii au intronat în țară un climat de teroare și de crimă.

De ce a fost ucis Nicolae Iorga ? Întrebarea ar putea fi extinsă și la atitea alte persoane : doar sub gloanțele unor demenți au căzut prefectul poliției din Iași, Constantin Mănciu, în vremea cînd încă nu se constituise organizația teroristă legionară, primul ministru I. G. Duca, primul ministru Armand Călinescu... Legionarii au săvîrșit numeroase crime împotriva elementelor progresiste din țara noastră, împotriva tuturor celor ce se opuneau politicii de trădare a intereselor românești, pe care o promovau căpeteniile lor.

În secolul al XIX-lea un istoric francez constata că în țara noastră nu existau criminali politici și de aceea trebuiau să fie năimiți din afară. În perioada dintre cele două războaie mondiale conducătorii legionarilor, Corneliu Zelea Codreanu și, mai tîrziu, Horia Sima, au „studiat“ la școala crimei naziste, preluînd de la fascismul german nu numai ideologia, ci și metodele de lucru ale acestuia, în primul rînd metoda suprimării adversarilor politici, iar bandele de asasini erau pregătite, de cele mai multe ori, în Germania sau erau dotate cu armament german.

Asasinatele săvârșite de legionari trebuie examinate într-un context mai larg, în strînsă legătură cu crimele comise de fascism în alte țări europene. În această perioadă au căzut răpuși de gloanțele asasinilor fasciști Albert I, regele Belgiei, A. Poracki, ministrul de interne al Poloniei, Engelbert Dollfuss, cancelarul Austriei, generalul Schleicher, cancelarul Germaniei, Alexandru I, regele Iugoslaviei, și Louis Barthou, ministrul de externe al Franței. În săvîrșirea acestor asasinatelor un rol important a revenit spionajului nazist care nu a fost străin nici de crimele comise de legionari în țara noastră. De aceea asasinarea lui I. G. Duca, la sfîrșitul anului 1933, nu poate fi separată de crimele dezlănțuite de nazism în Europa. Și crima comisă pe peronul gării din Sinaia a fost inspirată de anumite cercuri din capitala Germaniei fasciste. Dealtfel, Corneliu Zelea Codreanu primise, cu puțin timp înainte de comiterea atentatului de la Sinaia, o scrisoare din Berlin în care era felicitat „pentru gîndul clar privind trădătorul”. Dar de moartea lui I. G. Duca sînt vinovate și anumite persoane din anturajul primului ministru sau din preajma lui Carol al II-lea. După cum se știe, I. G. Duca s-a opus cu înverșunare reîntoarcerii lui Carol în țară, iar mai tîrziu s-a ridicat împotriva politicii promovate de acesta. Faptul că în seara în care s-a produs asasinatul nu se afla nimeni în jurul primului ministru, lipsind pînă și garda personală, a dat mult de gîndit. Evident, membrii camarilei regale nu au fost străini de asasinatul politic săvîrșit pe peronul gării din Sinaia. De fapt, în săptămînile premergătoare crimei, C. Z. Codreanu și-a găsit adăpost la o rudă a Elenei Lupescu, de unde l-a amenințat cu moartea nu numai pe I. G. Duca, ci și pe Nicolae Titulescu. „Codreanu a dat ordin de omorîrea lui Duca ; l-am citit și eu” — scria în testamentul său Mihai Stelescu¹, adjunctul lui C. Z. Codreanu, iar pe timpul procesului intentat lui Ion Antonescu și celorlalți criminali de război, Eugen Cristescu, referindu-se la asasinarea lui I. G. Duca, spunea : „Eu am făcut ancheta asupra asasinării lui Duca și am stabilit proba evidentă a vinovăției lui Codreanu. Pentru ce l-au achitat ? Ați văzut la dosar declarația d-nei Călinescu, în casa căreia Codreanu a pregătit în cele mai mici amănunte atentatul acela”.²

De ce a fost ucis I. G. Duca ? Este dificil să găsești un răspuns complet la această întrebare, dar una dintre cauze rezidă și în faptul că primul ministru descoperise rolul de agentură a hitlerismului pe care-l juca Garda de fier, procedind la dizolvarea acestei organizații teroriste în decembrie 1933. Soția lui I. G. Duca avea să mărturisească mai târziu că acesta „avea convingerea, după informațiile sumare pe care începuse a le primi, că Garda de fier începuse chiar din 1933 să fie stipendată de la Berlin. O vedea ca o agentură străină, de trădare a intereselor țării“. ³

Un alt asasinat politic comis de legionari în perioada dintre cele două războaie mondiale a cărui victimă a căzut primul ministru Armand Călinescu își are obârșia în aceleași cauze.

Creșterea pericolului nazist începuse să neliniștească poporul român, inclusiv cercurile guvernante din țara noastră, care căutau soluții pentru a zădărnici planurile expansioniste ale Germaniei hitleriste. Legionarii nu puteau să rămână impasibili la propunerile lui Armand Călinescu de a fi luate măsuri pentru lichidarea imediată a gardismului prin arestarea lui Codreanu și a tuturor frunșilor acestei organizații teroriste.

Dacă în cazul suprimării lui I. G. Duca au existat doar unele presupuneri privind amestecul fascismului german, asasinarea lui Armand Călinescu a fost pregătită cu certitudine la Berlin, de unde Horia Sima, cu asentimentul călăilor fasciști, și-a trimis în țară „colaboratorii“ apropiați în ale crimei. Fostul secretar al Gărzii de fier, Nicolae Pătrașcu, arăta că Horia Sima „l-a pregătit pe Miti Dumitrescu, în tăcere, ca să plece în țară și să-l împuște pe Armand Călinescu. Când totul a fost aranjat a avut loc o cină de despărțire de Miti Dumitrescu“. Nicolae Pătrașcu declara, de asemenea, că Horia Sima se afla în țară în timpul asasinării lui Armand Călinescu. Mihail Virfureanu, legionar asasinat de gardiști la Jilava, consemna într-un memoriu că ordinul privind suprimarea lui Armand Călinescu și a regelui fusese transmis de comandamentul din Berlin prin Ioana Cantacuzino, ing. Nicolau și Ilie Vlad Sturdza. „Cu inginerul Nicolau și cu Sturdza, care aveau instrucțiuni de la Berlin, am hotărît ca execuția să vizeze simultan pe rege, Călinescu și pe Gabriel

Marinescu. În acest fel n-ar avea cine reacționa“⁴. Dar prima echipă a târăgănat lucrurile, locul ei fiind luat de Miti Dumitrescu, Horia Sima și alți criminali. Referindu-se la asasinarea lui Armand Călinescu și la celelalte crime săvârșite de legionarii lui Horia Sima, Miti Dumitrescu sublinia că „ceea ce a lăsat în urmă Corneliu Codreanu, ca asasinate, sînt niște biete mărunțișuri față de grămezile de cadavre ale lui Horia Sima“. Crima de pe podul Elefterie a fost organizată și condusă direct de Horia Sima, precizează Nichifor Crainic. Horia Sima „a venit în țară, a organizat și a condus asasinarea lui Armand Călinescu deghizat în babă țărăncă. Camarazii lui spun că posedă (tactul) talentul de a se travesti în florăreasă cu coșul de flori pe braț, în servitoare, și așa mai departe, mulțumită figurii sale nebărbătești. Ascunzătoarea lui principală era legația germană din București. Cînd am devenit ministru, după rebeliune, la un dejun dat guvernului la palatul regal din Sinaia, locul meu era lângă rege. Toată vremea regele mi-a vorbit de ororile legionarilor rebeli, și, între altele, mi-a spus: «Baba aceea, în haine țărănești, care ședea pe bancă, sub castanii bulevardului, cînd a fost ucis Armand Călinescu, nu era altul decît Horia Sima, care conducea personal omorul. Mi-au spus-o de la Siguranța generală»“.

Prin asasinarea lui Armand Călinescu legionarii nu au urmărit să se răzbune pentru moartea lui C. Z. Codreanu, după cum au încercat să se justifice asasinii. Această crimă a fost dictată de interesele germane și reprezenta un tîrg încheiat între Gestapo și Horia Sima în schimbul aducerii sale la putere.

Suprimarea lui Armand Călinescu a constituit o lovitură puternică dată de hitleriști politiciii externe românești, a însemnat, în același timp, o încercare de a ataca Anglia și de a trece întreaga răspundere a asasinatului pe seama spionajului englez. Dealtfel, imediat după asasinarea lui Armand Călinescu, guvernul german a editat o broșură pe a cărei copertă se afla chipul primului ministru, aruncînd vina asupra lui Sergiu Leca, un agent al spionajului englez în România. Nu este exclus ca această broșură să fi fost editată chiar înainte de asasi-

narea lui Armand Călinescu, fiind difuzată imediat după comiterea crimei.

Crimele legionare, săvârșite din ordinul hitleriștilor, au culminat cu asasinarea mișlească a marelui om de cultură, a savantului de renume mondial, Nicolae Iorga. Prin vorbe și fapte, prin vasta sa activitate politică Nicolae Iorga s-a ridicat cu consecvență împotriva hitlerismului și organizațiilor profasciste, apărind independența și suveranitatea României. Cronicar fidel al vremii sale, el a dezvăluit cu o clară viziune acțiunile îndreptate împotriva României și s-a opus politicii de apropiere față de Germania hitleristă promovate de unele cercuri din țară. În același timp Nicolae Iorga s-a ridicat cu fermitate împotriva pretențiilor revizionistilor horthyști susținuți de fascismul german și de cel italian. El a condamnat cu asprime acțiunile teroriste ale legionarilor, văzînd în Garda de fier o agentură a fascismului german în România. Nu ne-am propus să ne oprim la protestele reprezentanților opiniei publice progresiste românești, la sutele de articole publicate în presă, la broșurile sau la cuvîntările rostite în Senat și la posturile de radio, în care era înfierat fascismul, amestecul grosolan al reprezentanților acestuia în treburile interne ale țării. Dar pentru a ne forma o imagine asupra intransigenței cu care Nicolae Iorga apăra interesele naționale este suficient să amintim despre atitudinea sa față de acțiunile întreprinse de spionul R. Adelman, consilier la legația germană din București, care în timpul ocupației din perioada anilor 1917—1918 îndeplinise funcția de șef al poliției secrete germane în capitala țării noastre. În această calitate R. Adelman a comis numeroase atrocități împotriva populației pașnice. Mai tîrziu, prin anii 1935—1936, consilierul-spion depunea multă rîvnă pentru stringerea legăturilor dintre România și Germania, camuflîndu-și activitatea prin conferințe „cultural-științifice“. O astfel de conferință, a cărei temă o constituia muzica germană, fusese programată la sfîrșitul anului 1936, în sala Dalles. Demascînd caracterul antinațional al activității spionului hitlerist, Nicolae Iorga a obiectat împotriva organizării acestei conferințe. Într-un raport al Siguranței se men-

ționa că „dacă totuși contra opunerii sale, această conferință se va ține, dinsul (N. Iorga — n.a.) îi va determina pe studenți să devasteze sala Dalles, dînd drumul, în același timp, în «Neamul românesc» și unui articol fulminant în această chestiune”⁴. În urma protestelor energice ale savantului, conferința spionului hitlerist nu a mai avut loc. Negăsind altă soluție și pentru a nu ajunge la conflict cu legația germană, autoritățile române au recurs la o manevră simplă : în seara cînd Adelman trebuia să-și etaleze cunoștințele despre muzica germană, în sala Dalles a fost provocat un deranjament la instalația electrică.

Începînd din anul 1933, Nicolae Iorga a militat cu consecvență, organizînd conferințe sau publicînd articole în presă pentru apărarea independenței politice a României, pentru zădărnicierea subjugării economice a țării de către Germania hitleristă. El a demascât, de asemenea, acțiunile fascismului îndreptate împotriva altor popoare, împotriva umanității, a dezvăluit agresivitatea și politica de expansiune promovată de Berlin. Atitudinea sa consecventă împotriva fascismului și agenturii hitleriste din țară — Garda de fier — nu putea fi privită cu ochi buni de cîrmuitorii de la Berlin. Titu Georgescu consemna că despre Iorga „se trimiteau note informative la Berlin, care arătau substratul politic antigerman al conferințelor și prelegerilor sale. Berlinul se interesa de evoluția sa, de gradul intensității atacurilor lui contra lui Hitler”⁵. Diferiți soli ai hitlerismului au căutat să-l atragă pe istoricul român de partea lor, însă încercările acestora nu au fost încununate de succes, iar atunci „cînd nimic nu mai îngăduia vreo speranță, dacă nu să-l atragă cel puțin să-l domolească, hitleriștii aveau să-l treacă definitiv printre cei de care urmau să se debaraseze la primul prilej favorabil”⁶. După cum se știe, unealta prin care fascismul german a acționat împotriva sa a fost Garda de fier, agentură fidelă a hitlerismului în România. La întrebarea „Ce credeți de versiunea care circulă printre legionari că suprimarea lui Iorga și Madgearu s-ar datora unei intrigi a Gestapoului în România?”, Horia Sima răspundea — în cadrul unui „interviu” acordat în anul 1961 — prin altă întrebare : „Ce interese ar fi avut guvernul german?”, iar

apoi adăuga : „Este adevărat că Iorga și Madgearu se numărau printre dușmanii Germaniei hitleriste“. În continuare Horia Sima a menționat că „din punct de vedere al intereselor germane, suprimarea lui Iorga și Madgearu ar fi fost un non-sens, iar o mare putere n-are obiceiul să se răzbune.“⁷ Conducătorul asasinilor legionari ignora total odioasele crime făptuite de nazism, admitând totuși „că Gestapoul a pus la cale suprimarea lui Iorga pentru a ne face nouă rău (legionarilor — n.a.)“⁸. Dar în interviul acordat Horia Sima nu s-a referit și la felicitările primite din partea stăpînilor de la Berlin pentru crimele la care fusese părtaș la sfîrșitul lunii noiembrie 1940, inclusiv pentru suprimarea lui Iorga. La 5 decembrie 1940 Himmler îi scria lui Horia Sima că „în această primă epocă a preluării puterii, au fost trași la răspundere și împușcați de către mișcare în afară de justiția de stat, oamenii și adversarii... O asemenea măsură este justă pentru că nu poate fi adusă la îndeplinire niciodată de justiția ordinară care este legată de paragrafe și va depinde întotdeauna de un formalism al paragrafelor“. Scrisoarea lui Himmler se încheia cu „cele mai sincere felicitări“ pentru Horia Sima și legionarii săi⁹.

Căutînd o „justificare“ pentru comiterea acestui asasinat odios, Horia Sima a încercat încă o dată, după mai bine de 20 de ani, să-l separe pe savantul Nicolae Iorga de omul politic, afirmînd că banda de asasini l-a ucis pe ultimul, exprimîndu-și totodată convingerea că arestarea lui Iorga în timpul dictaturii militare-legionare „ar fi făcut mai mare vîlvă în țară decît a tuturor celorlalți oameni politici“.¹⁰

Figura de criminal a lui Horia Sima a fost sugestiv conturată în memoriile lui Constantin Argetoianu, care l-a întîlnit pe asasin, imediat după suprimarea lui Nicolae Iorga, în biroul lui Zăvoianu. După cum consemna Constantin Argetoianu, acesta era „într-o stare de extremă tensiune nervoasă. Palid, alb aproape ca hîrtia, îi tremurau buzele, și vorbele îi ieșeau pripite, ca gloanțele dintr-un revolver.“¹¹ Vorbele lui Sima erau aidoma gloanțelor care semănau moartea, a gloanțelor trase de asasinii legionari cu o noapte în urmă la Jilava, a gloanțelor care

erau pregătite pentru crimele din pădurea Snagov și de la Strejnic.

Asasinarea lui Nicolae Iorga și a lui Virgil Madgearu la sfârșitul lunii noiembrie 1940 se înscria în valul de crime săvârșite cu premeditare de legionari după preluarea puterii. Prin măcelul din zilele de 26 și 27 noiembrie 1940 legionarii urmăreau să suprimе forțele politice și de ordine care nu erau pe placul Gărzii de fier. Bestialității și cruzimii nemaîntîlnite pe meleagurile noastre au căzut victime oameni nevinovați.

De pildă la Jilava, criminalii îmbrăcați în cămașă verde au tras în zece minute un număr de 587 de gloanțe, secerînd oameni cuprinși de groază, încă nedezmeticîți de somn, fără nici o posibilitate de apărare. Ca și cum toate acestea nu ar fi fost suficiente, ancheta a mai stabilit că în celula nr. 17 „s-au găsit, între altele, opt cadavre, care pe lingă răni provenite din împușcături, mai prezentau și despicături profunde ale capului, produse cu corpuri tăioase, grele”.¹²

Referindu-se la evenimentele din toamna anului 1940, Horia Sima a afirmat că nu a avut cunoștință despre asasinările de la Jilava, de care a aflat numai după ce fuseseră săvârșite. În ceea ce privește asasinarea lui Iorga el a lăsat să se înțeleagă că Antonescu a fost acela care l-a împiedicat să-l salveze pe marele savant român: „Pînă astăzi, atitudinea lui Antonescu în cazul Iorga-Madgearu mi se pare stranie. În timp ce, cînd a fost vorba de salvarea lui Tătărescu, Ghelmegeanu și Argetoianu, mi s-a cerut stăruitor să-i salvez... de astă dată nu s-a mișcat nici generalul, nici Mihai Antonescu și nici Rioșeanu... În loc de a întrerupe Consiliul de Miniștri, pentru a putea pleca în căutarea lor, salvarea lor fiind chestiune de minute, Antonescu s-a folosit de această știre (de vestea ridicării profesorului Iorga de către banda de asasini — n.a.) pentru a face o nouă presiune asupra mea pentru a-i preda șefia legiunii”¹³. Cît cinism ! În timp ce viața marelui savant era în pericol, Ion Antonescu și Horia Sima își disputau înțietatea. Cu toate că Horia Sima a declarat că în noaptea crimei plecase spre Ploiești pentru a-i identifica pe asasini, organele de anchetă nu au mai avut posibilitatea să stabilească precis faptele, după ce trecu-

seră citeva luni de la comiterea asasinatelor, iar principalii vinovați și martori se refugiaseră în Germania, fiind ocrotiți de Gestapo. Ne punem întrebarea dacă în noaptea în care a fost asasinat Nicolae Iorga nu se afla cumva prin apropiere vreo florăreasă care urmărea cu sînge rece aducerea la îndeplinire a „misiunii“. Faptele ulterioare au confirmat existența unor legături strînse între Horia Sima și asasinii de la Jilava, asasinii profesorului Nicolae Iorga.

Nicolae Pătrașcu, fost secretar al Gărzii de fier, a încercat să facă o anchetă printre asasinii lui Iorga ce se refugiaseră în Germania. Cu toată opoziția lui Horia Sima el a adunat suficiente probe care l-au făcut să ajungă la concluzia că „Traian Boeru rămîne un criminal odios și în toate acțiunile a dovedit că e un inconstient și un iresponsabil. Răspunderea crimelor lui o poartă din plin Horia Sima“.

Ilie Stîngă, un alt colaborator al lui Horia Sima, avea să declare mai tîrziu că a rămas îngrozit cînd a aflat că „jefuitorii și asasinii de la Jilava, pădurea Snagov, asasinii lui Iorga și Madgearu sînt acolo (în Germania — n.a.) ; au trăit în grupul legionar sub ocrotirea lui Horia Sima. M-am cutremurat la vestea că atunci cînd prof. N. Pătrașcu, care era șeful grupului legionar de la Rostock, a încercat să facă o anchetă lui Traian Boeru și celorlalți asasini ai lui Iorga și Madgearu, Horia Sima i-a interzis să o facă. Ba mai mult l-a invitat pe Traian Boeru la Berlin unde au stat de vorbă. Întors, Boeru afișa o poziție de bravadă, lăsînd să se înțeleagă că „ștabul“ (Horia Sima — n.a.) ar fi fost de acord cu crima comisă“. Ștabul avea tot interesul să se pună de acord cu asasinii, să-i ocrotească, fiind părtaș la crimele săvîrșite.

După cîteva ore de la asasinarea lui Iorga, Horia Sima s-a întîlnit cu ucigașii la sediul legionar din Aleea Vulpache. „Era echipa întreagă, opt inși în total. Șeful și purtătorul lor de cuvînt era inginerul Traian Boeru“, preciza Horia Sima. Cu acest prilej reacția sa a fost de-a dreptul surprinzătoare. După două decenii el mărturisea că la întîlnirea cu asasinii a „trăit un moment de mare emoție. Ținuta tuturor (asasinilor — n.a.) m-a impresionat profund.“¹⁴ Nu ne putem imagina cum ținuta unor criminali ar putea fi generatoare de emoții profunde. Lo-

gica gândirii umane refuză o astfel de asociere. După cum se vede, profesorul de logică Horia Sima, pe lângă faptul că avea lacune în propria-i logică, mai era și lipsit de cel mai elementar bun simț. Am putea accepta afirmația lui Horia Sima numai în cazul în care s-ar fi numărat și el printre ucigași, ceea ce nu ar fi exclus.

Știrea asasinării lui Nicolae Iorga și Virgil Madgearu, a celorlalți demnitari, oameni politici și militari întemnițați la Jilava a avut darul să provoace emoții „justificate” în rindurile celor de la legația germană din București, în rindurile stăpînilor de la Berlin. Un martor ocular declara că profesorul Ernest Gamillscheg, directorul Institutului german de științe, „jubila de bucurie, ca de o mare victorie personală”.

După săvîrșirea asasinatelor de la Jilava, a crimelor de la Snagov și de la Strejnic, ucigașii au rămas nepedepsiți. Deși preocupați de mascarada reînhumării lui C. Z. Codreanu, la care invitaseră și oaspeți „de onoare” în persoana lui Baldur von Schirach, a lui von Bohle și a altor personalități fasciste, legionarii s-au făcut luntre și punte pentru a împiedica autoritățile să ia vreo măsură concretă. Teroarea se așternuse în întreaga țară. Singurele argumente folosite de slujitorii lui Horia Sima le constituiau pistoalele-mitralieră, ce s-au dovedit suficiente pentru a menține teroarea. Asasinatele săvîrșite la sfîrșitul lunii noiembrie 1940 au semănat groaza și teroarea în toate regiunile țării. Populația a privit cu consternare acțiunile teroriste întreprinse de bandele de asasini care circulau în voie. De teamă au fost cuprinși și fruntașii politici ai celor două partide istorice. În rapoartele S.S.I. se consemna că grupările liberale și național-țărăniște preconizau să ia măsuri imediate de apărare a celor aflați în pericol. Aceleași rapoarte precizează că Iuliu Maniu adoptase o poziție echivocă în legătură cu asasinatele comise, „cercurile liberale au reprobato cu indignare omorîrea celor de la Jilava, a lui Madgearu și Iorga. Ele au afirmat că aceste evenimente vor avea repercusiuni importante în viața politică internă și că vor cere, printr-un memoriu, pedepsirea exemplară a tuturor celor vinovați.”¹⁵ În timp ce partidele istorice se rezumau la proteste formale, la memorii, Partidul Comunist Român s-a

ridicat cu hotărîre împotriva acţiunilor teroriste ale legionarilor. În aceleaşi rapoarte ale S.S.I. se consemna, la 16 decembrie 1940, că partidul comunist „a dat dispoziţiuni de dirijare a propagandei împotriva politicii de teroare a regimului ; a răspîndit manifeste în acest sens. A urmărit alcătuirea unui front de rezistenţă şi sabotaj.“¹⁶ În perioada în care stihia fascistă flutura mantia morţii deasupra ţării noastre, comuniştii români s-au ridicat cu hotărîre la luptă împotriva forţelor oarbe care au dezlănţuit ura, violenţa şi crima.

Din considerente politice şi nu din dorinţa de a face dreptate, de a întrona justiţia în această afacere murdară, autorităţile antonesciene au fost „nevoite“ să procedeze — după înăbuşirea rebeliunii — la arestarea citorva asasi-
sini. Cei mai mulţi dintre ei reuşiseră să dispară cu ajutorul Gestapoului, găsindu-şi adăpost în Germania hitleristă, unde se bucurau de condiţii privilegiate. Cu toate că România întreţinea relaţii strînse cu Germania, cercurile guvernamentale nu au întreprins nici o acţiune pentru a cere extrădarea lor. Geisler, gestapovistul care îi dirijase la Bucureşti, le purta acum de grijă şi pe teritoriul Germaniei.

Ancheta şi procesul care au urmat au dezvăluit cu toată forţa crimele săvîrşite de legionari în luna noiembrie 1940. Cerînd pedeapsa maximă pentru toţi vinovaţii acuzatorul public spunea :

„Sînt lucruri pe care generaţia noastră nu le poate înţelege. Sînt fapte pe care generaţia noastră nu le poate ierta. Sînt oameni care nu pot fi cruţaţi — fiindcă prin faptele lor au aşternut o pată de ruşine asupra trecutului curat al unui neam şi au întunecat viitorul unor generaţii.“¹⁷

Asasinarea lui Iorga a însemnat o grea pierdere pentru ştiinţa şi cultura românească. În acelaşi timp, „asasinarea celui care scrisese pagini de istorie la cel mai înalt nivel de erudiţie despre trecutul atîtor popoare, care la congresele şi la reuniunile ştiinţifice era recunoscut ca un magistrul, echivala cu o crimă la adresa umanităţii, a civilizaţiei şi culturii universale.“¹⁸

Un agent dublu cu numele de Horia Sima

Omul cu fața nebărbătească — cum îl caracteriza Nichifor Crainic — care putea să-și schimbe cu ușurința înfățișarea, omul cu figură de adolescent, înrăit și îmbătrinit prematur într-o colonie de reeducare, a fost stăpinit de o sete nestăvilită pentru putere. Horia Sima era profesor de logică, dar nu a îmbrățișat această meserie nobilă.

În afara funcției de „ștab“ al Gărzii de fier, Horia Sima a îndeplinit profesia de spion, de agent plătit al unor servicii secrete străine. Este greu să stabilim când și-a început cariera de spion și în solda cărui serviciu de informații a acționat, dar există certitudinea că a urmărit în permanență să-și asigure avantaje materiale substanțiale, fără a-și face procese de conștiință. Nu îl interesau decît banii și puterea. Prin activitatea sa criminală pusă în slujba Germaniei naziste, Horia Sima a adus imense prejudicii țării, a trădat interesele naționale.

Colaboratorii apropiați ai lui Moruzov nu erau străini de activitatea desfășurată de Horia Sima ca agent al Serviciului secret. Pentru serviciile aduse Horia Sima era foarte bine plătit, bucurîndu-se totodată și de alte avantaje. Prin serviciul secret avea posibilitatea să acționeze împotriva legionarilor care îi erau ostili sau chiar să se debaraseze de ei, fără a-i fi teamă că va fi arestat și pedepsit. La rîndul său, Mihail Moruzov avea tot interesul să fie bine informat asupra activității conducătorilor Gărzii de fier, asupra acțiunilor pe care aceștia le pregăteau,

întotdeauna periculoase și neașteptate. Din acest punct de vedere Horia Sima a fost un informator prețuit de Mihail Moruzov. Șeful Serviciului secret român a intuit intențiile căpeteniei legionarilor, dorința sa de a parveni în cel mai scurt timp, setea de bani și l-a plătit cu sume imense. Fostul director al secției foto-identificări din cadrul Serviciului secret, Gheorghe Cristescu, menționa că Mihail Moruzov avea mulți informatori printre legionari, „începînd cu Horia Sima pe care îl plătea cu marea sumă de 900 000 lei lunar”¹. După cum se poate constata, simbria era deosebit de substanțială; ca profesor de logică n-ar fi primit decît vreo 2 000 de lei. Despre legăturile lui Mihail Moruzov cu Horia Sima aveau cunoștință și alți funcționari superiori ai Serviciului secret. Astfel, Gheorghe Șerbu afirma că Horia Sima putea fi văzut deseori „la d-nul Moruzov acasă, la birou, avînd întîlniri și în oraș”², iar Constantin Ionescu-Micandru relatează că îl văzuse pe Horia Sima în compania lui Moruzov la un sediu conspirativ al Serviciului secret și la restaurantul Mon Jardin.³ Victor Dumitrescu, fost șef al unei brigăzi speciale constituite la Siguranța generală, s-a ocupat cu urmărirea activității legionarilor, relatîndu-ne că „se asmuțea poliția și jandarmeria contra lui Horia Sima, pentru ca spiritul de vigilență să fie permanent treaz, în timp ce Horia Sima era ținut la adăpost, în însăși locuința personală a lui Mihail Moruzov”.

Fostul comisar ne povestea cu cită perseverență il urmărirea pe Horia Sima pentru a-i descoperi ascunzișul, dar tocmai cînd credea că și-a atins țelul, că putea să-l aresteze, acesta dispărea din nou, fiind avertizat de Moruzov.

Unul dintre colaboratorii lui Horia Sima, pe nume Victor Biriș, implicat în asasinatele din noiembrie 1940, a relatat modul în care Mihail Moruzov reușea să-l ocrotească pe Horia Sima, pentru a nu fi arestat de Siguranța generală. La 25 ianuarie 1939, după ce legionarii săvîrșiseră cîteva acțiuni teroriste, Siguranța generală se afla pe urmele lui Horia Sima, iar arestarea sa era iminentă. În aceeași zi, Victor Biriș a primit un telefon de la șeful Serviciului secret care îi fixa de urgență o întîlnire lîngă podul Elefterie. „M-am dus, a venit, ne-am urcat în mașină și am discutat cu Moruzov: «Sînt informat că oa-

menii lui Parizianu (inspector de poliție — n.a.) sînt pe urmele lui Horia și nu-l pot găsi pentru a-l preveni. Ar fi o catastrofă dacă ar fi arestat și ar afla Gavrilă Marinescu de legăturile dintre noi. Spune-i să plece imediat în Germania, că deocamdată nu pot face nimic pentru el. Dă-i din partea mea asta» (un plic cu bani — n.a.).⁴ Biriș i-a comunicat stăpinului său cele discutate cu Moruzov, transmițîndu-i totodată și diurna pentru drum.

Activitatea de agent a lui Horia Sima în solda șefului Serviciului secret era cunoscută și altor legionari, printre care se numărau, în primul rînd, Radu Mironovici, Mille Lefter, Simion Lefter, Augustin Bideanu etc. Și aceștia au activat în cadrul Serviciului secret, fiind recrutați din rîndurile armatei de către Moruzov. Dealtfel și Ion Zela Codreanu declara, la procesul din anul 1941, că Horia Sima „se afla în strînse legături cu Moruzov”⁵.

Nu considerăm necesar să mai consemnăm și alte mărturii. Evoluția evenimentelor din vara anului 1940, cînd Moruzov i-a netezit lui Horia Sima drumul spre un cabinet ministerial, scăpîndu-l din nou de la moarte, este semnificativă în ceea ce privește colaborarea dintre cei doi. După cum se știe, Horia Sima și Nicolae Pătrașcu au intrat clandestin în țară, trecînd frontiera pe la Lățunaș (Timiș). Fiind prinși de jandarmi — unul la Jamul Mare, iar al doilea la Ticvani — ei au fost aduși la București pentru a fi anchetați la Ministerul de Interne. După încheierea anchetei, în urma căreia conducătorul legionarilor era acuzat de trădare a patriei, de colaborare cu Reichul hitlerist, ministrul de interne cerea „împușcarea lui Horia Sima și a tuturor acelor care se vor dovedi că au lucrat cu el sau îi ascultă ordinele”⁶. Contrar așteptărilor anchetatorilor de la Ministerul de Interne, Horia Sima a fost condus de Moruzov, din închisoare spre cabinetul regelui, unde, în urma discuției purtate cu Carol al II-lea, cel ce fusese sortit să fie împușcat pentru trădarea țării a fost cocoțat într-un fotoliu ministerial. Prin atragerea lui Horia Sima de partea sa, „suveranul României” urmărea să pună sub tutela coroanei întreaga mișcare legionară, inclusiv grupul ce se aciuse la Berlin. Tîrgul încheiat între rege și Horia Sima prevedea în primul rînd aducerea în țară a grupului de la Berlin. La

apropierea dintre rege și legionari un rol important l-a jucat Mihail Moruzov. Acest joc i-a fost însă fatal, pentru că asul pe care considera că îl ține în mână s-a dovedit a fi un biet valet de treflă, manevrat de alți stăpini mai puternici. În timpul dictaturii legionare Horia Sima i-a rezervat lui Mihail Moruzov celula numărul 1 de la Jilava, iar în noaptea de 26 spre 27 noiembrie 1940 printre cei asasinați de bandele legionare se afla și șeful Serviciului secret român.

La începutul lunii septembrie 1940 Mihail Moruzov plecase la Veneția pentru a participa la o conferință patronată de amiralul Canaris. Instaurarea dictaturii militarofasciste în România reprezenta un pericol real pentru șeful Serviciului secret român; dându-și seama de acest lucru, amiralul Canaris l-a sfătuit să nu se înapoieze în țară. În convorbirea telefonică pe care a avut-o cu subalternii săi de la București, Mihail Moruzov a primit asigurări din partea șefului Secției contrainformații, Florin Becescu, zis Georgescu, că situația din țară nu prezenta nici un pericol și că putea să se întoarcă fără grijă. După ce fusese arestat de oamenii lui Antonescu, Mihail Moruzov nutrea speranța că va fi salvat de rege sau de Horia Sima. Dar ultimului, după ce își atinsese scopul, după ce reușise să ajungă șef al Gărzii de fier și vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, îi era teamă ca nu cumva Moruzov să fi dat în vileag activitatea sa pusă în slujba Serviciului secret român și a serviciilor de spionaj germane. De aceea Horia Sima a fost nevoit să ia măsuri urgente pentru a-l reduce la tăcere pe șeful Serviciului secret. Așa se explică faptul că în timpul cercetărilor efectuate în toamna anului 1940, anchetatorii nu au putut scoate nici o vorbă de la Moruzov. Semnificativă este în acest sens declarația din 12 iulie 1941 a chestorului de poliție Eugen Clonța: „În timpul când era arestat Moruzov, a venit d-l procuror militar de la Curtea militară de casare, care voia să facă formele legale (Moruzov fusese închis fără a avea mandat de arestare — n.a.). L-am dus pe Moruzov într-un cabinet pentru facerea formelor. Atunci vine Șocariciu (șef în poliția legionară, unul dintre odioșii asasini din noiembrie — n.a.) și fără să vorbească cu mine, se adresează procurorului pe un ton ridicat,

spunându-i că n-are ce căuta acolo fără aprobarea Ministerului de Interne. D-l procuror a plecat, venind după două săptămîni cu aprobarea de la minister, dar interogatoriul lui Moruzov a trebuit să-l ia în prezența a doi legionari⁷. Prin urmare, Horia Sima a știut să ia toate măsurile pentru a-l împiedica pe Moruzov să vorbească, să-i demaște activitatea de spion dublu. Pe de altă parte, Antonescu, care avusese de suferit de pe urma lui Moruzov, considera că sosise momentul să se răzbune pe cel care îi făcuse atît de mult rău. Cînd amiralul Canaris, prezent la București, a intervenit în favoarea lui Moruzov, atît Horia Sima, cît și Ion Antonescu au preferat să facă concesii spionajului german, oficializînd colaborarea lor cu Abwehrul decît să renunțe la posibilitatea de a se răzbuna. În felul acesta Mihail Moruzov a fost răpus din ordinul celui pe care îl salvase în repetate rînduri, găzduindu-l în propria-i locuință, din ordinul lui Horia Sima.

Pentru a înțelege mai bine rolul nefast pe care l-a jucat Garda de fier în viața politică a țării noastre în ajunul celui de-al doilea război mondial, se impun cîteva considerații privind stăpînii de peste graniță ai lui Horia Sima, serviciile de spionaj germane.

După cum s-a stabilit, Garda de fier a fost finanțată și sprijinită din punct de vedere material de Germania hitleristă. Ideea de a se amesteca în politica internă a României a aparținut Oficiului de politică externă al N.S.D.A.P. (partidului nazist). Schickendanz, șeful statului major al N.S.D.A.P., a întreprins adeseori călătorii în România, încercînd de fiecare dată să tatoneze opiniile diferitelor personalități politice, pentru a le determina să se orienteze spre Germania, și folosind ca „argumente”, printre altele, sume substanțiale, acordate cu multă bunăvoință. Istoricul Andras Hillgruber consemna că „Din partea Germaniei s-a acordat sprijin propagandistic și material, a cărei sursă deseori nu putea fi controlată ; s-a acordat sprijin atît partidelor izolate, cît și diferitelor persoane care contau ca oameni de încredere”.⁸ Numai pînă la 23 iunie 1934, cînd la Berlin a avut loc o consfătuire, la care au participat Alfred Rosenberg, Rudolf Hess și Heinrich Himmler, pentru a analiza cum fuseseră chel-

tuite fondurile destinate acțiunilor de peste hotare, s-a constatat că Gărzii de fier îi fuseseră acordate 750 000 lei aur, pentru ca ulterior, în anul 1938, prin Societatea bancară română, sucursală a unei bănci germane, prin „I. G. Farbenindustrie“, „Romanil“, „Bayer“ și prin alte reprezentanțe comerciale germane, sumele alocate mișcării legionare să depășească 4 milioane lei, doar în câteva luni. Importante sume de bani i-au parvenit lui Codreanu prin Ernest Cristoph Schepky care acționa în țara noastră, începînd cu anul 1934, împreună cu un grup de agenți hitleriști, „fiind mijlocitorul principal al sprijinului material acordat de Germania elementelor fasciste din România și, în special, conducătorilor Gărzii de fier“. ⁹ Ziarul legionar *Buna Vestire* își încasa cu regularitate subvențiile prin agenția de spionaj camuflată sub pulpanele societății „Soia“ care lucra cu capital german.

Investițiile făcute de Himmler, Hess și Rosenberg n-au întîrziat să dea rezultate. Organele de presă legionare au început să desfășoare o vastă propagandă în favoarea Germaniei naziste. În conformitate cu instrucțiunile primite, ei au dezlănțuit un atac violent împotriva unor personalități politice cu vederi democratice. În anul 1936, „echipele morții“ — bande de criminali pregătite de școala fascismului german — au întocmit liste negre cu toți oamenii politici care se pronunțau împotriva expansiunii hitlerismului. Au fost puse la cale numeroase atentate. În anul 1937 legionarii au declanșat o înverșunată campanie de presă împotriva lui Mihail Sadoveanu, au ars pe rug operele marelui scriitor, așa cum procedau și naziștii cu operele scriitorilor progresiști din Germania. Asemenea acțiuni erau determinate de faptul că Mihail Sadoveanu publica în zările de orientare democratică *Adevărul* și *Dimineața* articole cu caracter antinazist.

Contactele directe dintre C.Z. Codreanu și reprezentanții nazismului permiteau efectuarea unor schimburi de informații, transmiterea prin intermediul acestora a unor date cu privire la starea de spirit din țară, la orientarea diferiților politicieni români etc. C.Z. Codreanu purta în mod frecvent convorbiri cu naziștii germani : cu Arthur Konradi, atașat comercial la legația germană, șeful organizației din România a N.S.D.A.P., cu Fritz Fa-

bricius, șeful naziștilor recrutați din rîndurile șvabilor, bănățeni, și cu alte „personalități“ de mai mică importanță. Trădarea era plătită cu arginți, iar legionarii făceau totul ca să-și mulțumească stăpînii.

Încă din primii ani ai existenței sale organizația legionară a fost o piesă pe care serviciile de spionaj germane o manevrau cu abilitate în interesul cercurilor diriguitoare de la Berlin. Concepută pe baze subversive, adoptînd o ideologie fascistă, mistică, condusă de elemente venale, compusă din membri incuți și brutali, educați în spiritul supunerii oarbe față de ordinele șefilor lor, organizația legionară nu și-ar fi putut desfășura activitatea, dacă nu ar fi primit sprijin străin. Activînd cînd legal, cînd semilegal sau clandestin, legionarii au devenit experți în menținerea legăturilor, în camuflarea cadrelor, în executarea acțiunilor violente. Indiferent de denumirea sub care se camufla, organizația legionară a acționat la ordinul stăpînilor din Germania fascistă, jucînd rolul de coloană a V-a a hitlerismului în România.

Încă înainte de a ajunge conducător al legionarilor, Horia Sima intrase în legătură cu Gestapoul, devenind agent al acestuia. Setea de bani și de mărire, dorința de a parveni au făcut ca Horia Sima să trădeze interesele țării. Nu pot fi stabilite sumele încasate, dar zelul de care căpetenia legionarilor a dat dovadă în îndeplinirea însărcinărilor primite de la stăpînii săi, crimele pe care le-a comis constituie dovezi de netăgăduit că Horia Sima era bine plătit de străinătate. În perioada în care s-a aflat la Berlin el a contribuit în mare măsură la creșterea presiunilor exercitate asupra țării noastre prin care cercurile conducătoare fasciste urmăreau să schimbe orientarea politică a României în favoarea Germaniei hitleriste, la intensificarea campaniei revizioniste dezlănțuite și întreținute de guvernele unor țări vecine.

Cocoțat la conducere cu ajutorul stăpînilor săi din Berlin, mai întii într-un post de ministru, iar mai tîrziu în funcția de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, Horia Sima va continua să rămînă un agent de încredere al spionajului nazist, transmițînd informațiile necesare și facilitînd Germaniei fasciste amestecul în problemele de politică internă și externă ale țării noastre. Aceasta a de-

terminat. în vara și toamna anului 1940, orientarea României spre Germania fascistă. Tot în această perioadă ne-a fost impus dictatul de la Viena privind cedarea în favoarea Ungariei horthyste a nordului Transilvaniei, când a fost dezvăluită încă o dată — dacă mai era nevoie — poziția adoptată de Horia Sima, aceea de trădător al intereselor naționale. Așa cum rezultă din documentul nr. 47 720 din 16 august 1940, Herman von Ritgen, șeful serviciului de informații al Legației germane din București, s-a întâlnit la 10 august cu Horia Sima care i-a dat asigurări că : „Deși mișcarea legionară este împotriva oricărei cesiuni teritoriale, totuși dacă România este sfătuită de fűhrer să facă o rectificare a frontierei de apus, pentru a asigura pacea, în această ipoteză mișcarea legionară acceptă ideea cesiunii“. Prin urmare, Horia Sima era în stare de orice, când era sfătuit de fűhrer și de acoliții acestuia. Cîteva săptămîni mai tîrziu el a dat curs „sfaturilor“ unei spioane hitleriste, fiind de acord cu conținutul dictatului de la Viena prin care hotarele României fuseseră știrbite. Relatînd despre întîlnirea ce avusese loc la sfîrșitul lunii august 1940 între Horia Sima și spioana Gestapoului, Edith von Coler, Ilie Stîngă arăta că : „Surpriza va fi mare pentru noi (legionarii — n.a.), fiindcă Edith von Coler și Horia Sima se cunoșteau încă din Germania. Ea îi cere lui Horia Sima să amîne lovitura după 1 septembrie 1940 — deci după semnarea cedării nordului Ardealului — ceea ce Horia Sima, ca o slugă fidelă a spionajului german, va face“. Discuția cu Edith von Coler s-a desfășurat între patru ochi ; Nicolae Pătrașcu și dr. Alexandru Popovici care l-au însoțit pe Horia Sima la această întîlnire au rămas în anticameră pe timpul discuțiilor. Spioana hitleristă era la curent cu planurile legionare privind lovitura de stat de la 1 septembrie — planuri inspirate de Gestapo —, cerîndu-le să amîne această acțiune pentru mai tîrziu, deoarece Germania, care impusese dictatul de la Viena, avea nevoie de cîteva zile de liniște ca să-l poată pune în practică, iar legionarii s-au grăbit să satisfacă imediat dorința stăpînilor de la Berlin.

În perioada ce s-a scurs de la preluarea puterii de către legionari pînă la rebeliune, colaborarea lui Horia Sima

cu serviciile de spionaj germane a fost oficializată. Peter Geisler, reprezentantul Gestapoului în țara noastră, întreținea strânse legături cu Horia Sima, numărându-se printre inspiratorii asasinatelor din noiembrie. Un alt reprezentant al Gărzii de fier în guvernul de dictatură militaro-legionară, Constantin Papanace, a fost vizitat la minister de soția lui Himmler, iar Nae Ionescu, „ideologul” organizației, nu s-a sfiit să colaboreze direct și fățiș cu nemții, devenind reprezentant al concernului „I. G. Farbenindustrie”.

În luna ianuarie 1941, pe timpul luptei desfășurate între Antonescu și legionari pentru putere, Gestapoul s-a situat de partea lui Horia Sima, căruia i-a pus la dispoziție, printre altele, și 5 000 pistoale Walter. Este semnificativ faptul că pe timpul rebeliunii tratativele dintre Antonescu și legionari au fost mijlocite de germani, iar singurul care cunoștea locul unde se afla statul major legionar era împunernicitul S.D. (serviciul politic secret german), von Bolschwing.

După înăbușirea rebeliunii, Horia Sima și partizanii săi ce se acoperiseră de crime au fost salvați de reprezentanții serviciilor secrete germane din România, care au luat hotărârea să organizeze trecerea frauduloasă a frontierei de stat. Dar înainte de a ne opri asupra acestor fapte considerăm că nu ar fi lipsit de importanță să ne referim la fricțiunile dintre legația germană și Gestapo, care au fost amplificate pe timpul rebeliunii. Din însărcinarea lui Himmler, Peter Geisler a sprijinit Garda de fier; la fel a procedat și reprezentantul S.D., von Bolschwing, care îl simpatiza pe Horia Sima, ceea ce i-a atras, după înăbușirea rebeliunii, internarea într-un lagăr de concentrare din Germania. Deși căpeteniile naziste îl preferaseră pe Antonescu, cu toată opoziția lui Himmler, deși Garda de fier ieșise înfrântă din această confruntare, legionarii au continuat să joace un rol important în realizarea planurilor ticluite la Berlin. Dacă Hitler a fost în dezacord cu Himmler în ceea ce privește sprijinirea legionarilor în eforturile lor de a acapara puterea în totalitate, el s-a declarat în favoarea folosirii acestora pentru a-l tempera pe Antonescu. Numai așa se explică faptul că agenții Gestapoului, împreună cu agenții N.S.D.A.P., au procedat

imediat la organizarea trecerii frauduloase peste graniță a căpeteniilor legionare, care s-au instalat în apropierea Berlinului, la Berkenbruck și Rostock.

Asupra scoaterii din țară a lui Horia Sima există mai multe versiuni. Astfel, Nichifor Crainic consideră că „Andreas Schmidt, conducătorul sașilor hitleriști și unealta lui Himmler în România, l-a trecut granița în chip de bagaj, ascuns în cufărul automobilului. Toată onoarea și demnitatea Gărzii de fier înghesuită într-o valiză nemțească. Priviți-o : e cea mai carghioasă postură a vitejiei legionare.“ Ștefan Palaghiță descria acest episod în mod similar : „Andreas Schmidt, șeful grupului etnic german din România, l-a ghemuit în cutia de bagaje din spatele mașinii lui... Astfel Sima, care nu încăpea între granițele unei țări..., a încăput foarte comod într-un cufăr de mașină al unui sas“¹⁰. Comisarul Victor Dumitrescu declara că Horia Sima a încărcat documentele pe care le avea la Președinție în câteva geamantane și s-a urcat în mașina ce-i fusese rezervată (condusă de un legionar de încredere) cu care s-a îndreptat spre bulevardul Ștefan cel Mare. Apoi a oprit mașina în fața morii Asan și a coborât în stradă, dînd ordin șoferului să plece pentru a depune geamantanele într-un loc sigur. După ce a parcurs circa 60—80 m, Horia Sima s-a urcat în altă mașină care l-a transportat la „cutia de scrisori“ a colonelului Gerstenberg, de unde, ulterior, a fost luat și trecut în Bulgaria împreună cu alți legionari. Locul de scurgere a fugarilor l-a constituit podul de vase de peste Dunăre.¹¹ Mai informat decît ceilalți — datorită funcției pe care o îndeplinea în perioada respectivă, aceea de șef al Serviciului secret de informații — Eugen Cristescu declara la procesul din anul 1946 că după înăbușirea rebeliunii Horia Sima încercase să părăsească țara mai întii pe la Constanța, după care s-a deplasat la Sibiu, apoi la București, pentru a trece în cele din urmă granița pe la Giurgiu, în mașina lui Neubacher de la legația germană.¹² Din capitala Bulgariei, unde i-a fost confecționat un pașaport fals, Horia Sima s-a strecurat fără dificultate în Germania.

Nu este lipsită de semnificație constatarea pe care o făcea Eugen Cristescu cu prilejul percheziției efectuate,

după înăbușirea rebeliunii, la domiciliul lui Horia Sima, omul care ocupase pînă atunci o înaltă funcție în stat: fostul vicepreședinte al Consiliului de Miniștri nu avea nici o carte — dovadă evidentă a lipsei totale de cultură.

În luna decembrie 1942 Horia Sima a reușit să scape de sub supraveghere și, înarmîndu-se cu un pașaport fals — doar era un bun specialist în acest domeniu —, să treacă în Italia, pentru a-i solicita lui Mussolini protecția și sprijinul pe care i le refuzaseră pentru moment stăpînii săi de la Berlin. Dar vizita la Roma a fost de scurtă durată. Aflînd despre dispariția acestuia, Antonescu, care nu încetase să-l urmărească chiar pe teritoriul Germaniei, i-a sesizat pe nemți. Aceștia i-au dat repede de urmă, iar italienii l-au expedit de îndată în Germania, pentru că — după cum consemna contele Ciano — „nu ne mai trebuie încă un ticălos pe cap“ (și așa aveau fasciștii italieni destui ticăloși în acea perioadă!).

Odată cu înlăturarea dictaturii militaro-fasciste România a întors armele împotriva Germaniei hitleriste, aducîndu-și o contribuție substanțială la zdrobirea definitivă a fascismului. În momentele de răscruce pentru soarta omenirii, Horia Sima și legionarii săi au continuat să rămînă alături de fascismul german, de forțele cele mai întunecate ale reacțiunii.

La 24 august, după ce se convinseseră că în România nu există vreun general sau vreun om politic care să se înhăiteze cu ei pentru a forma un nou guvern, nemții i-au scos de la naftalină pe legionari pentru a-și prelungi agonia. Horia Sima a fost eliberat din lagărul de la Sachsenhausen, unde locuia într-o vilă, fiind condus la cartierul general al fűhrerului, care nu i-a acordat însă nici de data aceasta „cîntea“ unei audiențe. În discuțiile purtate cu Ribbentrop, ministru de externe hitlerist, Horia Sima s-a angajat să continue războiul alături de stăpînii săi. Cîteva luni mai tîrziu el a format un guvern fantomatic, cu sediul la Viena. În sfîrșit Horia Sima își împlinise visul: fusese numit „președinte al Consiliului de Miniștri“. Reședința „guvernului“ se afla în apropierea clădirii operetei din Viena, pe Lapcovizplatz, iar „președintele“ se instalase la „Hotel Imperial“, în apartamen-

tul în care locuise Napoleon . cu mai bine de un veac în urmă.

Guvernul fantomatic prezidat de Horia Sima a avut o existență efemeră fiind măturat de istorie. În schimb fostul conducător al legionarilor — ca spion de profesie — și-a găsit imediat alți stăpîni, continuîndu-și activitatea criminală îndreptată împotriva țării noastre.

În anii care au urmat, organele noastre de securitate au descoperit grupuri de spioni parașutați pe teritoriul României. După cum a rezultat la anchetă, agenții spionajului străin au fost pregătiți sub directă supraveghere și îndrumare a lui Horia Sima și a altor căpetenii legionare. Era continuarea activității de trădare a intereselor naționale românești, desfășurată ani de-a rîndul de agentul de profesie cu numele de Horia Sima.

Spadele spionajului se încrucișau deasupra petrolului românesc

În anii premergători celui de-al doilea război mondial organele contrainformative din țara noastră au fost puse la grea încercare, fiind nevoite să facă față asaltului tot mai insistent din partea unor servicii de spionaj străine care împinziseră teritoriul României cu tot felul de reprezentanțe diplomatice și economice, ziariști, emisari, agenți etc. Amploarea pe care o luase activitatea desfășurată de spionajul străin a avut darul să trezească îngrijorarea unor reprezentanți ai cercurilor conducătoare românești. Semnificativă este în acest sens minuta încheiată la 14 iulie 1936 între Gh. Tătărăscu, I. Ianculeț, V. Antonescu și N. Titulescu, prin care cei patru miniștri preconizau : „Supravegherea tuturor legațiunilor, fără deosebire, care se amestecă în viața noastră internă și aducerea la cunoștința M.A.S. a raporturilor de poliție făcute în acest scop, precum și luarea tuturor măsurilor ca toate legațiunile străine, fără deosebire, să nu mai iasă din cadrul lor diplomatic și să nu mai continue imixtiunile lor în viața politicii noastre interne, fie prin propagandă de la om la om, fie prin intervențiuni pe lângă români, fie prin imixțiuni în presă”.¹ Această minută reprezenta un semnal de alarmă prin care se atrăgea atenția asupra pericolului ce plana asupra țării noastre.

Către sfârșitul deceniului al patrulea, spionajul străin devenea tot mai agresiv. Înlăturarea lui Nicolae Titulescu de la conducerea Ministerului Afacerilor Externe, iar mai târziu suprimarea lui Armand Călinescu au fost consecințe

ale amestecului străin în treburile noastre interne. În februarie 1938 Carol al II-lea și-a instaurat, după abile manevre, propria-i dictatură. Suveranul acționa cu prudență, căutînd să evite conflictul dintre puterile europene nu numai datorită convingerilor sale privind necesitatea menținerii neutralității, ci și faptului că liniștea tronului său depindea mult de abilitatea cu care ar fi reușit să se strecoare prin încilcita diplomatie europeană, fără a se lăsa antrenat.

Pînă în vara anului 1940 România a urmat tocmai o asemenea politică de neutralitate cu vădite tendințe de apropiere și manifestări de simpatie față de Anglia și Franța. Totodată, România a rămas fidelă angajamentelor pe care și le asumase în cadrul Ligii Națiunilor și a făcut eforturi considerabile pentru a-și menține neutralitatea. Sînt cunoscute, în general, acțiunile diplomatice pe care țara noastră le-a întreprins în anii premergători celui de-al doilea război mondial și de aceea nu vom insista asupra lor. Amintim doar că pînă la cîmpul de război Cehoslovaciei, Poloniei și îndeosebi a Franței, România nu a alunecat în brațele Germaniei hitleriste, încercînd să creeze împreună cu aceste state un front comun împotriva agresorului.

Țara noastră reprezenta o piesă importantă în planurile expansioniste ale lui Hitler. Dat fiind că petrolul românesc era indispensabil mașinii de război germane, rețelele spionajului nazist din România primiseră sarcina de a culege informații cît mai complete în legătură cu intențiile guvernului român privind aurul negru în cazul izbucnirii războiului. Strategii fasciști au întocmit planuri detaliate pentru ocuparea zonei petrolifere din România. Astfel, după ocuparea Poloniei, generalul nazist von Fritsch a elaborat un plan de operații al cărui obiectiv principal îl constituia evitarea distrugerii instalațiilor și interzicerea actelor de sabotaj.

Lupta pentru petrolul românesc nu s-a caracterizat însă printr-o confruntare directă între trupele germane și române, ci s-a desfășurat cu intensitate sporită pe frontul invizibil al spionajului și contraspionajului. În această luptă au fost angajate nu numai serviciile secrete ale Germaniei fasciste, ci și cele franceze, engleze, belgiene etc.

La 23 martie 1939 a fost semnat „Tratatul asupra promovării raporturilor economice între Regatul României și Reichul Germaniei“, prin care cercurile conducătoare din România urmăreau să atenueze agresivitatea Germaniei hitleriste, să evite pericolul iminent al ocupării țării de către trupele celui de-al III-lea Reich. Prin acest tratat erau satisfăcute parțial pretențiile „partenerului“ în ceea ce privește îndeosebi livrările de petrol. După încheierea tratatului economic româno-german, livrările de petrol către Germania au crescut aproape de trei ori în comparație cu anul 1938. Dacă în anul 1933 se exportau în Germania 187 000 tone petrol, cu șase ani mai târziu, în urma presiunilor exercitate de conducătorii hitleriști, volumul exporturilor de petrol a atins 1 279 000 tone, dar această cantitate era insuficientă pentru a satisface nevoile mașinii de război germane. De aceea în vara anului 1939 se contura tot mai amenințător pericolul dezlănțuirii unui război al petrolului.

În fața acestei situații guvernul român plănuia să facă imensul sacrificiu de a distruge instalațiile petroliere, sondele, de a face ca puterile să nu mai scoată din adâncurile solului lichidul atât de râvnit de hitleriști. O propunere în acest sens fusese făcută de Anglia încă din primăvara anului 1939, iar cu câteva luni mai târziu la această propunere s-a raliat și guvernul francez.

Marele Stat Major al armatei române a elaborat în vara anului 1939 un plan detaliat de distrugere și paralizare, pe o perioadă îndelungată, a instalațiilor petroliere, pe care l-a pus la dispoziția guvernului, pentru a fi aplicat în practică la momentul oportun.

În elaborarea acestui plan șeful Biroului mobilizării industriale, maiorul Constantin M. Rădulescu, a acționat cu discreție, folosind numai specialiști români care lucrau în industria petrolieră și cadre tehnice din armată. Prin aplicarea planului întocmit de Marele Stat Major al armatei române se preconiza paralizarea industriei extractive și de prelucrare a petrolului, ceea ce ar fi însemnat o grea lovitură pentru mașina de război hitleristă, dacă ținem seama de faptul că România, situată pe locul șase în lume printre țările producătoare de petrol, devenise principalul furnizor al Germaniei în această perioadă.

Manifestînd un interes deosebit în ceea ce privește punerea în practică a unui astfel de plan, Anglia și Franța au oferit despăgubiri guvernului român și au trimis în țara noastră specialiști în acte de diversiune și de sabotaj pentru a colabora cu militarii români în operațiile de inactivizare a regiunilor petrolifere. În același timp, a fost întocmit, cu știrea autorităților române, un plan anglo-francez de distrugere a instalațiilor petroliere din țara noastră. La elaborarea acestui plan au participat inginerul francez Léon Wenger și colonelul englez Colin Gubbins. Léon Wenger, președintele societății „Petrofina“, întreținerea legături cu țara noastră încă din anul 1909, cînd a înființat o societate de exploatare a petrolului din Valea Prahovei. Începînd din anul 1922 el a condus societatea franco-belgiană „Concordia“, una dintre cele mai mari societăți petroliere din țară. Dar cel mai important rol pe care Léon Wenger îl jucase în anii primului război mondial era acela al participării sale active la organizarea sabotajelor și distrugerilor în zona petroliferă a României. Prin urmare, fiind specialist în asemenea probleme, Léon Wenger, ajutat de compatrioții săi Angot, Boncenne și Chapelet, și în colaborare cu colonelul Gubbins și maiorul Weston, din partea engleză, a elaborat un plan în două variante privind distrugerea zonei petrolifere. Prima variantă urma să fie pusă în aplicare într-un interval de 24 de ore, urmărindu-se reducerea cu circa 75% a producției petroliere timp de șase luni; prin aplicarea celei de a doua variante — pe o durată cuprinsă între zece zile și o lună — se precizina scoaterea din funcțiune a circa 90% din producția petrolieră pentru o perioadă mai îndelungată.

Acțiunea lui Léon Wenger nu venea în contradicție, în prima ei fază, cu intențiile guvernului țării noastre, ceea ce a determinat autoritățile române să colaboreze cu emisarii anglo-francezi în elaborarea planului de distrugere și de sabotare a industriei petroliere. Au existat însă anumite disensiuni în ceea ce privește momentul aplicării planului anglo-francez sau al celui întocmit de Marele Stat Major al Armatei române, deși ambele planuri vizau în fond, același obiectiv. În lucrarea intitulată *Diplomație României și problema apărării independenței naționale în*

perioada martie 1933 — mai 1940 Viorica Moisiuc consemnează următoarele: „Dacă din punctul de vedere al cercurilor conducătoare românești distrugerea industriei petroliere reprezenta o formulă extremă, la care s-ar fi recurs după epuizarea ultimelor mijloace de susținere a rezistenței împotriva agresorilor, guvernele francez și britanic considerau distrugerea industriei petroliere românești drept o acțiune subordonată realizării obiectivului principal al unui vast plan de operații, și anume paralizarea aprovizionării Reichului cu petrol și alte materii prime”². Guvernul român considera că momentul oportun, în care urma să se treacă la distrugerea industriei petroliere, îl constituia dezlănțuirea de către Germania hitleristă a agresiunii directe împotriva țării noastre și imposibilitatea stăvilirii acestei agresiuni. Anglia și Franța, care, începând din toamna anului 1939, se aflau în stare de război cu Germania, preconizau să pună imediat în aplicare acest proiect. Ca urmare, reprezentanții acestor două țări au dezlănțuit acțiunea mai devreme, fără a avea acordul guvernului român în acest sens.

În noiembrie 1939 s-a produs o explozie la rafinăria „Româno-americană” din Ploiești, care a fost urmată de alte explozii, incendii și sabotaje. Concomitent cu aceasta, englezii și francezii preconizau sabotarea transporturilor germane pe căile ferate și pe Dunăre.

Cu excepția sabotajelor puse la cale din proprie inițiativă de reprezentanții celor două țări, în toate aceste acțiuni a existat o strînsă colaborare între serviciile secrete anglo-franceze și autoritățile române, îndeosebi cu Biroul 2 din Marele Stat Major.

Ne este greu să precizăm rolul jucat, în prima perioadă, de Mihail Moruzov în acțiunile de sabotaj puse la cale de serviciile secrete anglo-franceze. Ținînd seama însă de faptul că acesta obișnuia să lucreze pe mai multe planuri, considerăm că nu a fost străin de măsurile întreprinse de serviciile secrete ale Aliaților în toamna anului 1939. Concluzia la care am ajuns este confirmată și de fostul comisar Victor Dumitrescu. Dealtfel, Serviciul secret român era la curent cu activitatea desfășurată în țară de serviciile secrete englez și francez în întreaga perioadă cuprinsă între cele două războaie mondiale, care își constituiseră

numeroase rețele pe teritoriul patriei noastre, pentru a culege informații din toate domeniile, dând prioritate celor de natură economică.

După cum era firesc, serviciile secrete germane nu au stat cu brațele încrucișate în această perioadă. Spre zona petroliferă se îndreptau nu numai experți și economiști, ci și cadre ale serviciilor secrete. La Ploiești acționa inginerul Kurt Drogssler, cunoscut sub numele de dr. Victor Luptar, care culegea informații cu privire la instalații și la producția de petrol, iar la București se afla dr. Otto Wagner, care se ocupa îndeaproape de problema transporturilor spre Germania. Ultimul a reușit să prindă firele planului de distrugere a instalațiilor din zona petroliferă, informându-și superiorii. În lucrarea *Amiralul Canaris* Iaroslav Kokoška consemna că „între 10 și 12 octombrie 1939 s-a discutat la «Vizuina vulpii» modul cum să fie zădărnicate planurile de distrugere a instalațiilor de extracție și rafinăriile, precum și sabotajele preconizate pentru a perturba transporturile“. Cu acest prilej s-a hotărât înființarea „unei unități de 500 de oameni, pe lângă Corpul 17 de armată cu misiunea specială de a păzi zonele petrolifere din România împotriva unei eventuale încercări de sabotaj din partea aliaților“³.

Cu toate că în toamna anului 1939 Germania hitleristă înregistrase „succese“ importante în Polonia, iar influența sa asupra unor cercuri burghezo-moșierești din țara noastră crescuse considerabil, totuși amiralul Canaris nu putea să infiltreze, fără riscuri, un corp atât de numeros cu atât mai mult cu cât România continua să-și manifeste ostilitatea față de hitlerism. Ajutorul acordat refugiaților polonezi, la sfârșit de septembrie, precum și legăturile menținute cu Anglia și Franța constituiau pentru Canaris o dovadă a simpatiilor pe care România le nutrea față de aliați. Pentru a pune în practică planul ticluit în „Vizuina vulpii“ organele de spionaj ale Germaniei fasciste se vor angaja pe o cale mai sigură — colaborarea directă cu Serviciul secret român. În lucrarea *Acțiuni secrete în România*, Horia Brestoiu consemnează că în luna octombrie 1939 a avut loc la București o întâlnire între colonelul Wahle, atașatul militar al Germaniei, și Mihail Moruzov. Cu acel prilej au fost discutate principiile eventualei colaborări

Între Serviciul secret român și Serviciul de informații al armatei germane (Abwehr), după care maiorul C. Ionescu-Micandru a făcut o călătorie la Berlin unde a fost primit de amiralul Canaris. Și astfel, la sfârșit de octombrie, a fost statornicită pentru prima dată legătura dintre Moruzov și Canaris. Se pare că inițiativa a aparținut lui Moruzov ; la această concluzie a ajuns și Horia Brestoiu pe baza cercetării a numeroase materiale existente în arhivele românești ⁴.

Colaborarea dintre Moruzov și Canaris s-a realizat cu asentimentul regelui Carol al II-lea, deoarece presiunea exercitată de Germania crescuse considerabil după cotoșirea Cehoslovaciei și mai ales a Poloniei, iar pe de altă parte începuse să se manifeste nemulțumirea față de serviciile secrete ale Aliaților care trecuseră, fără acordul guvernului român, la aplicarea planului de distrugeri pe Valea Prahovei. „Românii — sublinia Iaroslav Kokoška — se temeau, firește, că aliații ar putea să le distrugă zonele lor petrolifere, una din bogățiile lor, iar germanii speculau această teamă“.

Pentru realizarea colaborării dintre Moruzov și Canaris au fost necesare câteva luni. Însuși amiralul Canaris a fost nevoit să facă o călătorie incognito la București, în luna decembrie 1939, pentru a stabili condițiile colaborării și a impune planul ticluit în „Vizuina vulpii“.

Acțiunile desfășurate în comun de Serviciul secret român și de Abwehr vizau asigurarea pazei efective a trenurilor de cisterne care plecau în Germania. De asemenea, au fost luate măsuri pentru asigurarea deplasării în siguranță pe Dunăre a șlepurilor care transportau petrol și cereale în Germania, a pazei instalațiilor portuare, precum și a porțiunii dintre Cazane și Orșova, în scopul evitării blocării acestei artere fluviale.

Pentru îndeplinirea prevederilor acordului încheiat între Moruzov și Canaris a fost organizat un serviciu de pază acoperit, în care fuseseră incluși atât agenți ai Serviciului secret român, cât și agenți ai Abwehrului. Agenții hitleriști au fost recrutați și din rindurile populației germane din țara noastră, care au urmat cursuri de specializare în Germania, iar la întoarcere au primit legitimații de agenți ai Serviciului secret român. Potrivit aprecierilor lui Eugen

Cristescu, numărul agenților pregătiți la școala spionajului nazist s-ăr fi ridicat la 120.

Colaborarea dintre Serviciul secret român și Abwehr a accentuat și mai mult „încăierările“ de pe teritoriul țării noastre, dintre serviciile secrete străine. Mihail Moruzov, omul marilor combinații, a căutat să profite de pe urma acestui război nedeclarat, intensificându-și colaborarea cu Abwehrlul. Din rapoartele Serviciului secret de informații * rezultă că din momentul instalării lui Hitler la putere pînă în anul 1939 germanii ar fi trimis în România nu mai puțin de 600 de spioni. Dar cu toate concesiile făcute conducătorilor de la Berlin, România nu a trecut în tabăra. Axei decît după preluarea puterii de către Antonescu și legionari, în septembrie 1940.

Succesele pe care amiralul Canaris sconta să le repurteze în România pe baza colaborării cu Mihail Moruzov s-au transformat în prima înfrîngere a Abwehrlului în țara noastră. În noiembrie 1939, pe Dunăre a naufragiat un vas german care transporta 100 tone de petrol, pe căile ferate aveau loc deraieri și explozii la garniturile ce se îndreptau spre Germania, în luna decembrie a izbucnit un mare incendiu la rafinăria „Orion“ din Ploiești, controlată de capitalul german. Incendiile și exploziile, avariile la conductele de petrol s-au ținut lanț în lunile ianuarie și februarie 1940. Simple coincidențe ? În vremea cînd în Occident se purta „războiul ciudat“, în care nu aveau loc lupte, pe teritoriul României se înfruntau cu vehemență serviciile de spionaj ale puterilor ce rivneau la petrolul românesc.

Ce rol își rezervase Mihail Moruzov în încheștarea dintre spionajul german și cel anglo-francez ? Era oare șeful Serviciului secret român un arbitru imparțial ? Trecuse din convingere în tabăra lui Canaris sau, dimpotrivă, făcea jocul Aliatilor, fiind angrenat în combinațiile țesute de spionajul francez și englez ? Sintem înclinați să credem că Mihail Moruzov dispunea de toate instrumentele necesare stăvilirii acțiunilor de spionaj și sabotaj ale agenților englezi și francezi în România. Nu este exclus ca o parte din aceste acțiuni să fi fost întreprinse cu acordul lui Moruzov,

* Denumire dată Serviciului secret român pe timpul lui Eugen Cristescu.

mai ales că între șeful Serviciului secret român și serviciile de spionaj anglo-franceze existau legături mai vechi, relații de colaborare, care nu fuseseră afectate după întâlnirea cu amiralul Canaris.

În decembrie 1917, Mihail Moruzov trecea Dunărea pentru a se întâlni cu emisarii spionajului german din Dobrogea. Legăturile statornicite atunci cu spionajul german au constituit mai târziu un cap de acuzare împotriva șefului Serviciului secret român. Potrivit părerilor exprimate de comandorul Coandă și de alți ofițeri superiori, Mihail Moruzov ar fi slujit cu credință interesele armatei române, fără ca în activitatea sa să fi existat vreo tentativă de trădare. Omul care la începutul anului 1918 cumpăra informații cu trei pachete de ceai și două roți de cașcaval nu oferea oare, după două decenii, amiralului Canaris un preț exagerat — petrolul românesc? Colaborarea dintre Serviciul secret român și Abwehr a fost întreruptă ca urmare a asasinării lui Mihail Moruzov de către legionari, dar aceasta nu a avut darul să rezolve, în favoarea Germaniei hitleriste, problema petrolului românesc.

La sfârșitul lunii august 1940, la Viena, dînd satisfacție Ungariei horthyste, hitleriștii au tranșat, de fapt, problema petrolului românesc în favoarea lor. În memoriile sale Eugen Cristescu sublinia importanța pe care a avut-o zona petroliferă în odiosul „arbitraj” de la Viena, cînd, din ordinul lui Hitler, i se smulgea României un teritoriu de 43 492 km² și o populație de 2 667 000 locuitori, în majoritate români. „Aurul negru — scria Eugen Cristescu —, o dăruire a naturii atît de bogată în foloase, a jucat de această dată un rol nefavorabil intereselor noastre. Linia geografică verticală, ca frontieră despărțitoare a Ardealului, așa cum fusese cerută la Turnu-Severin, se transforma, în urma Dictatului de la Viena, în linie orizontală, ca un pumnal înfipt în pieptul neamului românesc. Interesele strategice și economice, stăpînirea petrolului, element de viață al războiului, a determinat statul major german să îndrepte această săgeată orizontală cu vîrfurile amenințătoare asupra Brașovului, numai la 80 de km de zona petroliferă, care putea fi astfel ocupată de blindatele germane în decurs de 2—3 ore. Grupurile de „Comando”, înzestrate cu armament de volum mic, dar cu o mare putere de foc, tre-

buiau să asigure stăpînirea tuturor instalațiilor petroliere din primul moment și, cu ajutorul batalioanelor de parașutiști ce aveau să fie lansate imediat, să mențină situația pînă la sosirea carelor blindate germane“⁵. La această concluzie a ajuns și A. Simion în lucrarea *Dictatul de la Viena*: „tocmai dorința conducătorilor Germaniei hitleriste de a-și plasa trupele în apropierea regiunii petrolifere a țării noastre explică de ce granița cu Ungaria pătrundea ca un pumnal pînă în inima României.“ De fapt — consemna A. Simion — însuși Hitler avea să recunoască, cu prilejul unei convorbiri purtate la Berlin în ziua de 10 septembrie 1940 cu reprezentantul Ungariei, că linia de demarcație nu a fost fixată în funcție de „idealuri abstracte, ci s-a bazat pe interesul de petrol“⁶.

Petrolul românesc i-a preocupat și mai mult pe germani după data de 12 octombrie, cînd pe teritoriul patriei noastre au pătruns primele unități hitleriste, purtînd denumirea de misiune militară. Într-un memoriu al șefului OKW-ului privind intențiile lui Hitler, se sublinia că rolul acestei misiuni consta în primul rînd în „a apăra regiunea petroliferă pentru ca o terță putere să nu poată pune mina pe ea, a o apăra de distrugerii“, iar sarcinile misiunii aeriene se refereau la „organizarea și conducerea apărării aeriene, apărării antiaeriene pasive și active în regiunea petroliferă română. Preluarea apărării antiaeriene în regiunea petroliferă română în sensul cel mai larg de către unitățile aviației militare germane trimise în România“⁷.

Cu toată prezența trupelor celui de-al treilea Reich pe Valea Prahovei, bătălia petrolului a continuat în întreaga perioadă războiului. La chemarea partidului comunist, patrioții români s-au ridicat la luptă împotriva cîmpitorilor fasciști. Această luptă nu avea să se încheie la 23 August 1944 — moment hotărîtor în dezvoltarea țării noastre pe drumul unor profunde transformări revoluționare —, ci a continuat pînă la victoria finală asupra Germaniei hitleriste.

Război ascuns pe valurile Dunării

Din cele mai vechi timpuri Dunărea a jucat un rol important în viața țărilor riverane, iar pentru stăpânirea ei s-au purtat lupte intense în decursul veacurilor. Acest mare fluviu european, de-a lungul căruia în timpul celui de-al doilea război mondial se scurgeau spre Germania hitleristă o parte din bogățiile țării noastre, a constituit, după cum era și firesc, arena unor confruntări indirecte, dar și directe, între serviciile de spionaj ale părților aflate în conflict.

Începînd din anul 1939 un număr tot mai mare de tancuri petroliere și șleपुरi transportau cantități sporite de petrol și cereale, ceea ce a făcut ca problema sabotării sau chiar a paralizării totale a transporturilor pe Dunăre să se situeze în centrul preocupărilor serviciilor de spionaj anglo-francez și ale serviciului secret român.

Odată cu intensificarea traficului navelor germane pe Dunăre, în porturile de pe malul românesc și-au făcut imediat apariția agenți ai serviciilor secrete hitleriste, deghizați în negustori, mici meseriași, afaceriști, cu misiunea de a veghea asupra desfășurării normale a transporturilor. Pe baza înțelegerii dintre Abwehr și Serviciul secret român, activitatea acestor agenți a fost „legalizată”, ceea ce a contribuit la creșterea numărului celor ce se îndeletniceau cu astfel de treburi.

Data fiind importanța deosebită a acestei artere de comunicații, serviciile aliate au întreprins numeroase ac-

țiuni de sabotaj și de diversiune de-a lungul Dunării. Au avut loc „accidente“, avarii sau chiar scufundări de vase germane. În iarna anului 1939-1940 Dunărea a înghețat, iar transporturile de petrol și de cereale au fost paralizate pentru o perioadă îndelungată.

Deoarece 80% din transporturile ce luau calea Germaniei se efectuau pe Dunăre, apare normală strădania serviciilor de spionaj anglo-franceze de a crea sericase dificultăți în aprovizionarea îndeosebi cu petrol și cereale a mașinii de război hitleriste. Asemenea acțiuni s-au desfășurat prin intermediul societății franceze de navigație pe Dunăre (S.F.N.D.) și al societății de transporturi „Goelland Transport Limited“ care a deschis în România sucursala „Goelland Transport et Trading Co Lit.“ Pe toată Dunărea, de la Sulina pînă la Baziaș, în cadrul consulatelor și al societăților de transporturi acționau numeroși agenți ai puterilor aliate.

În acțiunile întreprinse de serviciile secrete anglo-franceze de-a lungul Dunării s-a recurs, în primul rînd, la metode ținînd de așa-numitul sabotaj pasiv, prin care se urmărea inactivizarea personalului navigant și a navelor destinate efectuării transporturilor pentru Germania. Impulsionînd acțiunea de închiriere a navelor și tancurilor petroliere, englezii au reușit să preia un mare număr de nave și să angajeze majoritatea personalului navigant disponibil, căruia i-au fost oferite importante avantaje de ordin material. Pentru a crea dificultăți și mai mari în efectuarea transporturilor pe Dunăre, spionajul englez a luat măsuri în scopul atragerii, prin salarii și prime substanțiale, a unor piloți experimentați cărora le revenea sarcina conducerii navelor în porțiunea Porțile de Fier—Cazane.

Obiectivul principal al serviciilor de spionaj anglo-franceze îl constituia însă blocarea completă a cursului Dunării, ceea ce ar fi condus, în mod inevitabil, la paralizarea totală a transporturilor destinate Germaniei hitleriste. Se pare că această idee, care s-a născut în vara anului 1939, a aparținut francezilor. La 28 septembrie 1939 ambasadorul Franței la București, Thierry, făcea

guvernului de la Paris propuneri pentru blocarea cursului Dunării, ajungându-se ulterior și la o înțelegere cu englezii în acest sens. În scopul blocării Dunării serviciul de spionaj francez preconiza crearea unui baraj în zona Cazane — Porțile de Fier fie prin scufundarea unor șlepuri încărcate cu ciment, fie prin surparea stincilor de pe ambele maluri ale fluviului. Începînd din luna februarie 1940, problema punerii în aplicare a planului de blocare a Dunării se afla la ordinea zilei. Numeroși specialiști s-au deplasat în zona fixată, pentru a studia în detaliu condițiile concrete de realizare a planului. Cercetările efectuate la fața locului i-au determinat pe specialiști să opteze pentru varianta blocării Dunării în zona Cazane — Porțile de Fier prin aruncarea în aer a malurilor stîlcoase.

În porturile dunărene, la București și la Constanța pregătirile se desfășurau cu febrilitate. Din Anglia continuau să sosească întăriri : marinari, artificieri, mecanici, dar și specialiști în spionaj, sabotaj și diversiune. Momentul declanșării acțiunii se apropia. Englezii, care colaboraseră cu Secția a 2-a din Marele Stat Major al Armatei române și în alte acțiuni îndreptate împotriva Germaniei hitleriste, au informat autoritățile române despre planul de blocare a Dunării. Gheorghe Constantinescu, administrator al rafinăriei „Orion“ și fost căpitan în armata română, deci un om cu multă experiență, a fost inițiat de englezi în anumite probleme legate de acțiunea de blocare a Dunării, fiind folosit ca om de legătură cu autoritățile române. În acest timp două vase engleze, din flota de pe Dunăre, „Britannia“, și „Elisabeth“, se îndreptau spre Sulina. Nimic neobișnuit în toate acestea. Neobișnuit era doar faptul că, în urmă cu cîteva zile, pe vasele comerciale engleze fuseseră montate, pe șantierul de la Brăila, platforme pentru tunuri. Acestor nave li s-a alăturat în curînd și remorcherul elen „Bayard“ ce fusese închiriat de englezi.

Nu departe de Sulina, în largul mării, și-a făcut apariția vasul englez „Mardinian“, la bordul căruia se aflau o încărcătură „specială“ și 65 de marinari înarmați care

urmau să înlocuiască vechile echipaje străine de pe navele „Elisabeth“ și „Britannia“. În dimineața zilei de 30 martie a început transbordarea încărcăturii pe șlepul belgian „Thermonde“, ce fusese închiriat de englezi. Vechiul personal a fost concediat, fiind înlocuit cu marinari englezi, cu excepția câtorva marinari greci.

Toate aceste vase, cărora li s-au adăugat pe parcurs și alte citeva, formînd o întreagă flotă (8 remorchere și 11 șleपुरi) sub pavilion englez, au părăsit portul Brăila în ziua de 1 aprilie 1940. Bătălia pentru blocarea Dunării începuse.

Continuîndu-și drumul fără incidente, convoiul de vase engleze a făcut, la 3 aprilie, o escală în portul Giurgiu, pentru a se aproviziona cu combustibil. A urmat inevitabilul control vamal. La primele sondaje făcute pe remorcherele „Elisabeth“ și „Britannia“, precum și pe șlepul „Thermonde“ au fost descoperite diferite arme. Organele portuare, dînd dovadă de multă prudență, au raportat organelor superioare despre situația creată, cerînd instrucțiuni. Guvernul român, care fusese informat asupra rezultatelor controlului vamal, a luat hotărîrea ca vasele engleze să fie lăsate să plece. Era o hotărîre plină de riscuri, care ar fi putut contribui la reușita acțiunii întreprinse, dacă organele de spionaj fasciste, extrem de bănuitoare, nu ar fi organizat o strictă supraveghere a convoiului. „În timpul călătoriei lor în amonte pe Dunăre, aceste șleपुरi au fost ținute sub continuă observare de către o barcă cu motor a serviciului de spionaj (german — n.a.). Intervențiile ministrului plenipotențiar german pe lângă ministrul de externe, Gafencu, pentru a obține percheziționarea convoiului de șleपुरi de către autoritățile române, au rămas, la început, fără rezultat“. ¹ Dovezile de care aveau nevoie organele de spionaj germane pentru a cere guvernului român să se procedeze la un control riguros al vaselor engleze au fost furnizate de doi marinari greci de pe „Elisabeth“. În lucrarea citată, Horia Brestoiu consemnează că, aflînd despre armament și explozivi „doi marinari greci au fugit speriați de pe vas și au mers la consulul german din localitate, divul-

gînd că pe vasul „Thermonde“ sînt arme și explozivi. Consulul german i-a dus imediat pe cei doi marinari greci la legația din București, iar Fabricius, astfel informat, a cerut audiență, încă în aceeași noapte, la orele 23,00 la Tătărăscu“. ² Pus în fața acestui fapt, primul ministru a fost obligat să ordone percheziționarea amănunțită a vaselor engleze. Cum era de așteptat, percheziția a scos la iveală însemnate cantități de armament și explozivi, ceea ce a făcut ca acțiunea de blocare a Dunării să fie compromisă. Autoritățile române au fost nevoite să confişte încărcătura și să o depună la Arsenalul armatei. Dar eșecul suferit în această încercare nu a pus capăt luptei pentru petrolul românesc.

Misiunea verișoarei lui Himmler la București

În ajunul și în timpul celui de-al doilea război mondial în țara noastră au acționat numeroși emisari ai serviciilor de spionaj hitleriste. Potrivit declarației lui Eugen Cristescu, care a îndeplinit funcția de șef al S.S.I., din toamna anului 1940 până în august 1944, au „existat 11 servicii secrete de informații germane”¹, cei mai activi fiind „oficialii” Abwehrului și ai Legăției germane, precum și „neoficialii” Gestapoului (poliția secretă de stat) și ai S.D.-ului (Serviciul de siguranță al conducătorului S.S. al Reichului).

Până în toamna anului 1940, când la conducerea țării s-au instalat Antonescu și legionarii, emisarii spionajului nazist își desfășurau activitatea în mod clandestin. Cei mai mulți dintre spionii hitleriști își stabiliseră sediile în București și în principalele orașe din țară, îndeosebi în porturi și pe Valea Prahovei. Afacerile, comerțul, turismul, vizitele la rude, ziaristica — iată doar câteva din posibilitățile de infiltrare a agenților, utilizate de spionajul german în această perioadă. Serviciile secrete germane au acționat cu multă fantezie și au folosit din plin experiența cîștigată în alte țări.

Anul 1940 a reprezentat pentru spionajul nazist o perioadă de intensificare a activității menite să asigure pătrunderea capitalului german în economia noastră națională, pentru a atrage România în sfera de influență a puterilor Axei. În scopul îndeplinirii acestei „misiuni” teritoriul țării noastre a început să fie invadat de emi-

sarii serviciilor secrete ale Germaniei hitleriste. Potrivit aprecierilor, evident exagerate, ale serviciului secret englez, numărul spionilor naziști strecurați în România în această perioadă s-ar fi ridicat la circa 20 000. Considerăm că asemenea aprecieri nu au avut o bază reală, și înclinăm să credem ca fiind mult mai apropiată de adevăr cifra de 600 de agenți prezentată de S.S.I.

Printre numeroșii spioni naziști infiltrați în România s-a numărat și verișoara lui Himmler, Edith von Coler, o femeie destul de frumoasă, care a acționat în capitala țării noastre în ajunul celui de-al doilea război. Puse la cale adeseori în compania lui Alfred Sommer, acțiunile spioanei germane au precedat de fiecare dată zguduirile provocate de fasciști în Europa. Acest cuplu a putut fi văzut la München, la Berlin, la Praga și la Varșovia, procurând informațiile necesare forțelor agresoare.

Despre misiunea ce-i fusese încredințată aflăm anumite detalii chiar de la Edith von Coler care, în scrisoarea din 8 ianuarie 1940 — adresată ministrului Reichului, dr. Lammers — consemna următoarele: „noi care de un an luptăm pentru influența germană în România, am aflat cu bucurie că în Germania există acum mai mult interes pentru această țară“. Scrisoarea cuprindea și unele indicații cu privire la acțiunile ce urmau a fi întreprinse în România în scopul asigurării bazei de materii prime și alimente pentru Germania, dar în acest scop, preciza spioana, „este absolut necesar ca România să știe și să simtă că trebuie să-i mulțumească Germaniei că trăiește.“ În aceeași scrisoare se făceau unele aprecieri asupra activității desfășurate de Abwehr și Gestapo în România. Fiind bine documentată în problemele legate de viața politică și economică a țării noastre, spioana germană își îndemna stăpînii să acționeze cu hotărîre pentru a determina o schimbare a atitudinii României în favoarea Germaniei hitleriste. „Aici în România — scria Edith von Coler — nu trebuie pierdut timpul, căci problema este pentru noi ori de a pierde totul, ori de a cîștiga totul“. ² Și într-adevăr spionii naziști nu au stat cu brațele încrucișate: au făcut totul pentru ca Germania să ne poată subjuga țara.

Imediat după ce s-a instalat la hotelul Athénée Palace, Edith von Coler a început să-și desfășoare cu mult zel activitatea de spioană, ascunzându-se în spatele profesiei de „ziaristă“. Invocînd pretextul realizării unor reportaje pentru „Deutsche Allgemeine Zeitung“, verișoara lui Himmler avea posibilitatea să se infiltreze în cele mai diverse cercuri ale protipendadei bucureștene, pentru a culege informațiile de care avea nevoie. Bani pe care Gestapoul îi punea la dispoziție cu multă dărnicie îi permiteau să organizeze dejunuri și recepții la care „ziarista“ își alegea cu grijă invitații. Numai așa a reușit spioana germană să realizeze unul dintre principalele obiective pentru care fusese trimisă la București: a cîștigat-o de partea sa pe Elena Lupescu, iar prin aceasta a ajuns în anturajul regelui Carol al II-lea. „Ziaristei“ de la „Deutsche Allgemeine Zeitung“ i s-a oferit astfel o largă posibilitate de a realiza „reportaje“ ce purtau ștampila „secret“ fiind destinate serviciilor de spionaj germane.

Deși a acționat din ordinul Gestapoului, „cuplul Sommer — Coler folosea întreaga rețea a spionajului hitlerist din România, în care se găseau numeroși „veterani“ ai S.S.-ului, pe care campaniile făcute în Austria, în Cehoslovacia, în Polonia îi familiarizaseră cu îndatoririle lor de soldați în civil⁴³. Pentru a-și aduce la îndeplinire misiunea ce-i fusese încredințată, Edith von Coler a încercat și, în general, a reușit să-și subordoneze toate serviciile secrete germane care acționau în România. Ea recunoștea existența unor fricțiuni între „organizațiile mici (de spionaj germane) care activează în paralel (și împotriva celorlalte), în loc să mărșăluiască unite⁴⁴ și a depus eforturi susținute pentru a realiza unitatea de acțiune a acestora. În același timp, Edith von Coler a primit și misiunea de a supraveghea îndeaproape activitatea Legației germane de la București — încă o dovadă a rolului deosebit ce-i fusese rezervat de cercurile conducătoare din Berlin.

O activitate neobosită a desfășurat spioana germană după ce, la sfîrșitul lunii august 1940, la Viena, Ribbentrop și Ciano ajunseseră la o înțelegere în ceea ce privește sfîrtecarea teritoriului nostru național. Ea s-a zbatut din

răspuțeri pentru aplicarea imediată și întocmai a Dictatului de la Viena, prin care se netezea calea penetrației fascismului german în România. În acest scop, Edith von Coler a trebuit să-l determine mai întâi pe Horia Sima și pe ciracii săi să amâne puciul ce fusese fixat pentru ziua de 1 septembrie, a fost apoi nevoită să alerge în acele zile la regele Carol al II-lea pentru a-l convinge să accepte arbitrariul fasciștilor germani și italieni. Strădaniile sale și ale celorlalți colaboratori apropiați nu au fost zadarnice : în curînd conducerea țării a încăput pe mîinile lui Antonescu și ale legionarilor, iar la 12 octombrie 1940 primele trupe fasciste pătrundeau în România avînd statut de misiune militară germană. Odată cu sosirea acestor trupe misiunea verișoarei lui Himmler la București a luat sfîrșit. După München, Praga și Varșovia, spioana hitle-ristă înregistra încă un succes.

Rețeaua lui Rică Georgescu cade în fașă

La 10 februarie 1941 Marea Britanie a rupt relațiile diplomatice cu România, extinzându-și blocada economică și asupra țării noastre. Aceasta nu însemna însă că englezii renunțaseră la propriile lor interese în România, că odată cu retragerea diplomaților s-ar fi retras și agentii serviciului secret. Dealtfel, încă în toamna anului 1940, intuind direcția în care evolua situația din România, englezii au luat unele măsuri pentru a-și asigura permanența în ceea ce privește culegerea informațiilor în cazul când ar fi fost obligați să părăsească teritoriul patriei noastre. Organele contrainformative române au sesizat în această perioadă o intensificare a colaborării între englezi și americani pe tărîm informativ. Astfel, un raport din 17 noiembrie 1940 consemna că „se constată în ultimul timp intensificarea colaborării între Legațiile americană și engleză, în domeniul politic, economic etc. în cadrul organizației de informațiuni și sabotaje engleze în România, creată de reprezentanții diplomați englezi.”¹ La 2 decembrie S.S.I. menționa într-o altă notă că „în cercurile engleze din capitală s-a afirmat că în curînd va sosi în țară administratorul delegat al firmei «Goelland» cu sediul în str. Al. Lahovary 14, una din principalele susținătoare ale sabotajului englez, în special împotriva Germaniei, cu misiunea de a reorganiza societatea după un sistem care va consta în camuflarea firmei prin alte întreprinderi similare de diferite naționalități, astfel ca să

poată continua activitatea chiar în cazul cînd s-ar declanșa un conflict armat româno-englez“². Și alte firme engleze au procedat la „lichidarea“ conturilor și la transferarea lor pe numele unor firme neutre. Oamenii de afaceri luau toate măsurile pentru a-și proteja capitalurile. Dar nici agenții serviciilor secrete nu stăteau degeaba. Legația Angliei „a început să organizeze un schimb regulat de informații cu reprezentanțele diplomatice turcă, egipteană, elenă, iraniană“³, colaborînd în special cu Legația americană din București. După cum au constatat organele contrainformative române, englezii primiseră de la americani „9 pașapoarte în alb pentru informatori“⁴. La 11 ianuarie 1941 „la Legația Angliei s-a prevăzut organizarea unei acțiuni de sabotaj economic în România și s-au luat măsuri pentru înființarea a noi grupe informative, în domeniul politic și al industriei petroliere. Legația americană a hotărît să subvenționeze, sub formă de credite comerciale, activitatea informativă a supușilor englezi din țară“⁵. După plecarea din România agenții englezi și-au stabilit cartierul general la Istanbul. Dat fiind că Turcia și-a menținut neutralitatea pe toată perioada războiului, bătrînul oraș de pe malul Bosforului a devenit locul în care spionajul anglo-american se confrunta cu cel nazist.

Dar să vedem ce se întîmpla într-una din zilele primăverii anului 1941 la restaurantul „Taxîm“. Războiul era încă departe și poate de aceea la mesele localului nu mai existau locuri libere. Peste tot auzeai vorbindu-se românește, poate mai mult decît în oricare altă parte a acestui oraș. Unul din subiectele discuției îl constituia succesul obținut de Maria Tănase în fața spectatorilor din Istanbul, ca urmare a interpretării cîntecului preferat al turcilor — „Sahané gözleri“ — în limba vorbită pe malurile Bosforului.

La o altă masă, ceva mai retrasă, se discuta în șoaptă în limbile engleză și română. La discuție participau cîțiva ofițeri englezi și doi civili. Proprietarul localului, originar din România, își servea clientela cu multă afecțiune. Mișu Iorgulescu — căci așa îl chema pe proprietar — se întreținea cu artiștii români care îl onorau cu prezența lor, dar și cu ceilalți, cu ofițerii englezi și cu comesenii lor. La aceeași masă retrasă puteau fi văzuți adeseori fra-

ții Gibson, Chastelaine, Yvor Porter, Metzianu. Înspre vară localul a început să fie frecventat de indivizi care aruncau priviri discrete în direcția mesei ocupate de ofițerii englezi. Circula zvonul că pe urmele acestora fuseseră trimiși agenți nazisti. Dar Mișu Iorgulescu nu avea cum să-i cunoască pe toți : prea multă lume se perinda prin localul său.

Într-una din seri Mișu Iorgulescu s-a întreținut mult timp cu clienții care își ocupaseră locurile în jurul aceleiași mese retrase : se discutau în șoaptă amănuntele călătoriei de „afaceri“ pe care proprietarul restaurantului urma să o întreprindă peste câteva zile. Se părea că nimeni, în afara celor prezenți la masă, nu aflase taina celor discutate. Dar nu era decît o simplă părere, pentru că a doua zi reprezentanții Abwehrului de la București au fost informați de către agenții spionajului german din Istanbul că proprietarul restaurantului „Taxim“ urma să sosească în capitala României, avînd asupra sa suma de 20 000 lire sterline destinate agenților serviciului de spionaj britanic ce acționa pe teritoriul țării noastre, cărora trebuia să le transmită, totodată, noi instrucțiuni.

La aeroportul Băneasa, Mișu Iorgulescu a fost întîmpinat de o echipă din secția juridică a Serviciului special de informații. Dar noul sosit nu avea asupra sa nici lire sterline, nici vreo altă probă materială care ar fi putut să-l compromită. Totuși, Mișu Iorgulescu pălăvrăgea prea multe : el a început să povestească despre clienții săi de la „Taxim“, despre prietenii și cunoștii pe care îi avea în România... Avînd multă experiență, anchetatorii secției juridice a Serviciului special de informații au condus discuțiile astfel, încît au prins firele încilcite ale unei vaste rețele de spionaj ai cărei membri se îndeletniceau cu culegerea de informații în favoarea Angliei.

Mai întîi a fost arestat inginerul Ioan Popovici, care nu a rezistat prea mult în fața anchetatorilor și a mărturisit totul. Primul pas fusese făcut. Pe timpul anchetei Popovici a vorbit despre legăturile sale cu agenții britanici, dar nu s-a oprit aici, ci și-a divulgat compatrioții care fuseseră angrenați în munca informativă. Numai astfel a putut să cadă o rețea compusă din 17 agenți, curieri, informatori, printre care se afla și inginerul Valeriu Rică

Georgescu, principalul organizator și conducător al rețelei.

Înainte de război inginerul Popovici lucrase mult timp la societatea petrolieră „Unirea“, sub directa conducere a lui Maurice Chastelaine care îl cunoștea foarte bine: îi cunoștea convingerile politice antinaziste, calitățile profesionale și morale, îi cunoștea familia și prietenii. De aceea nu întâmplător englezul a apelat la Popovici, propunându-i să se ocupe de organizarea culegerii informațiilor în favoarea Angliei.

Inginerul Rică Georgescu, director al societății „Româno-Americană“ întreținea, de asemenea, strânse legături cu agenții englezi care, înainte de a-l contacta, l-au studiat cu foarte mare atenție.

Potrivit indicațiilor primite, Rică Georgescu și Ioan Popovici au constituit una dintre cele mai întinse rețele de spionaj britanic din România. Pentru buna desfășurare a activității de culegere a informațiilor necesare, serviciile de spionaj britanic au pus la dispoziție acestui grup suma de 80 000 000 lei.

Ca urmare a precipitării evenimentelor din țara noastră, Maurice de Chastelaine a fost nevoit să se retragă la Istanbul odată cu rezidenții englezi, unde a devenit șeful secției române a Intelligence Service-ului. Adeseori el obținea știri despre România frecventînd restaurantul „Taxim“, dar informațiile cele mai importante îi parveneau din București pe calea undelor. Grupul pe care îl înființase în România avea sarcina de a ține la curent spionajul britanic „cu tot ce se petrece în zona petroliferă și, mai apoi, și cu diferite informațiuni asupra evenimentelor ce vor avea loc în România“.⁶

Odată cu precipitarea evenimentelor din vara anului 1941, grupul Ion Popovici-Rică Georgescu a devenit din ce în ce mai activ. Postul de emisie al acestui grup a reușit să transmită un număr de 42 de mesaje, care au fost preluate de cei de la Istanbul. Mesajele cuprindeau informații cu privire la trupele germane staționate în România, la situația din zona petroliferă, la situația politică din țară etc.⁷ După dezlănțuirea, la 22 iunie 1941, a ata-

cului împotriva Uniunii Sovietice, la aceste informații se adăugau cele cu privire la mișcările de trupe pe teritoriul țării noastre, la situația de pe front și la aprovizionarea unităților cu combustibil, alimente, muniție și armament; la situația transporturilor maritime, fluviale și feroviare.

În vara anului 1941 rețeaua creată de Ioan Popovici și Rică Georgescu funcționa cu mult succes, transmițând cu regularitate informațiile culese. Dar în activitatea rețelei au existat și unele defecțiuni, au fost comise greșeli care i-au aruncat în cele din urmă pe principalii conducători în brațele adversarului.

Anchetarea grupului Ioan Popovici-Rică Georgescu a revenit secției juridice a S.S.I., care a lucrat cu mult zel pentru a fi pe placul lui Antonescu și a stăpînilor săi de la Berlin. Probele obținute de anchetatori erau zdrobitoare. La început se părea că cei 17 agenți ai grupului vor fi condamnați la moarte, deoarece desfășuraseră acțiuni de spionaj în timp de război. Dar lucrurile s-au petrecut altfel, cu toate că Abwehrul a exercitat în permanență presiuni pentru a determina autoritățile române să pronunțe cit mai grabnic sentința capitală. Dealtfel, pe tot timpul războiului Abwehrul a cerut cu insistență ca acest grup să fie predat autorităților germane pentru a fi reanchetat la Berlin. S.S.I. a rezistat tuturor acestor presiuni, solicitînd, la rîndul său, ca Abwehrul să-i pună la dispoziție eventualele informații suplimentare, respectîndu-se astfel convenția încheiată în acest sens, cu atît mai mult cu cît membrii grupului erau în exclusivitate cetățeni români care își desfășuraseră activitatea numai pe teritoriul țării noastre. Referindu-se la aceste evenimente, Eugen Cristescu consemna următoarele : „Nu voiam să creăm un precedent periculos, care se putea repeta mai ales că germanii au cerut mai tîrziu și alți deținuți din România.“⁸

În strînsă colaborare cu serviciul de spionaj britanic au acționat în această perioadă și agenții francezi. După ce Franța a fost cîntărită de trupele germane fasciste, pe teritoriul acestei țări a luat ființă mișcarea de rezistență împotriva agresorului și guvernului trădător de la Vichy. Un „Comitet de rezistență francez“ a fost organizat și în

România. Acest comitet, din care făceau parte cetățenii francezi aflați în țara noastră, a desfășurat o intensă activitate antifascistă pentru subminarea mașinii de război germane. Informațiile culese de rezidenții francezi erau canalizate, de asemenea, spre Istanbul.

Un alt grup care a desfășurat o susținută propagandă împotriva Germaniei fasciste a fost cel de la Legația Franței de la București. Diplomații francezi erau împărțiți în două tabere : de o parte se aflau partizanii guvernului de la Vichy, iar de cealaltă, partizanii generalului De Gaulle. Ultimii au organizat un serviciu de propagandă și informații și au răspândit în Capitală manifeste în care se subliniau importanța și rolul acțiunilor întreprinse, hotărîrea francezilor de a lupta pentru eliberarea patriei lor copleșite de trupele germane fasciste. Notele informative ale S.S.I. din toamna anului 1941 consemnau printre altele că Legația Franței de la București culegea informații cu privire la starea de spirit a trupelor germane, la balanța comercială, la transporturile care luau drumul Germaniei, la bugetul de război etc. În nota informativă nr. 435 din 16 noiembrie 1941 se arăta că „legația Franței face o anchetă pentru a stabili dacă România mai este cu putință să se reîntoarcă la regimul partidelor și dacă se mai poate prelungi, și cît anume, guvernarea actuală, fără constituție și fără organism politic este să canalizeze preocupările politice ale maselor“.

Activitatea antifascistă desfășurată de francezii aflați în țara noastră s-a bucurat de sprijinul permanent al serviciului secret al S.U.A., precum și al membrilor Legației americane de la București, înainte de ruperea relațiilor diplomatice dintre România și S.U.A. Astfel, la 12 septembrie 1941 organele informative române au reușit să afle că „Legația Statelor Unite a primit instrucțiuni de la Washington să elibereze pașapoarte americane «de protecție» tuturor supușilor francezi din România, partizani ai generalului De Gaulle, cărora eventual guvernul de la Vichy le va retrage cetățenia franceză“.

Legația americană de la București, s-a ocupat și ea însăși de culegerea informațiilor cu privire la mișcă-

rile de trupe germane, la situația politică și militară, la sistemul de apărare antiaeriană, la aviație, insistînd în-deosebi asupra zonei petroliere de pe Valea Prahovei.

Din cele prezentate mai sus rezultă că și după ruperea relațiilor diplomatice dintre România și S.U.A. aliații au continuat să primească datele ce-i interesau cu privire la țara noastră, cît și la trupele hitleriste de ocupație, apelînd la serviciile de informații grecești, iraniene, elvețiene și turce.

„Furia mării”

După ce a subordonat din punct de vedere economic și politic România, Ungaria și alte țări din Europa, Germania nazistă, a cărei forță militară crescuse considerabil, a dezlănțuit, împreună cu sateliții săi, la 22 iunie 1941, războiul cotropitor împotriva Uniunii Sovietice. În războiul antisovietic a fost împinsă și România, scopurile pe care le urmărea Reichul hitlerist fiind total străine poporului român.

La 6 decembrie a aceluiasi an Anglia a declarat oficial război României, ceea ce a atras după sine declarații similare din partea unor țări ale coaliției antihitleriste, legate îndeosebi de Anglia (Canada, Noua Zeelandă, Australia, Uniunea Sud-Africană). Așadar, România se afla în stare de beligeranță cu numeroase state, fără ca ea însăși să fi făcut oficial vreo declarație de război.

Și totuși a existat o declarație de război !

La 7 decembrie 1941 Japonia a dezlănțuit prin surprindere un atac asupra flotei americane de la Pearl-Harbour, ceea ce a determinat intrarea S.U.A. în război. La 11 decembrie, Germania, legată de Japonia printr-un tratat, declara, la rîndul său, război Statelor Unite ale Americii, iar Italia i-a urmat exemplul în aceeași zi.

Care erau relațiile dintre România și S.U.A. în aceste zile în care conflagrația mondială cuprindea noi continente ?

În arhivele noastre s-a păstrat o notă a S.S.I. din 16 decembrie 1941, în care a fost consemnată în detaliu

ultima întrevvedere (la 12 decembrie) dintre Antonescu și Benton, primul secretar al Legației S.U.A. la București. Benton — se preciza în această notă — a solicitat o audiență la Antonescu și a fost primit imediat, pentru „a se informa asupra poziției României în noua situație internațională”.¹ Întrevederea a fost extrem de cordială, iar Benton a „primit asigurări că relațiile dintre România și Statele Unite vor rămâne neschimbate”.² Diplomatul american a rămas, de asemenea, cu impresia că „Antonescu personal are admirație pentru Statele Unite, pentru viața americană...” Pe timpul întrevederii s-a discutat și problema definirii agresorului în conflictul americano-japonez. În această problemă Antonescu a fost categoric, considerind că „Japonia a făcut un act de agresiune împotriva Statelor Unite”.³ În încheierea discuțiilor Benton s-a declarat satisfăcut de atitudinea mareșalului, afirmind că „Statele Unite doresc de asemenea să păstreze raporturi cu România.”⁴ Dar în timp ce se deplasa spre sediul Legației S.U.A., în calea diplomatului american a apărut Mercedesul Legației germane care îl transporta spre clădirea în care avusese loc întrevederea cu Antonescu pe von Killinger, ministrul lui Hitler la București. Spre aceeași clădire se îndrepta și Bova-Scoppa, reprezentantul Italiei fasciste la București.

O întâlnire întâmplătoare ?

Peste o oră la Legația americană de la București se prezenta un curier de la Ministerul Afacerilor Străine „care aducea declarația de război a României adresată S.U.A.”⁵. De fapt, aceasta a fost singura declarație de război a lui Antonescu.

Abia după o jumătate de an, la 5 iunie 1942, a reacționat și guvernul american, răspunzând declarației de război a lui Antonescu. Șase zile mai târziu, 13 avioane americane de tip B-24, decolând din Africa de Nord, au aruncat în miez de noapte primele bombe pe Valea Prahovei. Atacul aerian de la 11 iunie 1942 nu a avut o însemnătate practică : bombele au fost lansate de la o înălțime de peste 4 000 m și nu și-au atins ținta.

În vara anului 1943 americanii au desfășurat una dintre cele mai mari lupte aeriene din timpul celui de-al doilea război mondial, la care a participat un număr de

175 avioane de bombardament. Flota aeriană a S.U.A. primise misiunea să distrugă rafinăriile de pe Valea Prahovei. Această operațiune a primit denumirea de „Tidal Wave“ (Furia mării).

Cu aducerea la îndeplinire a planului de distrugere a rafinăriilor a fost însărcinată Flota a 9-a aeriană a S.U.A., care era dislocată în Nordul Africii, la Benghazi (Libia). Americanii luaseră hotărîrea să execute, pentru prima dată în cel de-al doilea război mondial, un bombardament de la înălțimi foarte mici, ceea ce ar fi contribuit la creșterea preciziei și la realizarea surprinderii. Misiunea principală o constituia distrugerea rafinăriilor de petrol de la Ploiești și de la Cîmpina. Pentru asigurarea îndeplinirii acestei misiuni, în nordul Africii, la Benghazi, a fost realizată macheta orașelor Ploiești și Cîmpina, cu toate rafinăriile și marile rezervoare de benzină. După ce au efectuat numeroase bombardamente asupra acestor „orașe“, ultimul avînd loc în ziua de 31 iulie 1943, avioanele de bombardament B-24, în număr de 175, au decolat de pe aerodromul militar de la Benghazi și au ajuns în curînd deasupra zonei petrolifere de pe Valea Prahovei.

Rezultatele bombardamentului nu au fost cele scontate. Este adevărat că au fost lovite rafinăriile „Astra Română“, „Steaua Română“, „Creditul Minier“, „Concordia“, „Columbia“, dar și pierderile americane au fost deosebit de mari. Artileria antiaeriană de pe valea Prahovei a doborît 45 de avioane, iar altele, fiind avariate, au fost forțate să aterizeze înainte de a ajunge la bază. Au fost făcuți prizonieri 108 piloți americani.

Acțiunea „Furia mării“ reprezintă un episod al luptei pentru petrolul românesc, luptă care a început cu mulți ani în urmă, mai înainte ca mașina de război germană să fi strivit sub propria-i greutate trupul bătrînei Europe.

Cei trei „prizonieri” de la jandarmerie

În primăvara și vara anului 1944 goniometrele mașinilor germane care patrulau pe străzile Bucureștiului se „dereglaseră”. Ele indicau cu încăpăținare că în clădirea Inspectoratului general al jandarmeriei se afla un aparat T.F.F. clandestin ce transmitea la anumite ore în direcția sud-est, spre Cairo. Dar agenții germani excludeau din capul locului posibilitatea instalării unui asemenea aparat chiar în clădirea jandarmeriei. Pur și simplu, nu le venea să creadă că cineva ar fi putut transmite de acolo : logica le spunea acest lucru.

Ceea ce pentru agenții germani părea imposibil era, de fapt, o realitate : de la ultimul etaj al clădirii Inspectoratului general al jandarmeriei se transmiteau mesaje în direcția capitalei Egiptului.

Cum, totuși, era posibil acest lucru și cui îi erau adreseate mesajele ?

Povestea a început la sfârșitul lunii decembrie 1943 în apropiere de Alexandria, județul Teleorman. Pe timpul nopții un avion, ce fusese semnalat de stațiile radar, s-a rotit de câteva ori nu departe de oraș, după care a dispărut fără urmă. Coborînd din înaltul cerului, trei parașutiști, ofițeri superiori din armata engleză, au luat contact cu pămîntul în apropierea unei păduri. Știau că cel care îi va aștepta pe șosea, la marginea pădurii, va răspunde la numele de „Silviu”. Imediat după aterizare cei trei ofițeri au pornit să-l caute pe „Silviu”, să găsească cele trei mașini cu care urmau să fie transportați

la București. Era întuneric beznă, iar deasupra cîmpiei plutea ceața densă care îngreua și mai mult orientarea. După ore de căutări zadarnice, ei s-au îndreptat, odată cu apariția zorilor, spre satul ce se găsea în apropiere, dar nu înainte de a ascunde în desișul pădurii parașutele și baloturile cu materiale. Au ajuns mai întii în comuna Plosca, unde o femeie le-a arătat drumul spre Alexandria, pînă la care aveau de străbătut circa 8 km. De-abia acum își dau ei seama de ce nu l-au găsit pe „Silviu“ și de ce trebuiau să meargă pe jos pînă la București.

Suspectîndu-i pe străini, femeia din Plosca, a trimis un copil pentru a informa autoritățile locale. Cîțiva jandarmi i-au ajuns din urmă și i-au invitat să-i urmeze la post. Cei trei parașutiști nu s-au opus. Șeful de post — un plutonier major zelos din fire — a început ancheta, stabilind că în fața sa se aflau locotenent-colonelul Maurice de Chastelaine, căpitanul Metzianu și căpitanul Porter, ofițeri ai armatei engleze, care au declarat că „sînt prieteni ai României, ca dovadă că toți au trăit în țara noastră și cunosc bine limba română și că au venit să angajeze niște discuții politice cu guvernul român“¹. După ce au fost ridicate parașutele și celelalte materiale ascunse în pădure, șeful de post i-a predat pe prizonieri Legiunii de jandarmi din Turnu-Măgurele; apoi a fost anunțat Inspectoratul general al jandarmeriei din București, care a dat ordin să-i fie trimisă imediat importanta captură de la Plosca. Englezii aduseseră cu ei un aparat de emisie-recepție, opt cuarțuri pentru indicative și lungimi de undă, iar în căptușeala vestonului și în bazonul dublu al pantalonilor fuseseră ascunse trei cifruri scrise pe un petic de mătase. În plus, fiecare dintre ei avea cîte 2 000 de dolari și cîte 100 000 lei, sume mai mult decît suficiente pentru a le ajunge o perioadă îndelungată.

Cu toate că transportul de la Turnu-Măgurele la București s-a desfășurat în cea mai mare taină, atrăgîndu-li-se totodată atenția celor care luaseră contact cu englezii să păstreze discreție, totuși, în Capitală s-a răspîndit zvonul că sosise o echipă de parașutiști englezi pentru a încheia pace cu România. Colportorii de zvonuri cunoșteau pînă și condițiile de pace, precum și alte detalii. În realitate, în afara cifrului, englezii nu aveau asupra lor nici un alt

document scris. Evident, toate aceste zvonuri au ajuns și la urechile celor din serviciul secret german. A fost înștiințat Abwehrul, care — și de data aceasta — a încercat să se amestece în treburile organelor române de anchetă, dar fără nici un rezultat, întrucît Inspectoratul general al jandarmeriei nu a cedat presiunilor. Așadar, prizonierii au rămas în continuare în localul Inspectoratului, ocupînd un apartament confortabil compus din trei camere, hol și baie.

Unul dintre agenții Abwehrului, un căpitan de la secția de contrainformații, a participat la anchetă. Locotenentul-colonel Chastelaine, un om destul de abil, a știut să ofere ofițerului de la Abwehr informații suficiente — dar lipsite de importanță — pentru ca acesta să rămînă mulțumit. Două dintre cele trei cifruri au fost trimise la Berlin pentru a fi studiate de specialiști. Cît privește cel de-al treilea cifru organele române nu au considerat că era necesar să-i informeze pe nemți.

Conform aprobării eşaloanelor superioare, ei serveau masa de la un restaurant din apropiere și primeau zilnic cîte două zlore și cărți.

Studiind cu atenție depozițiile celor anchetați, Eugen Cristescu a ajuns la concluzia că cei trei ofițeri englezi fuseseră trimiși în România pentru a culege informații și a organiza o lovitură de stat cu sprijinul național-tărăniștilor și al altor organizații politice, precum și al unor foști militari afectați de faptul că fuseseră scoși din armată. S-a constatat, de asemenea, că organizarea acestei acțiuni se făcuse cu știrea lui Iuliu Maniu, fiind folosit aparatul de emisie-recepție la care lucra Turcan.³ Dealtfel, la sfîrșitul lunii februarie 1944, Iuliu Maniu a avut o întrevedere cu locotenent-colonelul Chastelaine, în pădurea Andronache, situată în apropierea Capitalei. Întîlnirea a avut loc „în fundul pădurii, fără ca operațiunea să fie văzută de cineva” și a durat circa trei ore.

Ce l-a determinat însă pe Iuliu Maniu să-și asume riscul de a intra în legătură cu unul dintre reprezentanții Aliaților ?

După cum se știe, în primăvara și vara anului 1944, cînd trupele hitleriste primeau lovituri din ce în ce mai

grele, Germania și guvernul lui Antonescu se pregăteau a pune stavilă înaintării armatelor sovietice. Răsturnarea regimului fascist din România și întoarcerea armelor împotriva trupelor hitleriste deveniseră o necesitate istorică. Partidul Comunist Român s-a ridicat de la început cu hotărîre împotriva războiului antisovietic, pronunțîndu-se ferm pentru ieșirea din acest război și alăturarea României la coaliția antifascistă; partidul a intensificat acțiunea de întărire a unității clasei muncitoare, colaborarea cu alte forțe care se pronunțau împotriva fascismului, a consolidat legăturile cu forțele militare, a stabilit contacte cu palatul regal. Masele largi ale poporului român și cercuri importante ale burgheziei și moșierimii cereau tot mai insistent ieșirea din războiul antisovietic și trecerea de partea coaliției sovieto-anglo-americane. Dar anumite cercuri grupate în jurul lui Iuliu Maniu, Ion Mihalache, Dinu Brătianu etc., continuau să sprijine parțial regimul antonescian, cerîndu-i să realizeze un armistițiu cu coaliția antifascistă. Pentru a duce în această problemă tratative cu aliații, la începutul anului 1944 au fost trimiși la Cairo și la Ankara, ca mesageri din partea cercurilor conducătoare din România, Barbu Știrbey și Constantin Vișoianu.

În același scop, după căderea lui Turcan, legătura radio cu Cairo a fost menținută cu ajutorul aparatului de emisie-recepție adus de Chastelaine, care fusese instalat într-o încăpere de la ultimul etaj al clădirii Inspectoratului general al jandarmeriei. Pentru a evita detectarea acestui post de emisie-recepție de către aparatele de ascultare germane, mesajele erau transmise alternativ pe două lungimi de undă, folosindu-se indicative diferite.

Dar legătura cu Ankara și Cairo nu a constituit singura cale folosită de anumite cercuri din România pentru a ieși din impas. Încă în vara anului 1943, cu prilejul unei vizite făcute la Roma, Mihai Antonescu a ridicat în fața lui Mussolini și a secretarului de stat Bastiani problema găsirii unei soluții pentru ieșirea din situația dezastruoasă. Mussolini nu a acordat prea mare atenție celor discutate cu ministrul de externe al guvernului antonescian, dar nici nu a avut prea mult timp să mediteze, întrucît, după

cum se știe, în luna iulie 1943 guvernul fascist italian a fost înlăturat.

Toate încercările lui Mihai Antonescu și ale altor reprezentanți ai vieții politice românești de a găsi o cale pentru a ieși din război, toate demersurile pe linie diplomatică întreprinse în diferite țări neutre în scopul tatonării atitudinii Aliatilor în această problemă nu au fost încununate de succes, în primul rînd, din cauza lipsei de hotărîre a cercurilor conducătoare din țara noastră, a lipsei de realism a soluțiilor preconizate pentru desprinderea de la remorca Axei. Antonescu urmărea ca România să iasă din război cu sprijinul Angliei și al Statelor Unite, mizînd în acest sens pe o debarcare a trupelor anglo-americeane pe litoralul Mării Negre, dar, în general, propunerile românești au fost primite cu foarte puțin interes. De mai mult succes s-au bucurat, începînd din primăvara anului 1944, tratativele duse la Stockholm de ambasadorul român Frederic Nanu cu diplomații sovietici. Încă din luna ianuarie acesta a intrat în contact cu membrii ambasadei sovietice din capitala Suediei, dar tratativele s-au desfășurat cu multe întreruperi, datorită poziției lui Mihai Antonescu, care nu miza decît pe soluția ieșirii României din război cu sprijin englez și american.

Am trecut succint în revistă doar cîteva din căutările întreprinse pe diferite planuri pentru ieșirea din situația dezastruoasă ce se contura cu atît mai evident, cu cît se apropia sfîrșitul războiului. Pe această linie se înscriseră și tratamentul deosebit de atent de care s-au bucurat cei trei ofițeri englezi parașutați nu departe de Alexandria, la sfîrșitul anului 1943. Timp de peste opt luni aceștia au fost ținuți în clădirea Inspectoratului general al jandarmeriei, fără a fi trimiși în judecată.

În zorii zilei de 24 august 1944 de pe aeroportul de la Boteni decola un avion Lockheed-10, cu destinația Ankara, avînd la bord doi pasageri de seamă: colonelul român Ștefan Niculescu și locotenent-colonelul englez Maurice de Chastelaine. Cu puțin timp înainte, ultimul

părăsise cabinetul generalului Sănătescu, primul ministru al României, al unei Români care, doar cu 12 ore în urmă rupsesse alianța cu puterile Axei, trecînd cu toate forțele la înfăptuirea insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste. Cei doi ofițeri primiseră de la primul ministru misiunea de a duce un mesaj adresat Națiunilor Unite. Într-un anumit fel, aceasta era misiunea pentru care Maurice de Chastelaine fusese parașutat în apropiere de Alexandria, la sfîrșitul lunii decembrie 1943.

Misiunea șefului serviciului secret

În ziua de 5 septembrie 1940 grupările fasciste și pro-fasciste din România, avînd ajutorul financiar și politic al cercurilor hitleriste și al vîrfurilor reacțiunii interne, l-au silit pe regele Carol al II-lea să-l aducă la cîrma țării pe generalul Ion Antonescu. Chiar în ziua următoare a fost instaurată dictatura militaro-fascistă, iar după alte zece zile a fost constituit un guvern fascist, ai cărui membri fuseseră recrutați în bună parte din rîndurile legionarilor.

Dictatura militaro-fascistă a lichidat ultimele resturi ale libertăților și drepturilor democratice, deschizînd astfel calea aservirii țării noastre de către Germania hitleristă.

Printre măsurile imediate pe care Antonescu le-a luat în scopul consolidării dictaturii personale a fost și aceea a reorganizării Serviciului secret. După arestarea lui Moruzov, acest serviciu a fost subordonat direct Președinției Consiliului de Miniștri, iar la conducerea lui a fost numit colonelul de stat major Nicolaid. Tot din această perioadă datează oficializarea legăturilor dintre Serviciul secret român și Abwehr. Dar după cîteva săptămîni, convingîndu-se că Nicolaid, care întrunea calitățile unui bun ofițer, nu avea experiență în munca de informații, l-a înlocuit cu Eugen Cristescu.

Numirea lui Eugen Cristescu în fruntea acestui serviciu era legată de lupta pentru putere între Antonescu și legionari, de conflictul dintre conducătorii celor două ta-

bere, care s-a accentuat după evenimentele singeroase din luna noiembrie 1940. Încă pe timpul când lucra la Siguranța generală, Eugen Cristescu s-a „ocupat” de legionari, iar Antonescu cunoștea foarte bine sentimentele pe care conducătorii Gărzii de Fier le nutreau față de persoana viitorului șef al Serviciului special de informații.

Dindu-și seama de misiunea importantă care îi fusese încredințată, Eugen Cristescu a pus în mișcare, de la bun început, toate resorturile și mecanismele Serviciului special de informații în scopul apărării și consolidării puterii lui Antonescu. Potrivit afirmațiilor șefului Serviciului special de informații, Garda de fier reprezenta „o vastă conspirație ce tindea la acapărarea completă a puterii și instituirea statului totalitar legionar.” De aceea cele mai multe informații culese de oamenii lui Eugen Cristescu se refereau la pregătirile febrile pe care le făceau conducătorii legionari, pentru a acapara cu sprijin german, mai ales cu ajutorul Gestapoului, posturile-cheie din poliție și din siguranță, pentru a-l înlătura, în cele din urmă, pe general. Cu toate că i-a urmărit îndeaproape pe legionari, Eugen Cristescu nu a fost întotdeauna informat asupra intențiilor lor, din care cauză nu a putut lua măsuri de zădărniciere a unor acțiuni puse la cale de cămășile verzi. Astfel, S.S.I. nu a putut afla din timp despre pregătirile pe care bandele de legionari le făceau pentru a-și pune în aplicare planul privind asasinatele din luna noiembrie 1940. Abia mai târziu, după înăbușirea rebeliunii, au fost adunate numeroase dovezi ce au făcut subiectul „cărții albe” editate de Antonescu cu privire la asasinatele de la Jilava, Strejnicul și Snagov. ¹

La sfârșitul lunii decembrie 1940 S.S.I. a intrat în posesia unor informații, potrivit cărora legionarii se pregăteau pentru „răfuiala cea mare”. Prin această acțiune, ce urma să se desfășoare în noaptea de revelion, legionarii intenționau să-și suprimе adversarii — oameni politici cu vederi democratice care, într-un fel sau altul, se ridicaseră împotriva lor. Informațiile cu privire la răfuiala pusă la cale de legionari au fost confirmate de colonelul Rodler, șeful Abwehrului în România, care avea tot interesul ca în țară să domnească liniște. Cu toate că, datorită măsurilor luate, legionarii nu și-au putut pune în aplicare

planul în noaptea de revelion, ei au reușit să dezlanțue rebeliunea după trei săptămîni.

Zilele care au urmat victoriei repurtate de Antonescu împotriva lui Horia Sima au ridicat în fața lui Eugen Cristescu și a serviciului său noi sarcini. Printre acestea un loc de seamă l-a ocupat intensificarea colaborării cu germanii, îndeosebi cu Abwehrul. După ce a fost oficializată, această colaborare s-a desfășurat cu consecvență pînă în luna august 1944. S.S.I. a fost organizat după modelul Abwehrului, iar pentru menținerea legăturii între cele două servicii a fost înființat un birou special. În luna ianuarie 1941 maiorul Stranski, ofițerul de legătură dintre Abwehr și S.S.I., a pus la dispoziție lui Eugen Cristescu — prin locotenent-colonelul Ionescu-Micandru — o schemă de organizare tip cu recomandarea de a fi pusă în practică. După reorganizarea S.S.I., în cadrul acestuia a luat ființă o secție „G”, condusă de Ionescu-Micandru, care asigura legătura cu germanii prin maiorul Stranski.

Colaborarea cu germanii consta în schimburi de informații care interesau ambele părți, în acțiuni comune pentru descoperirea stațiilor de radiotelegrafie clandestine din țară etc.

Tot în această perioadă Serviciul special de informații a urmărit îndeaproape activitatea regelui Mihai și a persoanelor din anturajul său, a unor ofițeri care fuseseră înlăturați de Antonescu. În același timp era urmărită activitatea desfășurată de fruntașii politici din opoziție.

Un obiectiv important ce revenea Serviciului special de informații îl constituia procurarea de informații care să slujească războiul purtat de mareșalul Antonescu în alianță cu Germania hitleristă. În acest sens au fost obținute informații cu privire la atitudinea Bulgariei față de Axă, la dispozitivul armatei grecești, la efectivele britanice din Grecia, la atitudinea de expectativă a Turciei.²

Dîndu-și tot mai mult seama că puterile Axei, printre care se număra și România, vor pierde războiul, Eugen Cristescu s-a străduit să intre în legătură cu serviciile secrete ale unor state ce făceau parte din coaliția anti-hitleristă. Printre altele, șeful S.S.I. a folosit prilejul oferit de capturarea lui Chastelaine pentru a lua legătura cu serviciul secret britanic pe calea undelor. Cu cîteva luni

mai înainte, el realizase, prin unul dintre frații săi, contactul cu agenții serviciului secret american care acționau în Turcia. Într-o scrisoare confidențială, păstrată în arhive, agenții americani menționau că : „noi, americanii, cunoaștem mai precis și apreciem mai exact decât alții și chiar decât voi rolul important ca factor de ordine a lui Eugen Cristescu în viața statului român. Știm și avem bune informațiuni că Germania va cere României sacrificii cu mult mai grele decât cele făcute pînă acum, sacrificii de nesuportat, pe care mareșalul Antonescu nu le va putea accepta și satisface.“³ Pentru a înlesni colaborarea pe linie informativă, agenții americani i-au oferit lui Eugen Cristescu, prin aceeași scrisoare, câteva informații cu privire la intențiile germanilor de a-l aduce la putere pe Horia Sima în cazul în care Antonescu nu le va satisface cererile.

În întreaga perioadă în care s-a aflat la conducerea S.S.I., Eugen Cristescu l-a slujit cu mult zel pe Antonescu, furnizîndu-i informațiile de care acesta avea nevoie pentru a-și consolida dictatura. Activitatea sa a încetat în seara zilei de 23 august 1944, cînd, surprins de evenimente, nu a mai fost capabil să sară în ajutorul celui pe care îl slujise timp îndelungat.

Sfârșitul lui von Killinger, sfârșitul lui Arthur Tester

În anii celui de-al doilea război mondial în țara noastră și-au desfășurat activitatea unsprezece servicii de spionaj germane, dar numai trei dintre ele, printre care și Abwehrul, au fost recunoscute de oficialitățile române. ¹ Indiferent din care serviciu făceau parte, emisarii spionajului german s-au amestecat grosolan în treburile interne ale țării noastre, unii dintre aceștia fiind implicați în asasinatele de la Jilava și în organizarea rebeliunii din ianuarie 1941.

Pentru a înțelege mai bine modul în care au acționat serviciile de spionaj naziste, ne vom opri doar la doi dintre principalii reprezentanți ai acestor servicii : Arthur Alfred Tester și von Killinger.

În anii premergători celui de-al doilea război mondial în București și-a făcut apariția un personaj ciudat, care putea fi văzut în cele mai diverse cercuri. El întreținea relații cu Mihai Antonescu și cu Mihail Moruzov — pînă la suprimarea acestuia —, cu Legația germană și cu Abwehrul, fiind supravegheat în permanență de organele contrainformative române și de agenții Gestapoului. Acest personaj nu era altul decît Arthur Alfred Tester, care s-a ocupat de afaceri comerciale, a publicat articole politice în ziarele bucureștene, intenționînd chiar să editeze o carte, dar ocupația sa de căpetenie a rămas spionajul.

Agenții Serviciului special de informații au semnalat prezența lui Tester la București încă din luna iunie 1940.

După ce se aciuiase pentru o vreme la hotelul Athénée Palace, noul oaspete s-a instalat într-o vilă confortabilă din apropierea Parcului Jianu, pe strada Ion Cosma la nr. 17.

Afacerile sale prospere și ascensiunea rapidă nu au putut să nu atragă atenția organelor contrainformative române, care au început să-l supravegheze îndeaproape pe Tester, să facă investigații asupra acestuia.

Mergîndu-se pe firul biografiei sale, s-a stabilit că Arthur Alfred Tester se născuse în anul 1895 la Stuttgart, unde Fred Tester, tatăl său, îndeplinise funcția de consul al Angliei. Mama sa era nemțoaică. După ce și-a terminat studiile, Tester a deschis un birou de avocatură în Londra, iar afacerile în stil mare în care s-a lansat în această perioadă i-au adus o frumoasă avere. Totul părea că prosperă. Ce l-a determinat, totuși, pe Tester ca în anii din preajma celui de-al doilea război mondial să se stabilească în România? Explicația ar putea fi găsită în faptul că acesta era căsătorit cu fiica avocatului bucureștean Valeriu Chibaldan, cu care se ocupase de afaceri în anul 1939 la Neapole, posedînd, în același timp, și un mare număr de acțiuni la societatea petrolieră „Naphta română”.

Instalîndu-se în capitala țării noastre, cetățeanul englez Tester s-a străduit că cîștige încrederea Legației germane de la București și, în general, a spionajului nazist. Scopul pe care și-l propusese a putut fi lesne atins, întrucît Tester, prin activitatea desfășurată în Anglia, prezenta o carte de vizită capabilă să-i atragă încrederea celor cărora le oferea serviciile. Fasciștii englezi au avut în persoana lui Tester un aprig susținător — atît din punct de vedere financiar, cît și ideologic. Șeful organizației fasciste engleze, Oswald Mosley, i-a apreciat activitatea, numîndu-l pentru o vreme în funcția de aghiotant personal.

Pentru a intra în grațiile nemților, Tester a publicat articole în ziarele „Seara” și „București” în care critica politica guvernului englez, precum și războiul purtat de Anglia și de Franța împotriva Germaniei. El a fost și au-

torul cărții *England quo vadis ?*, tradusă în limba română de Valeriu Chibaldan, în care se sublinia că singura salvare a Angliei ar constitui-o alianța cu Germania.² Tipărită inițial în câteva exemplare, cartea a fost prezentată ministrului de externe al Germaniei, Ribbentrop, care i-a apreciat conținutul, dispunând să fie tipărită în zece milioane de exemplare în limbile engleză, franceză, germană, română, sîrbă, japoneză etc., dar acest proiect nu a fost niciodată realizat.

În toată perioada războiului Tester a cules numeroase informații cu privire la viața economică, politică și socială a României, la situația din armata noastră, pe care le-a transmis nemților. Organele contrainformative române au reușit să depisteze câteva aparate de emisie-recepție aparținând lui Tester.

Evenimentele de la 23 august 1944 l-au surprins pe Tester la proprietatea sa de la Mintia, lângă Deva. Dîndu-și seama de situația în care se afla, el a încercat să fugă într-un automobil spre granița cu Ungaria, dar a fost surprins de o patrulă română în timp ce se deplasa pe șoseaua Arad-Curtici, fiind împușcat, întrucît nu s-a supus somației. Cadavrul său a fost înmormîntat în cimitirul „Pomenirea” din Arad. Mai tîrziu, în anul 1945, cînd s-a procedat la deshumare, alături de oficialitățile române se afla și locotenent-colonelul englez Cartner din partea Misiunii militare britanice din România. Participarea sa a fost privită cu suspiciune. Ce interes avea un reprezentant al serviciului de spionaj englez să stabilească dacă cel ce fusese înmormîntat în cimitirul „Pomenirea” era sau nu Tester ? Dar, întrucît cadavrul intrase în descompunere, neputîndu-se stabili cu certitudine identitatea celui deshumat, s-a emis ipoteza că pe șoseaua Arad-Curtici nu ar fi fost împușcat spionul Tester, ci o altă persoană. Chiar dacă admitem această ipoteză putem afirma cu toată tăria că activitatea lui Tester pe teritoriul patriei noastre luase sfîrșit : în acele zile fierbinți de august poporul român a pus pentru totdeauna capăt activității criminale desfășurate de spionajul nazist în România.

În aceeași perioadă s-a încheiat și cariera lui Manfred von Killinger, spion de „mare clasă“ al nazismului în țara noastră. Manfred von Killinger îndeplinea funcția de ministru al Germaniei la București, dar fiind nazist prin formație, el s-a ocupat mai mult de spionaj decât de diplomație.

Ofițer de marină încă în perioada primului război mondial, Manfred von Killinger a intrat în anul 1925 în S.A. — trupele de asalt ale lui Röhm —, devenind un fel de locotenent al șefului cămășilor brune, al căpeteniei bandelor de asasini. Mai tirziu, ca urmare a simpatiei de care se bucura din partea lui Ribbentrop, el a fost numit în funcția de consul general al Germaniei la San Francisco. Prima sa misiune diplomatică a însemnat și primul eșec, fiind expulzat de autoritățile americane. Dar naziștii nu s-au sinchisit de acest fapt și l-au numit în funcția de ministru al Germaniei, mai întâi la Bratislava, apoi la București.

România nu îi era străină baronului. El mai fusese la București în anul 1940 pentru a purta discuții în problema petrolului românesc, atât de necesar mașinii de război germane.

În calitatea sa oficială de ministru al Legației germane de la București, Manfred von Killinger a acordat o atenție deosebită culegerii de informații, în care scop dispunea de un serviciu special. Dealtfel, Legația germană reprezenta punctul spre care gravitau toți spionii, aici erau centralizate toate datele, aici se puneau la cale actele de diversiune și tot de aici erau transmise în Germania — fie prin valiza diplomatică, fie pe calea undelor — cele mai importante informații.

Activitatea lui Killinger era îndreptată și împotriva politicianilor burgheziei cu vederi democratice. În acest sens, în nota informativă din 1 martie 1944 se sublinia că cercurile germane „pregătesc o acțiune care va determina intrarea forțelor naționaliste din România în plină activitate politică și că în cadrul acestei acțiuni se semnalează o serie de întrevederi de o deosebită importanță ce au avut loc între câțiva conducători naționaliști români cu domnul ministru Killinger.“

Cu toate că dispunea de un aparat informativ bine pus la punct, baronul a fost total surprins de evenimentele de la 23 august. În momentul în care dr. Steltzer, consilier al legației, îi raporta telefonic, la Săltica, situația din Capitală, Manfred von Killinger se mai credea încă stăpîn în România. Dar în zilele insurecției, cînd și-a dat seama că a pierdut partida, el s-a sinucis împreună cu secretăra sa, nu înainte de a fi distrus o parte dintre documentele compromițătoare.

Porți închise

În paginile acestei cărți am relevat adeseori faptul că poporul român, în momentele cruciale ale istoriei sale milenare, a găsit totdeauna resurse pentru a rezista forțelor cotropitoare, indiferent de modul în care acestea au acționat. Urmind tradițiile glorioase ale înaintașilor, masele populare din țara noastră au desfășurat puternice lupte revoluționare încă în perioada imediat următoare instaurării la putere a hitlerismului în Germania, ceea ce a avut și un larg ecou internațional. În anii următori Partidul Comunist Român a demască cu hotărâre politica trădătoare, antinațională a celor mai reacționare cercuri burghezo-moșierești din țara noastră, rolul nefast al Gărzii de fier care a adus mari daune intereselor naționale. Militând pentru crearea unui front popular antifascist, Partidul Comunist Român, demasca în ianuarie 1936, fața hidoasă a fascismului, arătând că „independența poporului român este amenințată de statele din blocul fascist-central-european, zis bloc revizionist, format sub hegemonia imperialismului german care se înarmează în goană nemaivăzută pentru cotropirea în primul rînd a Orientului European.“

Lupta împotriva expansiunii hitleriste a constituit pentru clasa muncitoare din România o datorie patriotică, desfășurîndu-se cu consecvență pînă la zdrobirea totală a forțelor cotropitoare. Astfel, au fost organizate numeroase demonstrații antifasciste și antirăzboinice, au

avut loc greve și sabotaje în fabrici îndreptate împotriva mașinii de război germane, au fost răspândite zeci și sute de mii de manifeste, au fost organizate grupuri de partizani care au luptat împotriva cotropitorilor. După cum se arată în capitolele anterioare, petrolul românesc a constituit unul dintre cele mai importante obiective pentru care s-au dat „lupte“ îndirjite pe frontul invizibil. Dar cu toate măsurile luate de cotropitorii hitleriști de a proteja instalațiile petroliere, sabotajele organizate de muncitorii petroliști au creat mari dificultăți mașinii de război germane. Deasupra văii Prahovei au continuat să se înalțe flăcările incendiilor, iar cisternele cu benzină destinate tancurilor hitleriste erau adeseori aruncate în aer de luptătorii români.

Iată doar câteva momente caracteristice ale luptei patrioților români împotriva hitlerismului, ale contribuției lor la înfrângerea și alungarea cotropitorilor. În anul 1944 forțele democratice și progresiste din țara noastră se găseau în fața asaltului final. Partidul Comunist Român, analizând cu obiectivitate situația, a elaborat soluția concretă menită să ducă la ieșirea României din războiul antisovietic, la doborârea dictaturii militaro-fasciste, la alăturarea armatei române, a întregului nostru popor coaliției antihitleriste. Pentru realizarea acestor obiective au fost mobilizate masele largi populare din întreaga țară.

Actul insurecției naționale armate antifasciste și anti-imperialiste, actul eliberării țării a fost pregătit de Partidul Comunist Român în cele mai mici detalii și în deplină conspirativitate în pofida tuturor măsurilor luate de aparatul polițienesc. Dar cum la pregătirea actului eliberării au colaborat și numeroase alte forțe printre care se numărau persoane din cercul palatului regal, fruntași ai burgheziei românești, unele cadre ale armatei au apărut și câteva indiscreții care nu puteau să scape spionajului german și organelor secrete antonesciene.

De la palatul regal, aflat sub o permanentă supraveghere, au fost culese informații privind legăturile dintre rege și reprezentanți ai Partidului Comunist Român, reprezentanți ai partidelor istorice și ai armatei în scopul găsirii unei soluții pentru ieșirea României din război. Dar și unii fruntași național-țărăniști și liberali au comis

cîteva indiscreții cu privire la pregătirile ce se făceau în acest sens.

Indiscreții au comis și unii generali. Printre aceștia se numărau chiar Constantin Sănătescu și C. Vasiliu Rășcanu, care, aflîndu-se în luna iunie 1944 la Sinaia, afirmău într-un anturaj mai larg că „Ion Antonescu va fi înlocuit de la guvern. Vom face noi guvernul și imediat vom ieși din război, încheind pacea”. Această afirmație a fost imediat adusă la cunoștința șefului S.S.I., dar nu a scăpat nici atenției spionajului german. După cum relatează Traian Borcescu — unul dintre cadrele de conducere ale S.S.I. — Killinger a cerut lui Antonescu să-i aresteze pe cei doi generali, ceea ce nu s-a întîmplat, întrucît aceștia fuseseră preveniți din timp.

Cercetări mai recente au relevat activitatea unor cadre din aparatul S.S.I. și din Siguranța Generală care și-au dat concursul în pregătirea actului eliberării prin acoperirea unor activități desfășurate în acest scop.

Rapoartele organelor represive, inclusiv cele ale S.S.I. semnalau faptul că în rîndurile maselor largi ale populației, printre muncitorii principalelor întreprinderi din capitală și din țară se menținea „o permanentă atmosferă de dușmănie împotriva actualului regim”, precum și faptul că, „ei privesc cu ochi buni o răsturnare a actualei ordini sociale”.

În aceste condiții interne favorabile s-a trecut la înfăptuirea insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste, care a deschis o nouă eră în istoria României.

Actul de la 23 August, pregătit în deplină conspirativitate de către Partidul Comunist Român cu sprijinul celorlalte forțe democratice și patriotice, a constituit o surpriză pentru S.S.I. și pentru reprezentanții spionajului german care își desfășurau activitatea pe teritoriul țării noastre. După cum se știe, așii spionajului german — Tester și Killinger — se aflau în acel moment în concedii estivale, iar Eugen Cristescu, șeful S.S.I., a aflat despre cele petrecute numai după ce guvernul condus de Antonescu fusese arestat.

În noua situație creată în țara noastră spionajul german — după cum ne informează generalul-maior Eugen

Bantea care a consultat jurnalul de război al grupului de armate german „Ucraina de Sud“ — „a prevenit forurile politice de la Berlin asupra dezastrului pe care-l pregătea Reichului insurecția română.“

Serviciile secrete germane — deosebit de active până în acel moment — se aflau în derută. Cu toate acestea, ele făceau eforturi desperate pentru a culege informații cu privire la desfășurarea insurecției române, pentru a-i identifica pe „trădători“ și a găsi alte persoane dispuse să colaboreze cu naziștii în alcătuirea unui nou guvern. Dar totul a fost în zadar. În primele zile ale insurecției române, ca dealtfel și mai târziu, orice încercare a spionajului german a fost sortită eșecului. Ba mai mult, aidoma șobolanilor care părăsesc corabia ce se scufundă, spionii hitleriști au încercat cu disperare să se facă nevăzuți. După cum se știe, Killinger s-a sinucis, fiind convins că nu va avea scăpare nici la ai săi. Alți emisari ai spionajului hitlerist au preferat fuga rușinoasă, dar mulți dintre ei nu au reușit să scape vigilenței patrioților români, fiind arestați. Aceeași soartă au avut-o și conducătorii Serviciului secret de informații — organism informativ pe care Antonescu reușise să și-l subordoneze după asasinarea lui Moruzov. Șeful acestui serviciu, Eugen Cristescu, a încercat să sustragă principalele documente din arhivă, dar a fost arestat în timp ce căuta să-și găsească o ascunzătoare în munți.

Insurecția națională armată antifascistă și antiimperialistă a dus la înfăptuirea actului istoric al răsturnării dictaturii militaro-fasciste, implicit a organelor sale represive, a ridicat o stavilă de netrecut în calea acțiunilor puse la cale de reprezentanții spionajului străin pe teritoriul patriei noastre, a deschis o eră nouă de dezvoltare economico-socială, de luptă pentru apărarea independenței naționale, de făurire a unei vieți noi.

NOTE BIBLIOGRAFICE

Din nou pe frontul invizibil

1. *Socialismul*, nr. 12, anul XIX, 21 martie 1924.
2. Argetoianu C., *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri în Monarhia de Hohenzollern văzută de contemporani*, Editura politică, București, 1968, p. 351.
3. *Ibidem*, p. 359.
4. *Ibidem*.
5. *Cursul de informații din școlile de jandarmi în Revista jandarmeriei*, nr. 11—12, anul VIII, 1930.
6. Chiriță T., Atanase, *Tactica informațiilor în micile unități*, Sibiu, (f.a.).
7. Teodorescu, I.; Sorescu, Z., *Pericolul spionajului. Ce trebuie să știe și de ce trebuie să se ferească orice bun român*, București, (f.a.).
8. *Ibidem*, p. 58—59.
9. *Scrieri simpatice în Revista jandarmeriei*, nr. 11—12, anul VI, 1928.

Cine ești dumneata, domnule Moruzov ?

1. *Arhivele statului*, București, dos. F.A. 20954, vol. I, fila 754—755.
2. *Ibidem*, vol. II, fila 95.
3. Legea a fost publicată în „Monitorul oficial” din 26 iunie 1930.

Pc urmele prințului „Caraiman“

1. Argetoianu, C., *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri în Monarhia de Hohenzollern văzută de contemporani*, Editura politică, București, 1968, p. 351.
2. *Ibidem*, p. 385.

Agenți dubli în acțiune

1. *Arhivele Statului*, București, dos. F.A., 20954, vol. 21, fila 181.

Afacerea „Skoda“

1. Afacerea „Skoda“ și înarmarea țării, Cercul de studii al Partidului Național Liberal, Imprimeriile Independența, București, 1935, p. 15.
2. *Ibidem*, p. 20—21.
3. Afacerea „Skoda“, Discursuri rostite în ședințele senatului de la 1 și 3 aprilie 1933 în *Monitorul oficial și imprimeriile statului*, Imprimeria centrală, 1933, p. 57.

Spionaj horthyst

1. Arhiva M.F.A. — M.St.M., dos. 23/1938, fila 61.
2. Bunescu, Traian, *Lupta poporului român împotriva dictatului fascist de la Vieng* (august 1940), p. 23—25.
3. Simion, A., *Dictatul de la Viena*, Editura Dacia, Cluj, 1972, p. 51.
4. *Ibidem*, p. 48—49.
5. Iuhasz, Gyula, *A Teleki — kormány külpolitikája 1939—1941*, Akadémia Kiadó, Budapesta, 1964, p. 35.

O nouă ofensivă a spionajului german

1. *Arhivele Statului*, dos. F.A., 1282, fila 5.
2. *Ibidem*, fila 124.

3. *Ibidem*, F.O. dos. 88 294, vol. I, fila 416.
4. *Procesul mării trădări naționale*, Editura Eminescu, 1946, p. 155.

Agenți naziști în cămașă verde

1. Cuza, A. C., *Indrumări de politică externă. Desființarea Ligii Națiunilor. Revizuirea tratatelor. Alianța României cu Germania*. (Discursuri parlamentare rostite în anii 1920—1936), Editura Cugetarea, București, 1941, p. 27.
2. *Ibidem*, p. 54.
3. *Ibidem*, p. 59.
4. *Ibidem*, p. 44.
5. *Ibidem*, p. 93.
6. *Ibidem*, p. 142.
7. *Ibidem*, p. 140.
8. *Procesul mării trădări naționale*, Editura Eminescu, 1946, p. 170.
9. Cuza, A. C., *lucrarea cit.*, p. 141.

De ce a fost ucis Nicolae Iorga ?

1. Ziarul *Frontul* din 17 mai 1938.
2. *Procesul mării trădări naționale*, Editura Eminescu, 1946, p. 133.
3. Sorescu, D., *De vorbă cu doamna Duca în Magazin istoric* nr. 3, iunie 1967, p. 18.
4. *Arhivele statului*, F.O., dos. 88 294, vol. I, fila 416.
5. Georgescu Titu, *Nicolae Iorga împotriva hitlerismului*, Editura științifică, București, 1966, pag. 98.
6. *Ibidem*.
7. *Cazul Iorga-Madgearu (Declarații făcute de dl. Horia Sima revistei „Carpați“)*, Editura Carpați, Madrid, 1961, p. 65.
8. *Ibidem*.
9. *Arhivele statului*, F.O. dos. 400010, vol. I, fila 8.
10. *Cazul Iorga-Madgearu...* p. 29.
11. Comandamentul militar al Capitalei, *Asasinatele de la Jilava, Snagov și Strejnicul*, 26—27 noiembrie 1940, București, 1941, p. 283.

12. *Ibidem*, p. 46.
13. *Cazul Iorga-Madgearu...* p. 63.
14. *Ibidem*.
15. *Arhivele statului*, F.O., dos. 507, vol. I, fila 54.
16. *Nota S.S.I. din 16 decembrie 1940.*
17. *Cazul Iorga-Madgearu...* p. 232.
18. Georgescu Titu, *op. cit.*, p. 126.

Un agent dublu cu numele de Horia Sima

1. *Arhivele statului*, F.A., dos. 17474, vol. I, fila 42.
2. *Ibidem*, dos. 20954, vol. 3, fila 331.
3. *Ibidem*, vol. IV, fila 12.
4. *Ibidem*, F. D., dos. 1, fila 241.
5. Comandamentul militar al Capitalei, *Asasinatele de la Jilava, Snagov și Strejnicul*, 26—27 noiembrie 1940, București, 1941, p. 259.
6. Fătu, Mihai; Spălățelu, Ion, *Garda de fier — organizație teroristă de tip fascist*, Editura politică, București, 1971, p. 262.
7. Comandamentul militar al Capitalei, *Asasinatele de la Jilava, Snagov și Strejnicul*, 26—27 noiembrie 1940, București, 1941, p. 271.
8. Hillgruber, Andreas, *Hitler, König Carol und Marschall Antonescu*, Franz Steiner Verlag G.M.B.H., Viesbaden, 1965, p. 35.
9. Petre, Ilie, *Relațiile dintre Garda de fier și Germania nazistă în împotriva fascismului*, Editura politică, București, 1971, p. 88—89.
10. Palaghiță, Ștefan, *Garda de fier spre reînvierea României*, Editura autorului, Buenos Aires, 1951, p. 728.
11. Comunicare făcută autorilor de Victor Dumitrescu în anul 1973.
12. *Procesul marii trădări naționale*, București, 1946, p. 170—171.

Spadele spionajului se încrucișau deasupra petrolului românesc

1. Titulescu, Nicolae, *Documente diplomatice*, Editura politică, București, 1967, p. 796—797.

2. Moisuc, Viorica, *Diplomația României și problema apărării independenței naționale în perioada martie 1933—mai 1940*, Editura Academiei, București, 1971, p. 271.
3. Kokoška, Iaroslav, *Amiralul Canaris*, Editura Militară, București, 1970, p. 200.
4. Bresoiu, Horia, *Acțiuni secrete în România*, Editura științifică, București, 1973, p. 193 și în continuare.
5. Cristescu, Eugen, *Organizarea și activitatea Serviciului special de informații*, manuscris, Arhiva M. I., fila 11—12.
6. Simion, A., *Dictatul de la Viena*, Editura Dacia, Cluj, 1972, p. 181.
7. Hillgruber, Andreas, *Hitler, König Carol und Marschall Antonescu*, Franz Steiner Verlag G.M.B.H., Viesbaden, 1965, p. 143 și 147.

Război ascuns pe valurile Dunării

1. Hillgruber, Andreas, *Hitler, König Carol und Marschall Antonescu*, Franz Steiner Verlag G.M.B.H., Viesbaden, 1965, p. 105—106.
2. Bresoiu, Horia, *Acțiuni secrete în România*, Editura științifică, București, 1973, p. 171.

Misiunea verișoarei lui Himmler la București

1. *Procesul mării trădări naționale*, București, 1946, p.137—138.
2. *Magazin istoric*, anul I, nr. 1, aprilie 1967, p. 41.
3. Petre, Ilie, *Reportajele din București ale verișoarei lui Himmler în Magazin istoric nr. 1, aprilie 1967*, p. 40.
4. *Ibidem*, p. 41.

Rețeaua lui Rică Georgescu cade în fașă

1. *Arhivele Statului*, dos. 507, vol. I, fila 36.
2. *Ibidem*, fila 61.
3. *Ibidem*, fila 118.
4. *Ibidem*, fila 116.
5. *Ibidem*, fila 138.

6. *Ibidem*, dos 40010, vol. 39, fila 2.

7. *Ibidem*, fila 3.

„Furia mării“

1. *Arhivele Statului*, dos. 40010, vol. 39, fila 195.

2. *Ibidem*.

3. *Ibidem*, fila 196.

4. *Ibidem*.

5. *Ibidem*.

Cei trei „prizonieri“ de la jandarmerie

1. *Arhivele Statului*, dos. 40010, vol. 39, fila 41.

2. *Ibidem*, fila 44.

3. *Ibidem*, fila 61.

Misiunea șefului serviciului secret

1. Comandamentul militar al Capitalei, *Asasinatele de la Jilava, Snagov și Strejnicul*, 26—27 noiembrie 1940, București, 1941, p. 138.

2. *Arhivele Statului*, dos. 40010, vol. 56, fila 38.

3. *Ibidem*, fila 13.

4. *M. I. Bibliotecă III/1—901*, p. 16.

5. *Arhivele Statului*, dos. 88294, vol. 19, p. 254—255.

6. *Ibidem*.

7. *Analele de istorie*, nr. 4/1969, p. 38.

8. *Manifestul unic muncitoresc din 1 mai 1944*.

9. *Ziarul România Liberă*, anul II, nr. 11 din 24 decembrie 1944.

10. *Ibidem*.

11. *Arhiva centrală de istorie*, fondul casa regală, dos. 12 bis, 1945.

Sfârșitul lui von Killinger, sfârșitul lui Arthur Tester

1. *Procesul mării trădări naționale*, București, 1946, p. 155.
2. *Arhivele Statului*, F. O., dos. 44.494, vol. I, p. 281.

Porți închise

1. *Arhivele Statului*, F.D. dos. 2, vol. 285, fila 292.
2. General-major Bantea, Eugen, *Insurecția română în jurnalul de război al grupului de armate german „Ucraina de sud”*, Editura militară, București, 1974, p. 29.

Cuprinsul

Din nou pe frontul invizibil	5
Cine ești dumneata, domnule Moruzov ?	13
Pe urmele prințului „Caraiman“	27
Agenți dubli în acțiune	36
Afacerea „Skoda“	41
Spionaj horthyst	52
Și diplomați italieni...	61
O nouă ofensivă a spionajului german	64
Agenți naziști în cămașă verde	71
De ce a fost ucis Nicolae Iorga ?	79
Un agent dublu cu numele de Horia Sima	90
Spadele spionajului se încrucișau deasupra petrolului românesc	102
Război ascuns pe valurile Dunării	112
Misiunea verișoarei lui Himmler la București	117
Rețeaua lui Rică Georgescu cade în fașă	121
„Furia măril“	128
Cei trei „prizonieri“ de la jandarmerie	131
Misiunea șefului serviciului secret	137
Sfârșitul lui von Killinger, sfârșitul lui Arthur Tester	141
Porți închise	146
<i>Note bibliografice</i>	150

Redactor : colonel L. COJOC
Tehnoredactor : GH. CUCOȘ

Bun de tipar 10.09.1975. Apărut 1975. Tiraaj
65.885 exemplare. Hirtie ziar sul de 50 g/m².
Format 540×840/16. Coli tipar 10. B. 211.



Combinatul poligrafic „Casa Scintei”.
„Plata Scintei nr. 1, București,
Republica Socialistă România
Comanda nr. 50 453